

dum suum. De serito autem, cuius in prouincia Mangi maxima est copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus semel audiui computum fieri singulorum reddituum, qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinsai, quod est nona pars prouinciae Mangi: ascenditque summa omnium, sale tamen excepto, ad quindecim millia millium aureorum, atque sexcenta millia.

De ciuitate Tampingui Cap. LXVI.

Progressu a ciuitate Quinsai, & eundo uersus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, insignem & pulcherrimam. Ultra hanc ciuitatem tribus diebus uersus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & castra in maximo numero, ut a longinquo conspecta uiatori quasi una urbs magna esse uideatur, tanta uicinitate sunt coniuncta. Est ibi uictualium magna copia. Crescunt quoque ibi maximae arundines longitudinis quindecim passuum: in circumferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduumque confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimae aliae uiatori sese offerunt ciuitates & castra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At uerueces nulli reperiuntur in ea, sicut nec in prouincia Mangi, sed bouum, caprearum, hircorum & porcorum ibi magna est copia. Itinere quatuor dierum consummato, occurrit alia insignis ciuitas Ciangiam nomine, in monte sita, qui mons fluuium quendam in duas secatur partes, quae paulo post in oppositas tendunt plagas. Ulterius procedendo itinere trium dierum inuenitur ciuitas Cugui, quae ultima est in regno ciuitatis Quinsai.

De regno Fugui, Cap. LXVII.

Relicta a tergo ciuitate Cugui, patet ingressus in regnum Fugui, in quod si pedem moueris itinere sex dierum, eundum est per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & castris. Habet regio illa copiam uictualium: habet etiam uenationes plurimas bestiarum & uolucrum: habet denique plurimos leones. Crescit ibi zinziber in magna copia: crescit quoque flos quidam haud dissimilis croco, alterius tamen speciei, sed qui croci praestat usum. Comeduntur in hac regione humanae carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit sibi in fronte signum, nec ullus eorum equum ducit ad bellum, praeter ducem exercitus. Utuntur lanceis & spatibus: & quos in bello perimunt, eorum bibunt sanguinem, & comedunt carnes: nam sunt homines crudelissimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen, Cap. LXVIII.

Itinere sex illorum dierum completo de quo iam diximus peruenit ad ciuitatem Quelinfu nomine, quae magna est et celebris, sita super fluuium quendam, qui iuxta ciuitatis moenia habet tres lapideos pontes, marmoreis superne ornatos columnis,

columnis. Hi pontes in latitudine continent octo passus, & in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate sericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximia pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinae, quae loco pennarum pilos habent ut catti, nigri, scilicet, coloris, sed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena est leonibus, periculosum est per eam ambulare. Ab hac ciuitate spatio quindecim milliariū est alia ciuitas Vnquen nomine, ubi saccharum in maxima crescit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quae, scilicet, est in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui, Cap. LXIX.

Procedēdo ultra per milliaria quindecim, occurrit, ciuitas Fugui, quae metropolis & caput est in regno Concha, quod unum ē nouē illis est regnis in qua prouincia Magni est taxata. Morat magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factiosos homines, qui parati sunt rebellionem mouere contra imperatorē. Transit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat milliare. Et quoniam urbs ista parum distat à mari oceano, est ibi in signe emporium, ad quod ex India portantur plurimae margaritae, & alij lapides pretiosi. Est quoque in ea urbe maxima saccari copia, & uictualium sufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui, Cap. LXX.

Traiecto memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uersus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel castra. Abundat regio illa uictualibus, habetque montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis est ualde, habetque portum optimum, ad quem naues Indianae mercibus onustae ueniunt sine numero: est enim illic unum de maioribus emporijs quae in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quae Alexandria ad partes mittit Christianorum, hac ab illo emporio Alexandriam deferuntur. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immensum: nam nulla adduebitur nauis, a qua non habeat maximum commodum: parum enim abest quin cuiuslibet speciei aromaticae media pars sit illi soluenda. Est etiam in hac regione ciuitas quaedam Figui nomine, quae celebris habetur in partibus illis, ob pulchras scutellas quae in ea fiunt. Habet quoque ipsa prouincia linguam propriam. Haec tandem de prouincia Magni dicta sufficient: & licet de nouē eius regnis duo duntaxat explicauerimus, consulto tamen alia praterimus, stylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quae in ea inueniuntur mirabilia, coram positi uidimus, atque ut ita dicam, manibus contrectauimus.

MARCI PAULI VENETI DE ORIEN-
TALIBVS REGIONIBVS, LIBER III.

Quales naues in India sint, Cap. i.

N hoc tertio libro Indiae regionē descripturi, à nauibus eius exordium faciemus. Maiores naues quibus Indi per mare utuntur, ut plurimum de abiegnis factæ sunt lignis, habentq; solarium unū, quod nostrates nautę operimentum uocāt, supra quod circiter quadraginta sunt mansiunculæ pro mercatoribus paratæ. Habet nauis una unū gubernaculum, quatuor malos & totidem uela. Tabulæ clauis ferreis firmissime compactæ sunt, & fissuræ quæq; stupa obfirmatæ. Et quoniam pice in his regionibus carent, linunt naues suas oleo cuiusdam arboris calce mixto. Sunt in magnis nauibus circiter ducenti uiri, qui eam remis per mare ducant. Capit uero nauis una quasi sex millia sportarum piperis. Adherent quoq; his magnis nauibus aliæ nauiculæ, quæ piscationi & ancoris faciendis inseruiunt.

De insula Zipangri, Caput II.

Zipangri insula in alto mari sita, distat à litore Mangi per mille miliaria atq; quingenta, & est magna ualde. Habitatores eius albi sunt, & decentis staturæ, idola colentes, & proprium habētes regem, nulli tributarij. Est ibi aurum in maxima copia, sed rex non sinit illud extra insulam facile portari: & hæc causa est quod pauci mercatores ad illam concedunt prouinciam. Rex insulæ palatium habet magnificum, cuius tectum aureis operitur bracteis, non secus quàm apud nos magnæ domus plumbo uel cupro operiuntur. Superficies quoq; superior aularum & conclauium aureis laminis dicitur tecta. Inueniuntur illic margaritæ in magna copia, rotundæ & crasse rubei coloris, quæ albas in pretio & ualore longe præcellūt. Sunt quoq; ibi alij lapides pretiosi, qui unâ cum auro insulam ditissimam reddunt.

Qualiter magnus Cham misso exercitu contendit pro insula

Zipangri expugnanda, Caput III.

Magnus Cham Cublai quum audisset insulâ Zipangri tantis pollere diuitijs, cogitare cœpit quomodo eâ suo subiugaret dominio. Missis igitur duobus ducibus, quorū unus Abatan, & alter Nonfachum uocabat, duos magnos exercitus destinauit, qui eam expugnarent. Hi itaque à portu Zarten & Quinsui soluentes cum multis nauibus, & magno equitum atque peditum apparatus, nauigauerūt uersus insulam Zipangri, & ingressi in eam multa damna intulerunt uillis & castris in planicie sitis. Et antequam subiugarent insulam, ortum est inter eos perniciosum dissidium, ut neuter alterius obtemperaret uoluntati & consilio: quo factum est ut in nulla re prosperum haberent successum. Nam nec urbem aliquâ, aut ullum castrum præter unū

L expugnare

expugnare potuerunt. Expugnato autem illo unico castro, omnes qui ad custodiam eius à rege Zipangri deputati erant, iussi sunt à duce exercitus gladio feriri: inter quos octo fuerunt, qui lapides quosdam pretiosos in brachijs ligatos gestabant, tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus, ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint, quâdiu illos lapides secum portarent. Et consilio adiuuento, ligneo fuste percussi, interierunt.

Franguntur naues Tartarorum, & multi submerguntur. *Cap. IIII.*
Accidit uero quadam die, ut magna in mari oborta tempestate, Tartarorum naues graui collisione ad terram & ripam maris quassarentur. Et consulentibus nautis, elongantur naues à terra, in quibus uterque Tartarorum erat exercitus, sed procellis maris uehementius sauientibus, franguntur plurimæ naues & quidam submerguntur, sed plures correptis tabulis & lignis ad insulam quandam paruam, à qua haud longe aberat, quæ quæ non multum distabat ab insula Zipangri, natando peruenerunt. Alij uero quorum naues integræ manserunt, ad propria redierunt. Porro eorum qui factis nauibus incolumes ad insulam peruenerunt, fuerunt circiter triginta millia. Et quoniam naues non habebant quibus hinc discederent, nec uictualia illis insula suppeditaret, quippe quæ ab hominibus non habitabatur, nihil præter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum, & in Zipangri insulam redeunt, *Caput v.*

Stratagemata
Maris uero tempestate sedata, habitatores insulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt contra inermes Tartaros in insula ad quâ natando appulerunt, uagantes, eosque in uniuersum trucidate moliantur, quippe qui omni auxilio destituti erant. Relictis itaque in litore nauibus, terram ingrediuntur hostem quæ situri. At illi prudenter aspectum Zipangriorum fugientes, delitescunt haud longe à litore maris, tantisper expectantes, donec illi in terram effusi à nauibus sese elongauerunt: & subito prorumpentes naues apprehendunt, & ingressi eas ab insula salui recedunt, dimissis Zipangrijs in insula. Et recta contendentes ad insulam Zipangri, acceptis hostium uexillis, quæ in nauibus inuenerunt, processerunt ad principalem insulæ ciuitatem. Cuius habitatores ut uiderunt suæ gentis uexilla, existimabant suos cum uictoria reuerti, & egressi illis obuiam, hostem incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti, omnes qui in ea fuerunt, præter paucas mulieres, expulerunt.

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur, *Cap. VI.*
Rex uero Zipangri his auditis, mox alias conuenit naues, & exercitum in insula conclusum reducit, atque obsidet ciuitatem quam occupauerunt Tartari, tantaque diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus custodit, ut nullus ad hostem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum dicebat,

cebat, ne inclusi Tartari magno Cham principi suo quod acciderat indicare possent, alioquin de insula actum fuisset. Manet itaq; hostis inclusus & obsessus septem mensibus: & uidentes se omni auxilio destitutos, restituit regi Zipangri ciuitatem, liberiq; & salui ad propria redierunt. Et hæc gesta sunt anno domini M. CCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri, Cap. VII.

Colunt uiri Zipangri uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædã caput canis atq; aliorum diuersorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum super collum, & duo alia super utrumq; humerum. Sunt rursus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et quum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere quam quod ab illis acceperunt. Est etiam hæc consuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, si ille potest se pecunia redimere, dimittunt eum: si autem pretium non habet quo se liberet, occidunt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud consanguineos & amicos quosq;.

De uarijs insulis regionis illius, atq; fructibus earum, Cap. VIII.

In litore maris oceani, in quod desinit ab oriente prouincia Mangi, circa insulam Zipangri plurimæ inueniuntur parue insule, quæ à nautis numeratæ putantur esse septem millia quadringentæ & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec est ulla in qua non crescant arbores odoriferæ atq; uirgulta suauem spirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negotiatores extranei illuc non ueniunt, nisi habitatores Mangi, qui hyeme ad insulas nauigant, & æstate iterum redeunt. Nam stant in regione illa duo tantum uenti oppositi, unus hyeme, & alter æstate. Et quoniam in insulis illis non fui, nihil de illis scribere statui, sed stilum reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias transeam regiones.

De prouincia Ciamba, Caput IX.

Soluentes à portu Zarten, & nauigantes uersus Garbinium, peruenerunt ad prouinciam Ciamba, quæ mille et quinquaginta miliaribus distat ab eo portu: & est magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguam. Anno incarnationis dominicæ M. CCLXVIII. misit magnus Cham ducem quendam Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam sibi subiugaret. Sed quum in prouinciam uenisset, uidit ciuitates adeo munitas, & castra tam fortia esse, ut nulla ui illa posset expugnare. Combussit tamen uillas, & incidebat arbores, tantaq; prouinciæ intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierunt autem foedus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti

L 2 pulcherri

pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tūc tantam habuit uxorum multitudinē, ut illi essent nati trecenti & uiginti sex filij atq; filia, quorum centū quinquaginta iam arma ferre poterāt. In hac regione plurimi sunt elephanti, & lignū alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebanī.

De insula Iaua, Caput x.

Relicta prouincia Ciamba nauigatur uersus meridiem mille & quingentis milliariibus usque ad insulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu suo patet tribus millibus milliariū. Habet regem qui nemini est tributarius. Ibi est maxima copia piperis, nucum muscatarum, spici, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negotiatores: nam multa lucrant ex allatis speciebus. Incolæ insulæ idololatræ sunt: nec potuit magnus Cham hæctenus eam suæ subijcere ditioni.

De prouincia Boëach, Caput xi.

Nauigando ab insula Iaua, numerantur septingenta milliaria ad duas insulas, Sondur & Condur dictas: à quibus ultra procedēdo inter meridiem & Garbinum, sunt quingenta milliaria ad prouinciā Boëach quæ amplissima & ditissima est. Regem habet proprium, & propriā linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia ursos domesticos, magnos ut leones, itemq; elephantos habet multos, & aurum copiosum. Utuntur incolæ promoneta glebis quibusdam aureis. Pauci sunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani sunt habitatores eius.

De insula Petan, Caput xii.

Recedendo à prouincia Boëach, nauigatur per milliaria quingenta uersus meridiem ad insulam Petan, quæ maiorem in partem syluestris & nemorosa est. Arborea eius odorifera sunt, & magnam præstant utilitatem. Inter prouinciā Boëach & Petan per milliaria sexaginta, mare adeo est undosum, ut nauæ cogantur leuare gubernacula. Nā profunditas eius uix est quatuor passuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima est copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De insula quæ Iaua minor uocatur, Caput xiii.

Vltra insulam Petan, per Sirochum nauigādo, est Iaua minor, centum distans milliariibus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circiter duo millia milliarium. Diuiditur insula in octo regna, habetq; linguam propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his nostris partibus nunquā uisa sunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc insula intantum ad Austrum, ut polus arcticus, & stellæ eius minime uideri possent. Ego Marcus fui in

fui in hac insula, Iustrauiq; sex eius regna, nempe regnū Ferlech, Basman, Samara, Dragoiam, Lambri & Fansur. In alijs uero duobus non fui,

De regno Ferlech Cap. XIII.

Habitatores regni Ferlech qui montana occupant, nullam habent legē, sed bestialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorant, comeduntq; carnes omnium animalium mundorum & immundorū, atque carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti sunt ad dicti legi, quam ex Saracenis negotiatoribus illuc diuertētibus didicerunt.

De regno Basman, Caput XV.

Habet regnum Basman linguam propriam, uiuuntq; incolæ eius bestialiter. Agnoscunt magnū Cham pro domino, sed tributa ei non soluūt, nisi quod interdum illi mittunt munera de feris syluestribus. Inueniuntur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et sunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. *Vnicornium
forma* Habent caput ut aper, & more porcorum libenter morantur in luto, & alijs immundicijs. In medio frontis gestant cornu unum, grossum & nigrum. Linguam habēt spinosam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoq; regio ipsa diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, nisi quod in barba & in loco secreto pilos relinquunt, & occisos speciebus aromaticis condiunt, & postea desiccant, uenduntq; negotiatoribus, qui per diuersas orbis partes corpora illa deferentes, homines persuadent tales homunciones in maris insulis reperiri.

De regno Samara, Caput XVI.

In regno Samara fui ego Marcus cum socijs meis quinque mensibus, nō sine magno tædio tempus expectans nauigationi aptum. Nam incolæ eius bestialiter uiuentes, carnibus humanis edendis sunt assueti. Quapropter consorciū eorum spernentes, castra lignea nobis haud longe a mari extruximus cum propugnaculis, in quibus tuti essemus contra incolas. In hoc regno nec ursa minor nec maior, quam uulgo currū magnum uocant, apparet, usq; adeo insula illa uergit in Austrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi pisces, & in magna copia. Triticum uero illic non crescit, sed de riso panes conficiunt. Vineas quoque non habent, sed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea insula arbores multæ & paruæ, habētes singulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt stillantem liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rursus adhibent ramo urceū, & id tam diu frequentāt, donec stillicidium illud desierit. Et hæc est uindemia eorum. Prouocant quoque arborem ad largiora fluentia per aquarum rigationes,

quas fundunt ad arboris radices, quando tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non est tam sapidus, ut ille qui suapte fluit natura. Micit quoq; hæc regio nuces Indicas in magna copia.

De regno Dragoiam, Caput xvii.

Habet quoq; regnum Dragoiam homines syluestres, qui idola colunt, & linguam atq; regem proprium habent. Apud hos talis est cōsuetudo, quando quis grauer in firmatur, propinqui & consanguinei eius conuocant magos & incantatores, illosq; interrogant, an ægrotus sit sanitatem recuperaturus. Et illi respondent id quod dæmonum suggestionem didicerint. Si dixerint infirmum nō posse liberari, quin illa ægritudine intereat, adsunt qui infirmo os concludunt, ne respirare possit, atq; sic occidunt priusquam ab infirmitate extingatur, & carnes eius incidunt, coquunt atq; deuorant, & id potissimum faciunt propinqui & consanguinei infirmi simul congregati. Ait enim, Si carnes illius putrescerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauissimas passura esset pœnas. Porro ossa in cauernis montium sepeliunt, ne ab homine uel bestia contingantur. Et quando hominē extraneæ nationis capiunt, si ille se pecunia non potest redimere, occidunt eum & comedunt.

De regno Lambri, Caput xviii.

Est aliud regnū in memorata insula, quod Lambri uocat, in quo multa crescunt aromata, præsertim habentur ibi birci in maxima copia, quos posteaquam creuerunt transplantant, & tribus annis in terra dimittentes, iterum cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quosdam mecum in Italiam portauit, curauicq; seminandos, sed destituti calidiori regione, non creuerunt: Regni huius incolæ idololatræ sunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus nō habitant, sed in montibus. Habet quoq; hæc terra unicornes & alia multa atq; diuersa animalia.

De regno Fansur, Caput xix.

In regno Fansur nascitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riso faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam super diximus. Sunt in regione ista arbores quædam crassæ, quæ habent corticem subtilem, sub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non sine uoluptate comedi.

De insula Necuram, Caput xx.

Aduas insulas Necuram & Anganiam. Populus autē insulæ Necuram ualde bestialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm scemina nudi incedunt,

cedunt, nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus sandalorum rubeorū, nucum Indicarū & gariophyllorum. Habet quoque copiam bircorum & diuersorum aromatum.

De insula Angania, Caput XXI.

Insula Angania magna est, & incolę eius bestialitet uiuentes crudelissimi sunt & syluestres. Idola colūt: riso, lacte, & carnibus uiuūt. Carnem quoque humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent caput quasi caninum, & dentes atque oculos canibus similes. Est in ea insula omnium aromatum mira copia. Sunt etiam ibi uarij et diuersi arborum fructus.

De insula magna Seilam, Caput XXII.

Memorata insula uersus Garbinum, mille numerantur milliaria ad insulam Seilam, quę una putatur de melioribus mundi insulis, habes in gyro milliaria duo millia & quadraginta. Fuit tamen aliquando maior: nam ut fama in illis partibus est, comprehendit olim in circuitu tria millia & sexcenta milliaria: sed uento impetuoso ab Aquilone multris annis irruente, mare tam importune illisit ad litora, ut etiam temporis successu montes ruerent in mare, & plurima terra indies ab eo absorberetur. Habet insula ditissimum regem, qui nulli tributarius est. Incolę idololatrę sunt, & omnes nudi incedunt, nisi quod obscena loca panno quodam operiūt. Nullum habent blatum præter risum, de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam seminum sorsimã, de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciunt iuxta modum paulo superius expressum. Mittit hæc insula multos lapides pretiosos, præsertim rubinos, sapphiros, topasios, amethystos, & alios nobiles lapides. Habet rex insulę rubinos, quo pretiosior in orbe non putatur esse. Nam habet longitudinem unius palmi, & crassitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carens macula. Obtulit magnus Cham insignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide: uerum recusauit rex, saltē eo nomine, quod a prædecessoribus suis illum habuerit. Homines huius insulę bello nõ sunt assueti: sed quum belligerandum est, conducunt stipendiarios, præsertim Saracenos.

De regno Maabar, quod est in India ma-

iori, Caput XXIII.

Vltra insulam Seilam spatio sexaginta milliarium, est prouincia Maabar, quę & India maior appellatur, terra continens, nõ insula. Sunt in ea quinque reges, & est ditissima. In primo eius regno nomine Var, regnat Senderba, inueniunturque ibi margaritę in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentē & insulam quãdam sinus maris ferme uadosus, quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium, & duorū, ubi leguntur margaritę. Conueniunt illic multi mercatores,

L 4 adducentes

adducunt multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundū maris se demittant, piscenturq; marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porro piscatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rursus se præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facile occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modū. Conducuntur à negotiatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus suis & diabolica arte coniurant pisces illos, ut neminem lædere possint. Nocte uero quando à negotiatoribus margaritarum piscatio intermittit, relaxant magi coniurationem suam, ne fures noctu sine periculo sese in mare demittant & sustollant conchas cum margaritis. Porro præter incantatores Abraiamim, nemo est qui illius coniurationis sciat uerba. Et fit hæc unionum piscatio nõ per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, magis uero tribuunt uigesimam partem, & piscatoribus quoq; comodam præbent mercedem. Cæterum à medio Maii margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, sed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ semper nudi, nisi quod panniculo uerenda contegunt. Rex quoq; ipse ut alij nudus incedit, deferens in collo torquem auream, sapphiris, smaragdis, rubinis, & alijs pretiosis lapidibus oneratam. Pendet quoq; in collo eius chorda quædam serica, cui innectuntur centum & quatuor pretiosi lapides, margaritæ, scilicet, grandiusculæ, quæ eum admoneant centum & quatuor orationum, quas cotidie in honorem deorum suorum mane & uesperis obmurmurat. Gestat quoque in utroq; brachio & utroq; crure tres aureos circulos, quibus pretiosi indusi sunt lapides. Ornant deniq; digitum manuum & pedum eius lapillis quibusdam pretiosissimis, auro etiam inclusis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouissime uni ex fratribus suis abstulit uxorem, fratre iniuriam dissimulante.

De regno Var, & uarijs erroribus iocularum eius,

CAPVT XXIIII.

Sunt habitatores regni Var omnes idololatæ, multiq; eorum adorant bouem, ut rem sanctam, nec ullum occidunt. Quum autem bos aliquis moritur, perungunt domos suas adipe eius. Sunt tamen quidam inter eos, qui licet boues non occidant, tamen ab alijs occisos comedant. Aiunt in hac prouincia diuum occisum Thomam apostolum, corpusq; illius adhuc in quadam conseruari ecclesia. Sunt in ea prouincia multi magi, augurij & diuinationibus uacantes. Sunt etiam ibi multa monasteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui consecrant filias suas, quas tamen domi conseruat, nisi quando idolorum sacerdotes uolunt sua sacra facere, tunc uocant puellas consecratas, & cum illis in conspectu idolorum choreas

choreas ducunt, atq; magnos & inconditos reboant cantus. Portant etiã hæ puellæ cibos secũ quos in mensa ante idolũ ponũt, & interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de appposito cibo, & presertim ius carnũ profundunt illis, quo potissimum delectari ab illis putantur. His cõrimõnõs peractis, puellæ domum redeunt. Seruiunt autem idolis in hunc modũ, donec maritatæ fuerint. Seruatur etiã in hac regione hæc consuetudo, ut quando rex mortuus ad comburẽdum ducitur, multi ex militibus eius qui cum eo uiui uersati sunt, sponte ad cadauer eius in ignẽ se conijciunt, putantes in alia uita se ab eo nõquam dissociandos. Idem faciunt uxores quum mariti eorũ defuncti comburuntur, sperantes se uxores illorũ futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt, nullius pensi apud illos homines habentur. Est etiam alia de testabilis consuetudo in hac regione, ut quum quis cõmerente iniquitate sua, publico iudicio condẽnari debet, is pro magna gratia ducit, si impetret a rege ut ad honorem alicuius idoli seipsum iugulet. Nam ubi id sibi à rege concessum fuerit, congregantur ad eum omnes cõsanguinei eius, & ad collum eius decem aut duodecim acutos ponũt cultellos, ipsumq; in cathedra collocatũ circumducũt per ciuitatem, alta uoce clamantes, Iste homo pro illius aut illius dei honore seipsum occisurus est. Et quum ad locum ubi malefactores puniuntur peruentum fuerit, arripiens manu sua unum è cultellis, alta uoce exclamat, Ego meipsum occido pro illius dei honore: quo dicto, uulnus sibi ipsi infligit: & accipiens aliud ferrum, confodit se etiam cum illo. Et tot quidem uulneribus cõsauciat corpus suum, donec tandẽ moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud sumendo ferrum. Consanguinei uero eius, corpus illius cũ magna laticia comburunt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ speciem putent esse peccatum.

De multis & uarijs consuetudinibus regni Var, Cap. XXV.

EST consuetudo in hac terra, ut tam rex quã cateri homines in terra sedere soleant. Et quum ob hoc ab alijs redarguuntur, respondere solent, De terra nati sumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolumus. Non sunt assueti ad arma: & quando ad bella procedunt, nõ induunt uestibus & armamentis, sed ferunt secum scuta & lanceas. Nullum occidunt animal, sed quando uolunt comedere carnes, satagunt ut per homines alterius nationis animalia mactentur. Tam uiri quã mulieres corpora sua bis in die lauant. Et si quis id intermitteret, pro hæretico iudicaretur. Homicidia & furta districte iudicant. Vini usus apud eos interdictus est. Et si quis uinũ bibisse deprehensus fuerit, pro infami habetur, nec potest in iudicio testimonium dicere. Similiter hi in iudicio pro testimonio ferendo repelluntur, qui in mari nauibus se committere ausi fuerint: nam aiunt homines illos desperati esse animi.

De alijs

De alijs quibusdam conditionibus huius terræ, Caput XXVI.

Non producantur in hoc regno equi, sed rex Var alijsque quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt singulis annis circiter decem millia equorum, qui ex regionibus Curmos, Chisi, Durfar, Ser & Eden a negotiatoribus adducuntur, unde maximum habet emolumentum. Emuntur autem singulis annis alij & alij equi, quia equi in ea regione diu uiuere non possunt: nec custodes eorum sciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et si quando equæ apud eos pariunt, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectum, ut ad equitandum idoneus esse non possit. Non crescit ullum bladum in hac prouincia præter risum, unde equis cõueniens pabulum dari non potest, nisi quod carnes coctæ cum riso illis edendæ proponuntur. Est in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi descendit, nisi in Iunio, Iulio & Augusto. Et si in his mēsis non plueret, unde aër refrigerari solet, nemo mortaliū illic uiuere posset ob intensissimum calorē. Habet regio multiplices & uarij generis aues, quæ in partibus nostris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apostoli sepultum est, Caput XXVII.

In prouincia Maabar, quæ est India maior, seruatur corpus beati Thomæ apostoli, qui in illa prouincia pro Christo passus est. Quiescit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi sunt Christiani & Saraceni, debito honore sancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, quum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apostolum prophetam magnum fuisse, uocantque eum Auarriam, hoc est, sanctum uirum. Et Christiani a longe ueniētes, & sancti corpus uisitantes, asportant secum de terra illa in qua uir sanctus occisus dicitur, & de ea in potum missa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atque a diuersis liberari infirmitatibus. Aiunt anno dñi M. CCLXXVII. tale apud eius tumbam factum miraculum. Quum princeps terræ illius messem risi haberet multam, & locus illi sufficiens non esset ad recõdendum risum, usurpauit sibi domos & ecclesiam diui Thomæ, & in eas inuitis custodibus reposuit risum. Factum autem est ut paruo post tempore nocte quadam sanctus illi appareret, & manu fuscinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium, dicens, Nisi domos meas quas temere occupasti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, statim ut edocuitus fuerat, ecclesiam apostoli euacuauit. De qua uisione Christiani latificati, deo & sancto suo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni, Cap. XXVIII.

Omnes habitatores prouinciæ Maabar tam uiri quam mulieres nigri sunt, sed arte quadam nigredinē illam corporibus illinunt, putantes eximiam nigredinē

dinem illis decori esse. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada olio de so-
sima expresso, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit,
hoc pulchrior æstimatur. Idololatræ etiam qui inter eos sunt deorum suorum
imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros esse, & omnes sanctos.
Dæmonem uero album pingunt, asserentes dæmones candidi esse coloris.
Et quum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferunt secum pilos bo-
uis syluestris, eosq; ligant ad crines equorum suorum quibus insident: pedi-
tes uero ad scuta & crines suos pilos illos ligant, credentes se in bello tutos esse
ab omni periculo, nã bouem syluestrem magnæ sanctitatis esse affirmant.

De regno Murfili, in quo adamantes inueniuntur, Cap. x x i x.

VLtra regnum Maabar per mille milliaria est regnum Murfili, quod ne-
mini est tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riso uescuntur,
atq; idola colunt. In quibusdam huius regni montibus inueniuntur adamã-
tes. Nam quum pluit egrediuntur homines ad riuos aquarum, qui de mon-
tibus descendunt, & in arena multos legunt adamantes. Æstatis quoq; tem-
pore ascendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem
undiq; æstuantem, periculo etiam magno sese exponentes, propter magnos
serpentes qui ibi in maxima uarsantur multitudine, & quærunt in uallibus
montium atq; alijs decliuis & retrusis locis adamantes, & quidem fit, ut illos
nonnunquam in magna reperiant copia: idq; in hunc modũ. Morantur in
montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis uescuntur serpentibus: & homi-
nes qui per montes discurrent, & sæpe ob prærupta saxa & præcipitia mon-
tium ad cõualles peruenire nõ possunt, proñciunt in illas frustra recentium car-
nium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis sublata, nonnullos habet
adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenant, Aduertunt quò-
d auis sublata portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilã, & lapillos
carni adhærentes colligunt. Quòd si aquilæ in ualle proiectã comederint car-
nem, aduertunt lapidum scrutatores locũ ubi aquila noctu dormit, & egesta
stercora discutientes eliciunt adamantes, si quos cum carne deuorauit. Reges
& nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro se, reliquos
sinunt in orbẽ per mercatores dispergi. Abundat prouincia ipsa uictualibus
& præsertim tanti sunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur,

De regno Laë, Caput x x x.

REcedendo à prouincia Maabar occidentem uersus, occurrit prouincia
Laë, in qua habitant Abraiamim, qui supra modum horrent menda-
cium: non ducunt nisi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino &
carnibus non utuntur, nullumq; occidunt animal. Idololatræ sunt, & augu-
ria sectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram suam prius in sole
considerant, & tũc iuxta errorẽ suũ mercatũ absoluunt. Cibo modico utuntur,
& magnas

& magnas faciunt abstinentias. Utuntur in cibo herba quadam, quæ plurimum digestionem iuuat. Nunquam per phlebotomiã sanguinem minuunt. Sũt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum suorũ religiosissime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicẽtes se minime erubescere, quod sine peccato sint. Boues adorant, & cum magna reuerentia perungunt se unguento, quod de ossibus bouinis contritis faciũt. Scutellis dum comedunt nõ utuntur, sed cibos super arida ponũt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradisi proferunt, aut super alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt ista omnia quum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt ea occidere, ne, scilicet grande committant peccatum, si ulla creaturam priuarent uita sua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorũ cõburunt.

De regno Coilum, Caput xxxi.

DVm disceditur a regno Maabar, ad aliam mundi plagam per milliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo sunt Christiani multi & Iudæi atq; pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Est quoq; in ea regione lingua propria: & crescit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campestria arbutis eius plena sunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Crescit etiã ibi herba quadam, unde fit color quo tinctorum utuntur, uulgo Eudici dictus: quæ primum in uasis aqua repletis humectatur, & deinde in sole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri solet. Sunt in illa regione tanti calores, ut molestissimum sit illic uiuere. Flumina etiam adeo calescunt, ut ouum ad aquam eorum positum, citra magnam moram decoqui possit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, propter ingens lucrum quod negotiatores hinc consequuntur. Inueniuntur quoq; ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus dissimilia. Nam inueniuntur illic leones nigri, psitaci seu papagalli albi cum pedibus & rostris rubeis, & gallinæ nostris omnino dissimiles. Hanc diuersitatem putant accidere propter nimium calorem, qui ibi existit. Frumentum nullum ibi præter risum crescit. Potũ loco uini faciunt ex saccharo. Habent plurimos astrologos & medicos. Nudi omnes incedunt, uiri & mulieres, obscenis locis panniculo opertis. Vacant supra modũ rebus ueneris. Aduisione solaris caloris nigri fiunt & deformes, sed quod illis elegans esse uidetur. Ducunt consanguineas in tertio gradu uxores, similiter nouercam defuncto patre, & ianitricẽ fratre defuncto: quod etiam per totã Indiam obseruatur.

De prouincia Comari, Cap. xxxii.

COmari regio est in India, ubi polus arcticus uideri potest: ab insula uero Iaua usq; ad regionem istam uideri non potest: quũ omnes intermediae regiones ultra æquinoctialem sint circulũ. Est regio ista ualde syluestris, habetq; animalia multa & dissimilia animalibus aliarum regionum, præsertim simias

tim simias hominis effigiem exprimentes. Discurrunt quoq; illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli, Caput xxxiii.

EVndo à prouincia Comari uersus plagam occidentalem per trecenta miliaria, peruenitur ad regnum Eli, quod proprium habet regem & propriam linguam. Incolæ eius idola colunt. Rex ditissimus est, habetq; thesauros multos, sed non est potens in populo: licet regio ipsa natura munita sit. Est in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatum. Si quâdo nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciam appulerit, puta tempestate aut alia necessitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in nauis inuenerint, gubernatoribusq; eius aiunt, Instituebatis ad aliam diuertere prouinciã cum mercibus uestris, sed deus noster & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miserunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agrestes.

De regno Melibar, Caput xxxiiii.

Post regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori est ad occidentalem plagam, & habet regem proprium nulli tributarium, atq; linguam propriã. Incolæ eius idola colunt. Inueniuntur in hoc regno sicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui singulis annis cum centum nauibus uagantur in mari, & capiunt transeuntes mercatores, atq; bona eorû prædantur. Ducunt secum uxores & filios, & tota æstate uersantur in mari, prædudentes mercatoribus semitam, ut non facile euadere possint laqueos eorû. Nam cum uiginti nauibus occupant in transuersum centum milliariû spatium, quinque milliariû spatio uni assignato nauis. Et quum uident aduentare nauem aliquam mercatorum bonis oneratam, signum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes nauis, & hæc rursum nauis tertiæ sibi collateralis id significat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauium gubernatores sciant adesse nauim quam diripiant. Concurrunt igitur tot naues quot necessariæ sunt ad prædandum nauem aduentitiam, & hominibus quidem captis nihil mali inferunt, sed exponunt eos in litus maris, & rogant eos, ut eant & alias adducant merces, transeantq; per terminos eorum. Est in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis, & indicarum nucum.

De regno Gozurath, Caput xxxv.

Est regno Melibar uicinum aliud regnum, quod Gozurath uocatur, habetq; regem & idioma proprium. Et est hoc regnum in India minori ad plagam occidentalem. Apparet in hoc regno polus arcticus super horizontem sex brachiorum altitudine, hoc est, septem uel octo gradibus cœlestibus. Sunt in hoc regno plurimi piratæ, qui quum mercatores ceperit, cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris, & illico fluxum patiuntur uentris. Quod ideo faciunt, quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas, solent

M deglutire

deglutire margaritas & lapides pretiosiores, ne illis per piratas eripiantur: sed illi horum astutiam non ignorantes, cogunt eos illico egerere glutitos lapides. Est in hac regione copia endici, piperis, & zinziberis. Sunt etiam ibi arbores, de quibus bombix in magna colligitur copia. Hæc arbor crescit sex passibus in altum, & fructum producit per uiginti annos, deinde ad nihilum ualeat ultra. Paratur etiam in hoc regno corium quoddam nobilissimum, & quouix melius inueniri potest.

De regnis Tana, Cambaëth & alijs quibusdam, Cap. xxxvi.

A Prædicto regno itur per mare ad regna Tana, Cambaëth, Semenath, & Resmacoram, ad occidentalem scilicet sita plagam in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodque autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his scribere multa non præualeo, quia sunt in India maiori, quam intactam ferè relinquam, nisi ubi maris litus contingit.

De duabus insulis, in quibus uiri & mulieres separatim habitant, Caput xxxvii.

Vltra regnum Resmacoram per quingenta milliaria uersus meridiem, in alto mari sunt duæ insulæ triginta milliariibus à se uicem distantes, in quarum una morantur uiri sine mulieribus, uocaturque insula masculina: & in alia fœminæ sine uiris, & hæc quoque uocatur insula fœminina. Sunt autem Christiani, & habent inter se matrimonia. Mulieres nunquam ueniunt ad insulam uirorum, sed uiri uisitant mulieres, moranturque cum illis tribus continuis mēsis, unusquisque scilicet cum uxore sua in domo propria. Post hæc reuertuntur ad insulam suam ubi per residuum anni tempus manent. Et retinent mulieres filios masculos secum usque ad decimumquartum annum, postea mittunt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, nisi quod curam habent filiorum, & fructus quosdam legunt. Viri uero laborant & curam habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piscationibus, & infinitos capiunt pisces, quos recetes & desiccatos uendunt negotiatoribus, & hinc multum habent lucri. Vescuntur lacte, carnibus, piscibus & riso. Abundat mare illud cetis & magnis piscibus. Viri regem non habent, sed episcopum suum dominum agnoscunt, subiecti archiepiscopo de Scoira.

De insula Scoira, Caput xxxviii.

Procedendo ulterius uersus meridiem per quingenta milliaria, occurrit alia insula Scoira nomine, cuius incolæ Christiani sunt, & habent archiepiscopum. Exercentur in ea insula multa mercimonia, nam abundat bombice & piscibus. Præter risum aliud non habent frumentum. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piscibus. Deferuntur à piratis multa bona ad hanc insulam, quæ rapta illic uendunt. Illi autem scientes non Christianis, sed Saracenis & idololatri illa ablata, libenter ea emunt. Sunt in hac insula inter Christianos multi incantatores, qui pro libito suo naues in mari reuocare possunt

possunt ut uolunt: etiam si prospero nauis uehatur uento, illi arte sua diaboli
ca possunt contrarium excitare uentum, qui nauem etiam inuitam reducat.

De magna insula Madaïgasca. Caput XXXIX.

Recedendo ab insula Scoira, & uersus meridiem per mille nauigando mil-
liaria, peruenitur ad Madaïgasca, quæ inter maiores & ditiores mundi
computatur insulas. Continere dicitur in gyro quatuor millia milliarium. Ha-
bitatores eius Mahumetani sunt, nullum habentes regem, sed quatuor senio-
ribus per totam insulam parent. Producit hæc insula plurimos elephantos, ut
nulla in orbe sit regio quæ plures illa habeat. Est in ea & in alia insula quæ Cu-
zibet uocatur, magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe non putatur ma-
ior esse elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus insulis. Non co-
meduntur in hac insula aliæ quàm camelorum carnes, quum illæ saniores in-
colis sint. Est autem illorū animalium maxima & penè infinita multitudo in
hac insula. Sūt præterea in hac insula multa nemora sandalorum rubeorum,
quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uelo cete grandia capiun-
tur, ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui, damulæ, &
capræ multæ, aliarumq; bestiarum & auium multiplex uenatio. Inueniun-
tur deniq; ibi uariæ species auium, quæ in terris nostris nunquam uisæ sunt.
Confluunt passim ad hanc insulam multi mercatores, facillimeq; illuc nauig-
are possunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uigin-
ti diebus ad hanc insulam Madaïgasca, iuuante nauem fluxu maris: sed diffi-
cillime reuerti possunt, quum uix in tribus mēsisibus aduersum fluxum super-
rare possint. Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc, Caput XL.

Sunt & aliæ insulæ ultra Madaïgasca uersus meridiem, sed quæ difficilli-
sime adiri possunt, propter uelocissimum maris cursum. Et in illis certo anni
tempore apparet mirabilis species auis, quæ Ruc appellatur, aquilæ quidem
habens effigiem, sed immensæ est magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt
aues, plerasq; alarum pennas in longitudine continere duodecim passus, spis-
situdinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis cor-
pus pennis in proportionem respondere: auis uero ipsa tantæ fortitudinis,
ut sola sine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in sublime sustollat, at-
que rursus ad terram cadere sinat, quo carnibus eius uesci possit. Ego Mar-
cus quum primum hæc de illa aue audissem, putabam esse gryphonem,
qui inter quadrupedia dicitur esse pennatus, leoni ex omni parte similis, nisi
quod faciem habet aquilæ similem: sed hi qui aues illas uiderant, constanter
asserebant, nihil illis commune esse cum ulla bestia, & quod duobus ut reli-
quæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cu-
blai nuntium quendam, qui in insulis illis tamdiu captus tenebatur, denec

incolis earum satisfactum esset: & hic postliminio domum reuertens mira re-
tulit de conditione illarum regionum, & de uarijs animalium speciebus quæ
illic inueniuntur.

De insula Zanzibar, Caput XLI.

Inuenitur etiam illic alia quædam insula, quæ in gyro continet duo millia
milliarium, habens regem proprium & linguam singularem. Incolæ uero
eius idola colunt. Sunt homines illi corpore grosso, sed breui. Et si staturæ lon-
gitudò corpulentix responderet, gigantes uideri possent. Sunt fortissimi, ut
etiam unus tantum ferre posset onus, quantum alij uix quatuor. Comedit eti-
am unus tantum cibum, qui quinque nostratibus sufficere posset. Sunt omnes
nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam densam
habent crispitudinem, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant.
Os est illis magnum, & nares sursum patentés. Aures quoque habent grandes,
& oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, &
nares goffas admodum deformes sunt. Viuunt lacte, carnibus, riso & dacty-
lis. Carent uino, sed conficiunt potum optimum ex riso, saccharo, & alijs specie-
bus. Veniunt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam sunt ibi
plurimi elephanti & cetera grandia. Viri huius insulæ fortes & bellicosi sunt. Et
licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedunt,
extruentes castella lignea super elephantos, quæ tanta sunt ut quindecim uel
uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili castro. Pugnant autem cum lan-
ceis, gladijs & lapidibus: & sunt huiusmodi castra asseribus cooperta. Porro
quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipsi
pro uino in terram bibunt, quo audaciores sint in bello. Abundat ista insu-
la leonibus, leopardis, & alijs uarijs bestijs syluestribus, quæ in alijs regioni-
bus non inueniuntur. Habet præterea speciem animalis quod graffa uoca-
tur, habent collum longissimum, passuum scilicet trium, cuius anteriora crura
multo longiora sunt posterioribus. Caput eius est paruum, & color uarius,
albus scilicet & rubeus cum roseis punctis per corpus dispersis. Est autem
animal mansuetum, neminem lædens.

De multitudine insularum Indiæ, Caput XLII.

Sunt præter memoratas insulas etiam plurimæ aliæ insulæ in partibus In-
diæ, prioribus quidem ut principalioribus subiectæ: quarum numerus ob
multitudinem earum certo haberi nequit. Et quidem si nautis credimus & his
qui diu sulcauerunt maria, est numerus earum duodecim millia & septingen-
tæ, computando tam habitatas quam non habitatas.

De prouincia Abasia, Caput XLIII.

Descripsimus hætenus obiter insulas & regiones Indiæ utriusque, maioris
scilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminatur ad re-
gnū Rescomorā: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminatur ad regnū
Murtili.

Murfilii. Nunc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abasia appellatur. Igitur Abasia est regio maxima in septem diuisa regna, quibus singulis singuli præsunt reges. Et hi omnes sunt Christiani, præter tres Saracenos. Christiani crucem auream in fronte gestant, quod eis in baptismo imprimitur. Saraceni uero habent signum à fronte usque ad medium nasi. Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla signati sunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Christi fidem docuisse dicitur, & multos ad eandem conuertisse. Postea transtulit se ad regnum Maabar, in quo pro Christo mortem obiit.

De quodam episcopo Christiano uolenter à Sultano
circunciso, Caput XLIIII.

ANno à Christo nato M. CCLVIII. rex unus & qui principalior erat in regnis Abasie, deuotione motus uoluit Ierosolymam uisitare, atque sepulchrum domini. Et quum id consiliarijs atque aulicis suis indicasset, illi omnino dissuadent propositum arripere iter, scientes plurima in itinere esse discrimina, præsertim quum illi per multas Saracenorum terras ambulandum esset: sed ut episcopum aliquem sui loco mitteret cõsulunt, qui adeundo terram sanctam munus perferret in Ierusalẽ. Acquiescit rex sano cõsilio, mittitque episcopum cum regia oblatione. Veniens autem episcopus in regionem Aden, quam Saraceni inhabitabant, & Christianos implacabili persequebantur odio, comprehensus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero quum ex eo didicisset quod nuntius esset regis Abasie, missus ad terram sanctam, minis nititur cogere hominem, ut abnegato Christi nomine, Mahumeti suscipiat legem. Episcopus uero constanti animo in Christi perseuerans fide, respondet se potius mortem subiturum, quam deserto Christo, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet Episcopum in iniuriam Christi & despectum regis Abasie circuncidi, & circuncisum iterum mittit ad regem Abasie. Quo cognito rex Abasie, uolens Christi ulcisci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis castella gestantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis alijs duobus regibus, cū ualido exercitu properat in occursum regis Abasie, commissoque prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abasie uictor. Et intrans cum exercitu suo in interiora regni Aden, cepit deuastare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi resistere conabantur, sed incassum, mansitque per integrum mensem in regno illo, & illatis plurimis damnis, uictor cum magno honore domum rediit, gaudens impij Sultani ultam perfidiam.

Quam diuersæ bestie inueniantur in prouincia Abasie, Cap. XLV.
Vluunt habitatores Abasie carne, lacte & riso: oleo uero utuntur de fossima facto. Habet regio ipsa multas ciuitates & oppida, in quibus plurimæ

M ; rimæ

rimæ fiunt negotiationes . Inuenitur ibi buchiranus optimus , & bombicini panni in magna copia. Habent quoq; Abasini plurimos elephantos, sed qui ibi non nascuntur, uerum ab alijs regionibus & insulis importantur . Giraffæ autem, leones, leopardi, onagri, & diuersæ auium species quæ alibi non uisuntur , in magna ibi nascuntur abundantia . Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & struthiones grandes, asinis haud minores, aliarumq; bestiarum & auium multiplicem uenationē. Habet psitacos, & epimachos pulcherrimos: habet denique cattos diuersarum specierum, quorum aliqui humanā in facie expriment effigiem.

De prouincia Aden, Caput XLVI,

Habet prouincia Aden regem proprium , quem Sultanum uocant, habens sub se Saracenos , qui supra modum exosos habent Christianos. Habet autem regio ipsa multas ciuitates & castra, & præsertim habet portum optimum, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negotiatores quidem Alexandrini illic ementes aromata, ponunt ea in naues paruas, atq; septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere per terram usque ad fluuium Ægypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem usq; ad Alexandriam perducunt: Nec potest compendiosior haberi uia ab orientis partibus usq; Alexandriam. Negotiatores uero illi ducunt secum plurimos equos, quâdo nundinandi gratia in Indiam concedunt . Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem suam aromata & alias merces ducunt, uectigal maximum, unde plurimum ditescit. Quum Sultanus Babylonix obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, anno scilicet domini M. CC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta millia equitum , & quadraginta millia camelorum, nō quod usque adeo illius cuperet augeri felicitatem, sed quod omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden eundo uersus Septentrionem sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio regis Aden. Est quoque iuxta hanc ciuitatem optimus portus à quo innumeris equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atque optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, ut thus extrahant, tam etsi calor quoque, qui ibi muximus est, plurimum eliciat liquoris. Habet quoque regio ipsa palmas cum dactylis: sed præter modicum risum nullum producit frumentum, uerum aliunde importandum est. Abūdat autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent sed ex dactylis, riso & saccaro optimum faciunt potum. Verueces qui in hac regione inueniuntur sunt statura parui, auribus omnino carentes, sed loco earum cornua

cornua parua habent. Equi boues, cameli atque oues uescuntur piscibus, qui quotidianus illorum sunt cibus, quum illic ob immensum colorem herbæ & frumenta ex terra haberi non possint. Fit autem tribus anni mensibus piscium captura, scilicet Martio, Aprili & Maio, tātuscq̃ illorum capitur numerus, ut non facile explicari possit. Hos pisces siccant & seruant, atque per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Vescuntur autem animalia libentius desiccatis piscibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piscibus, idēq̃ in hunc modum. Concidunt pisces minutatim, atq̃ contundunt in modum farinæ, & postea commiscent & subagitant quasi pastum panis, atq̃ ad solem desiccari faciunt, & uiuunt ipsi & iumenta ipsorum de illis panibus factitij per totum annum.

De regione quadam, in qua Tartari habitant, Caput XLVII.

SCRIPSI haecenus de regionibus orientalibus ad meridiem expositis, nunc quasdam in Septentrionali plaga positas, quæ supra in primo libro sunt omisæ, breuiter attingam, & quæ de illis didici annotabo. Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitant Tartari, quorum rex est de progenie Imperatoris Tartarorum: & seruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ, coluntq̃ unum deum, quem Natigai appellant, putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur. Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ. In honorem illius dei multa faciunt simulacra & imagines. Non habitant in ciuitatibus uel oppidis, sed in montibus & campestribus regionis illius: suntq̃ in maximo numero, frumento carentes, & lacte atq̃ carnibus uiuentes. Est magna pax & concordia inter illos, pariēq̃ uoto suo obediunt regi. Habent equorum, camelorum, bouum, ouium, & aliorum pecorum ferè infinitum numerum. Sunt etiam apud eos ursi maximi atq̃ uulpes insignes. Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia est quædam species apud illos, quæ delicatissimas suppeditat pelles, quas uulgo zebellinas uocant. Sūt quoq̃ alia quamplurima syluestria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia, ad quam propter lutum & glaciem difficilis pater accessus, Caput XLVIII.

SUNT etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, sed priore adhuc interiores, quarum una est montosa, uaria producens animantia, ut sunt rhôdes, armelini, erculini uarij, uulpes nigræ & alia quædam, quæ hominibus illis lenissimas præbent pelles, & ad nostras per mercatores deferuntur regiones. Equi uero, boues, asini, cameli, & alia quæcunque corpulenta animalia, ad illa loca accedere nequeunt, usque adeo est regio illa paludinosâ & stagnispleta, nisi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & constricta,

sunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametsi multa illic sit glacies, & magnum frigus, non est tamen glacies illa tam solida, ut currus & iumenta ponderosa ferre possit, quinimmo homines ipsi cum magna difficultate possunt pertransire terram illam, usque adeo stagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uersus Septentrionem itinere tredecim dierum, in qua supra modum abundant animantia ea quæ memoratas pretiosas suppeditant pelles, unde incolæ multa assequuntur lucra. Nam accedunt eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipsam hoc modo. Habent canes maximos asinorum instar, qui rhedis trahendis sunt assueti. Carent autem uehícula illa rotis, facta de lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno sedere & uehi possint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehículo, & ligantur ordine quodam sex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunque à ductore qui cum mercatore in rheda sedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, transeuntes per lutum & aquam. Nec possunt ultra unius diei spatium laborem illum sustinere: sed transacto die, alij ad rhedam ligantur canes, quum pagi multi passim in regione illa inueniuntur, & illic canes in hoc officio nutriantur. Per hunc itaque modum potest mercator ad interiora illius peruenire regionis. Non autem ponuntur magna onera supra rhedas, quum canes præter mercatorem, aurigam & pellium fascem nihil ferè aliud trahere possint. Fit igitur ut negotiator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigam, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum, Caput XLIX.

ESt adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uersus Aquilonem interior, quippe quæ extremum Septentrionis occupat locum, quam obscuritatem appellant, eo quod multo per annum tempore ibi sol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ sint, uerum & interdiu aër in modum crepusculi caliginosus sit: cuius regionis homines pulchri sunt, magni & corpulenti, sed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, sed in morem bestiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus sunt confines, sæpe regionem illam obscuram ingredientes, rapiunt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliâque multa inferunt damna. Et quoniam propter subito irruituram noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipsam prædam abducturi intrare disponunt, accipiunt secum equas pullos habentes, illosque in ingressu regionis custodibus committunt, ut illic expectent donec ipsi cum præda reuertantur, ut quum illis noctu sit regrediendum, equæ nocturni itineris obseruatrices rectâ ad pullos suos contendant, omni uitato discrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illasque libere quò suo instinctu feruntur, ire permittunt: & hæc naturali ad filios tracti

tracti affectu, ducunt seffores suos ad pristinum locum, quem ipsi in tenebris minime inuenirre potuissent. Habent etiam huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus pretiosas abstrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum, Caput L.

Inhabitantes Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè usque ad polum arcticum excurrit: & sunt Christiani, Græcorum ritum in ecclésiasticis seruantes officijs. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines sunt. Est etiam apud eos ingens copia pretiosarum pellium. Habent quoque mineras multas argenti. Regio uero ipsa est frigidissima, quippe quæ ad mare protenditur congelatum. Sunt tamen in eo mari insulæ quædam, in quibus grifalchi, herodij seu falcones in maxima inueniuntur copia, & inde ad diuersas mundi partes deferuntur.

MARCI PAULI VENETI LIBRI TERTII ET VLTIMI de regionibus orientalibus finis.

PRAEFATIO.

IDEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum suum uernacula scripsit lingua, ille in Italica, iste uero in Gallica, deinde ut seculum illud nihil præter barbariem coluit, uterque infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori stilo latinis legendi traditi sunt, quàm ut tenerioribus auribus simplicitas illa arde te possit. Sed ueritatis simplex est oratio. Etiam ineleganter scribentibus suus debetur honor, quòd alios ad ueritatis excitet inquisitionem. Fuit Haythonus iste Armenus, è regio natus stemmate, sed nobilitatem suam in Christo nihil esse arbitratus, seculum & ea quæ in illo sunt contemnens, monasticam elegit uitam, quòd à seculi sequestratus tumultibus, Christo liberius uacaret. Scribit autem hæc de seipso. Porro interpretis eius fuit Nicolaus Salcani, qui ex mandato summi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauiensi, primo hunc librum Gallice scripsit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinum ut potuit uertit, anno scilicet domini M. CCC. VII.

HAYTHONI

PRAEFATIO.

HAITHONI ARMENI

ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE
TARTARIS LIBER.

De regno Cathay, Caput I.

REGNUM Cathay est maximum quod in orbe ualeat inueniri, & est repletum gētibus & diuitijs infinitis, & in oceani litore habet situm. Tot etiam sunt ibidem maris insulae, quod numerus nullatenus potest sciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas insulas asserat se uidisse. Illae uero quae calcari possunt, reperiuntur innumeralibus abundare diuitijs & thesauris. Et illud fere quod in illis partibus carius emittitur, & habetur, est oleum oliuarū: & reges & magnates illud quasi medicamen praecipuum, cum magna diligentia faciunt custodiri. In ipso etiam regno Cathay plura sunt mirabilia monstrosa quae dicere praetermitto. Homines illarū partium sunt sagacissimi, & omni calliditate repleti, & ideo in omni arte & scientia uilipendunt omnes alias nationes: & dicunt, quod ipsi sunt soli qui duobus luminibus respiciunt, latini uero uno lumine tantum uideant: sed omnes alias nationes asserunt esse caecas. Et per hoc certissime demonstratur, quod omnes alios reputant esse rudes. Et uere tot res mirabiles & diuersae, ac ineffabilis subtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quod non uidetur esse aliquis qui in talibus illis se ualeat comparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes suas multi tam uiri quam foeminae pulcherrimae reperiuntur: tamen omnes communiter paruos habent oculos & naturaliter barba carent. Isti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quae latinis literis in pulchritudine quodammodo similes sunt. Secta uero illius regni gentium, uix posset aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui sunt qui colunt idola de metallo, alij uero boues adorant, quia terram laborant, ex qua crescunt frumenta & alia nutritiua. Alij colunt magnas arbores, alij naturalia, alij astronomiam, alij solem colunt, alij uero lunam, alij uero nullam habent fidem uel legem, sed sicut bruta animalia, ducunt bestialiter uitam suam. Et licet sint perspicacissimi ingenij ad omnia opera corporalia exercenda, nulla tamen inter eos spiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriae non sunt audaces, sed sunt mortis timidi plus satis quam armigeros esse deceat, multum tamen sunt ingeniosi, & magis per mare quam per terram de inimicis suis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera, quae non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quae in illis partibus expenditur, fit de papyro

Recenset illas
M. Paulus

about 1300

pyro in forma quadrata, & est regali signo signata, & secundum illud signum illa moneta est maioris pretij uel minoris: & si forte illa moneta, propter uetustatem incipiat deuastrari, ille uero qui illam habuerit, ad regalem curiam de portabit, tunc pro illa dabitur sibi noua. De auro uero & alijs metallis faciunt uasa & alia ornamenta. De isto regno Cathay, dicitur quod in principio mundi, quia est in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla est aliarum habitatio gentium, ut refertur. Ex parte occidentis suos habet confines cum regno Tarsæ. Ex parte Septentrionis cum deserto de Belgian. Ex parte uero meridiei, sunt in insulæ maris oceani, de quibus superius est expressum.

De regno Tarsæ, Caput II.

IN regno Tarsæ sunt tres prouinciæ, quarum dominatores se reges faciunt appellari. Homines illius patriæ nominantur logour, semper idola coluerunt, & adhuc colunt omnes, præter decem cognationes illorum regum, qui per demonstrationem stellæ uenerunt adorare natiuitatem in Betlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles, inueniuntur inter Tartaros de cognitione illa, qui tenent firmiter fidem Christi. Alij uero idololatræ de partibus illis, sunt homines nullius ualoris in facto armorum. Perspicacissimi tamen sunt ingenij ad omnes artes & sciëntias addiscendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abstinēt à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicquam uiuens. Illorum ciuitates ualde sunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerantur: frumenta ibi crescunt abundanter, & alia bona grauiâ. Vino uero carent, & bibere uinum reputant esse peccatum, sicut faciunt Agareni. Istud regnum tarsæ, ex parte orientis suos habet confines cum regno Cathay supradicto. Ex parte occidentis, cum regno Turquestâ. Ex parte Septentrionis, cum quodam deserto. Ex parte uero meridiei, cum quadam ditissima prouinciâ, quæ uocatur Sym, quæ inter regnum Indiæ & regnum Cathay habet situm, & in illa prouinciâ inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turquestan, Caput III.

Regnum Turquestan, ex parte orientis suos habet confines cum regno Tarsæ, ex parte occidentis cum regno Persarum, ex parte Septentrionis cum regno Corasinæ, ex parte uero meridiei protenditur usque ad desertum Indiæ. In isto regno pauca sunt bonæ ciuitates: planicies habet latas, & bona pabula pro armentis, & ideo habitatores illius patriæ, ut plurimum sunt pastores, habitantes in tentorijs, & in talibus domibus, quæ de loco ad locum possunt faciliter deportari. Maior ciuitas illius regni uocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de ordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Cursiam, & alia poculenta quæ conficiunt, & lac. Risum & millium comedunt atque carnes, & uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma pessimi Mahumeti. Aliqui uero sunt inter eos, qui nullam penitus fidem habent uel legem. Literas non habent proprias, sed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus siue castris.

De regno

De regno Corasminorum, Cap. IIII.

Regnum Corasminorum est bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi sunt ibidem habitatores, quia terra illa est fertilis & amena, frumenta & alia bona grana colliguntur ibi in maxima quantitate, tamen modicum habent uini. Istud regnum suos habet confines cum quodam deserto, cuius per centum diartas extenditur longitudo. Ex parte occidentis usq; ad mare Caspium protenditur: ex parte septentrionis confines habet cum regno Cumania: ex parte meridei cu regno Turquesta, superius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Corasme, & Corasmi hoies nominatur. Pagani sunt, non habentes literas siue legem. In armis sunt ferocissimi qui uocantur Soldini, & habent propriam linguam, literas atq; ritum Græcorum, & modo Græcorum conficiunt corpus Christi, & sunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumania, Cap. V.

Regnum Cumania est ualde magnum, sed propter aeris intemperiem male ab hominibus habitatur. Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus, quod homines, siue animalia non possunt uiuere ullo modo: in aliquibus uero locis fit tantus calor in aestate, quod nemo potest ibi esse per aestum, & etiam propter muscas. Regnum istud Cumania est quasi totum planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores siue ligna, nisi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentorijs habitant illæ gentes: stercora comburunt animalium loco ligni. Regnum Cumania ex parte confines habet cum regno Corasme, & cum quodam deserto. Ex parte occidentis est mare maius, & mare detenue: ex parte septentrionis confines cum regno Cassia: ex parte meridei protenditur usq; ad quoddam flumen magnum, quod reperitur in urbe quæ uocatur Etil. Anno quolibet congelatur, & quandoq; per totum annum permanet ita firmiter congelatum, quod glacies calcatur ab hominibus & animalibus sicut terra. In litore illius fluminis inueniuntur quædam arbores satis parua: ultra uero & ex alia parte illius fluminis sunt gentes habitantes uariae & diuersae, quæ non computantur de regno Cumania, obediunt tamen regi. Et quidam sunt qui habitant circa montem Cocas, qui mirabiliter est magnus & altus. Astures & alia ues rapaces albae sunt, quæ in illis montibus oriuntur. Et iste mons residet inter duo maria: quia ex parte occidentis est mons, ex parte orientis mare Caspium: & istud mare Caspium nullum habet introitum cum mari oceano, sed est sicut lacus: mare tamen propter ipsius magnitudinem appellatur: est enim maior lacus quam reperiatur in orbe: quia protenditur a dicto monte Caspio usq; ad caput regni Persarum, & diuidit totam terram Asia in duas partes: & illa pars quæ est in parte orientis dicitur Asia profunda: & illa quæ est in occidente dicitur Asia maior, & multos retinet bonos pisces. Circa illum montem Caspium inueniuntur bubali, & alia multa animalia syluestria. Sunt etiam in illis parti-

N bus mul

bus multæ insulæ, in quibus aues nidificant, & præcipue falcones, quæ pegrin uulgariter appellantur, & esmerliones, & bonfacci, & multæ aliæ aues nascuntur ibidem, quarum nusquam origo nisi in illis insulis inuenitur. Maior ciuitas regni Cumania uocatur Sara, quæ fuit antiquitus nobilis & famosa: fuit tamē prostrata, & quasi totaliter destructa per Tartaros, qui illam uolenter ceperunt, sicut inferius exprimetur. De regno India, Cap. VI.

Regnum India est ualde longum, est situm super mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare India. Istud regnum incipit à confinibus regni Persarum, & extenditur per orientem usque ad unam prouinciã quæ uocatur Balarum: & in illa prouincia reperiuntur lapides pretiosi, qui balais appellatur. Ex parte septentrionis perlongum est & magnum desertum India, ubi tot serpentes, & animalium diuersitates habitantes imperator Alexander dicitur inuenisse. In ipso regno prædicauit beatus Thomas Apostolus fidem Christi, & multas conuertit prouincias atque gentes: sed quia distant multum ab illis terris & locis, in quibus fides colitur Christiana, ibi fides nostra est multum diminuta, nec est ibi nisi quædam ciuitas, in qua habitant Christiani: omnes uero alij fidem Christi totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum est mare oceanum, in quo sunt multæ insulæ, sed homines degentes in illis sunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æstum, & colunt idola uelut stulti. In illis insulis inueniuntur lapides pretiosi, margaritæ, & aurum, & multa genera specierum & rerum medicinalium, quæ conferunt sæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam est quædam insula, quæ uocatur Celan, & in illa reperiuntur lapides qui uocantur rubini & sapphiri, & rex illius insulæ habet maiorem rubinum & meliorem quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius insulæ debet coronari, lapidem illum manibus suis tenet, & sedens super equo circuit ciuitatem, & ex tunc omnes sibi obediunt tanquam regi. Terra India est quasi insula à deserto superius nominato, & mari oceano circumdata, ita quod uix posset aliquis introire illam terram, nisi ab uno latere tantum, uidelicet ex parte regni Persarum. Et mercatores qui ad illam terram uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatem quæ uocatur Hermes, quam Hermes philosophus fundauit artificialiter, ut præfertur, & exinde transeunt per quoddam brachium maris, quousque ueniunt ad quandam ciuitatem quæ Combaech nominatur: & ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ sunt uiridi colore: & tanta est in illis partibus illarum auium multitudo, quanta passerum in hac terra. In illo portu inueniunt quæcunque uolunt uenalia mercatores. Et si ultra uellent procedere, absque molestia possent ire. In illa prouincia non habet abundantiam hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partium habitatores risum, millium, lac, butyrum, & fructus qui multi crescunt ibidem.

De regno Persarum, Cap. VII.
Regnum Persarum diuiditur in duas partes, quæ dicuntur solūmodo unū regnum

regnum, eo præcipue quod unus solus dominus illarum terrarū semper obtinuit principatū. Prima pars Persarū incipit in oriente à confinibus regni Turquestan, & protenditur per occidentē usq; ad magnū flumē Phison, quod est primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradiso terrestri. Et ex parte septentrionis extenditur usq; ad mare Caspium: ex parte meridiei usq; ad desertum Indiæ. Prouincia illa est quodammodo tota plana: in medio illius duæ sunt sitæ magnæ & opulentissimæ ciuitates: quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Persæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarum laboribus uiuūt, uerum de armis se non ingerunt, nec de guerra. Antiquitus colebāt idola, & ignem tãq; deum præcipuum adorabant. Postq; uero secta Mahumeti illarum partium dominium occupauit, effecti sunt uniuersaliter Saraceni, Mahumeti credētes falsissimis documentis. Alia uero pars incipit à Phison flumine supradictō, & extenditur per occidentem usq; ad cōfines regni Mediæ, & partim maioris Armeniæ. Ex parte uero septentrionis extenditur usq; ad mare Caspium. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ. In illa prouincia sunt duæ maximæ ciuitates: quarum una uocatur Nefabor, & alia Sachen: & tamen in secta moribusq; sunt similes alijs supradictis.

videtur esse
Ganges

De regno Medorum, Cap. VIII.

Regnum Mediæ est ualde longum & strictum: ex parte enim orientis incipit à regno Persarum, & partim cum regno Indiæ maioris, & extenditur per occidentem usq; ad regnum Chaldæorum. Ex parte septentrionis incipit à regno Armeniæ maioris, & extenditur per meridiem usq; ad ciuitatem Aquissam, quæ est sita supra mare oceanum: & ibi reperiūtur margaritæ grossiores, quæ portantur per orbem. In regno Mediæ sunt montes magni & paruæ planicies: & duæ sunt ibi regiones: & gentes quæ in una ipsarum habitant, dicuntur Saraceni, & alijs uocantur Corduis. Duas habent etiã ciuitates magnas: una uocatur Soracet, alia Queremon: legem & sectã tenent perfidi Mahumeti: literas habent Arabicas, & ad arma sunt boni sagittarij, pedites & ualentes.

De regno Armeniæ, Cap. IX.

In terra Armeniæ sunt quatuor regna: tamen unus solus rex dominium semper occupauit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Persarū, & extenditur per occidentem usque ad regnum Turkiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate, quæ dicitur porta ferri, quam rex Alexāder firmauit, propter nationes gētium uarias & diuersas, in profundo Asiæ habitātes, quas nolebat posse habere ingressum in Asiã maiorē absq; suo mandato: & est illa ciuitas sita in quodam districto maris Caspij, & tangit magnum montē Cocas. Latitudo Armeniæ extenditur usq; ad regnū Mediæ. In regno Armeniæ sunt plures magnæ & ditissimæ ciuitates: & ciuitas Taurisij est famosior, & plus alijs opulenta. In Armenia sunt magni montes, latæ planicies, & flumina magna,

Taurisij

Armenicas, & alias etiam quæ dicuntur Haloën. In Armenia est altior mons quàm sit in toto orbe terrarum qui Arath uulgariter nuncupatur, & in cacumine illius môtis arca Noë post diluuium primo sedet. Et licet propter abundantiam niuium, quæ semper in illo monte reperiuntur, tam hyeme quàm astate nemo ualeat ascendere montem illum, semper tamen apparet in eius cacumine quoddam nigrum, quod ab hominibus dicitur esse arca.

De regno Georgia, Cap. x.

Regnum Georgia ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris: ibi multæ habitant gentiũ nationes, & ideo uocatur illa prouincia Alania: exinde extenditur regnum Georgia per occidentem uersus septentrionem usq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipsius regni Georgia extenditur supra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cum regno Armenia maioris: & istud regnum diuiditur in duo regna: unum uocatur Georgia, alterũ uero Abcas nominatur: & semper ibi duo reges fuerunt: quorum alter est subiectus imperatori Asia, scilicet rex Georgia: sed rex Abcas est potens gentibus, & fortissimus munimētis: nec per imperatorem Asia, nec per Tartaros potuit subiugari. In isto regno Georgia apparet quoddam stupendũ miraculum & monstrosum, quod dicere non auderẽ, neq; credidissim, nisi proprijs oculis perspexissem: sed quia personaliter ibi fui, & uidi, dico, quod in illis partibus est quædã prouincia quæ uocatur Hãsem, quæ in circuitu bene habet tres diætas: & quantũ extenditur illa prouincia tota, quadã caliginosa & tenebricosa caligine locus ille taliter obfuscat, quod nullus est qui aspicere possit quicq;: nec est aliquis qui audeat ingredi terrã illã: quoniã ad redeundum tramitẽ ignorat. Habitatores illarum partiũ asserunt se sæpius audiuisse uoces hominũ uociferantium, cantum galli, hinnitus equorũ in sylua. Et per meatus cuiusdam fluminis, quod de loco illo egreditur, apparent signa certa quod sit gētium habitatio in eodem. Verum est quod legẽdo inuenitur in historijs regni Armenia & Georgia, quod quidã pessimus fuit imperator & dominator Persarum, nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iste, & persequebatur crudelissime Christianos. Quadam uero die præcepit, ut omnes habitatores Asia uenirent, & sua idola adorarent: & quicumq; eius dictis imperialibus contraireret, pœnam succendij pateretur. Vnde accidit quod quidam fideles Christiani potius quàm idola colerent, martyrium elegerunt: aliqui uero adorauerunt idola præ timore, & ne bonis tēporalibus priuarentur: alij uero petierunt montes & monumēta, & in illis tutarunt se uiriliter contra

ter contra permulti. Quidam uero boni Christiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebatur, & dum nollent modo aliquo idolis immolare, cogitauerunt de fuga, bonis temporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent se transferre, ipse pessimus Imperator obuiauit fugientibus Christianis in illa uidelicet planicie Hamsem, superius nominata. Quumq; iussu Imperatoris deberent Christiani frustatim omnes uniuersaliter detruncari, clamauerunt ad dominum Iesum Christum, & continuo tenebrositas illa per syderum lumina obfuscauit, & Christiani pergentes recto tramite euaserunt: iniqui uero in illa tenebrositatis ualle usq; nunc residet, & residere debent usq; ad finem seculi, ut ab omnibus creditur & enarratur.

De regno Chaldæorum, Caput XI.

Regnum Chaldæorum ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & pro tenditur usq; ad Ninie, maximã & uetustissimã ciuitatem prope flumen Tigris, & illa est ciuitas Ninie, de qua sancta scriptura loquitur. Ista ciuitas ad præsens est totaliter deuastata. Sed per ea quæ adhuc sunt apparentia in eadem, firmiter credi potest, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorum ex parte Septentrionis incipit à quadã ciuitate, quæ uocatur Maraga, & extèditur per meridiem usq; ad mare oceanũ. Maior ciuitas Chaldæorũ uulgariter nominatur Babylonia, & sic antiquitus dicta fuit i quã Nabuchodonosor filios Israël captiuos abduxit de Hierusalẽ sanctissima ciuitate. In regno Chaldæorum multæ sunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ, quæ per regnum discurrent. Illi qui in Chaldæa habitant, Nestorini uocantur aliqui in errore Nestorij, & literas habent Chaldæas Alij uero sunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & sectã tenet falsissimã Mahumeti.

De regno Mesopotamiæ, Caput XII.

Regnum Mesopotamiæ ex parte orientis habet initium à magna ciuitate Mosel, quæ sita est prope flumẽ Tigris, & per occidentem dilatatur usq; ad flumen Euphratis, & ciuitatem Rohais, quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit transmissa Veronica, quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais est terra Haran, in qua Abraham antiquitus habitabat, quam terram dominus præcepit relinquere, & se ad terram promissionis ultra flumen Euphratis transferre, secundum quod in biblia plenius continetur. Istud regnum Mesopotamiæ Græco idiomate nominatur, eo quod inter ista duo paradisi flumina Tigris & Euphratis habeat situm. Latitudo istius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanson, & dilatatur per meridiem usque ad desertum Arabiæ minoris. Istud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas, duos habet montes ualde longos, & fructus copiosos. Mons ille qui ex parte orientis, uocatur Siniar. Alius mons uocatur Liffon. Modicæ labuntur aquæ per illam terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & cisternis, & ipsorum aliqui sunt Christiani, Syriani uidelicet & Armeni.

Gen. 11

עֵשָׂו

N 3 Alij

Alij uero sunt Saraceni, & illorum tenentes legem & sectam. Christiani Armeni, sunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt se de armis, sed sunt artifices & cultores agrorum, & aliqui sunt pastores ouium, ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Mercedin: sunt aliqui Saraceni sagittarij ualde boni, eorum idioma Cordins appellantur.

De regno Turquiæ, Caput XIII.

Regnum Turquiæ est ualde magnum, & diuitijs opulētum. Venas habet Argēti, ferri, aris & aluminis in maxima quātitate. Ibi etiā omnium frugū & fructuū atq̄ uini copia inuenitur, & multa sūt ibi animalia, & præcipue boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori, & partim cū regno Georgia. Ex parte occidentis dilatatur usq̄ ad ciuitatē Nataliæ, quæ supra mare Græciæ sitū habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cum aliqua terra cōfines, sed de longo in longū extenditur, supra litora maris maioris. Ex parte meridiei partim habet cōfines cū secunda Armenia, & partim cū Cilicia, & partim usq̄ ad mare Græci dilatatur, & respicit insulā Cypri. Istud regnū à diuersis nationibus partium oriētis Græcia appellatur, quia antiquitus Imperator Græcorū, terrā istā Turqui quasi pro suo proprio seruabat, & per duces atq̄ officiales Imperatoris tūc tēporis regebatur. Postq̄ uero Turchi occupauerūt terrā illā, & habitauerunt ibidē, elegerūt dominiū super eos, & illum uocauerunt Soldā, quod idem est quod rex in idioma latinorum, & ex tunc terra illa fuit uocata Turquia, præcipue à latinis. In regno Turquiæ sunt plures prouinciæ, quæ magnas & principales obtinēt ciuitates. In prouincia Ligonix famosa ciuitas Comi inuenitur, quæ est maior ciuitas totius regni Turquiæ. In secunda prouincia, quæ dicitur Cappadocia, est ciuitas Cæsareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & est ibi ciuitas antiqua Seleucia. Quarta est Briqueia nominata, & est ibi ciuitas Zichix Græciæ. Quinta dicitur Quisitan, & ibi est ciuitas Epheson. Sexta Bythynia, & ibi est ciuitas Nichor. Septima Paphlagonia, & ibi est ciuitas Gynapolis. Octaua dicitur Genech, & in ista est ciuitas Trapezonda. Et ista sola prouincia à paucis temporibus effecta est regnum per hunc modum. Quando Turchi occupauerunt dominiū regni Turquiæ, non potuerunt ciuitatem Trapezondæ, nec eius pertinentias occupare propter castra fortifs, & alia munimenta, & sic permansit in potentia Imperatoris Constantinopolitani ad terram illam regēdam. Vnum uero gubernatorem annuatim consueuerat transmittersse Imperator, qui Dux dicebatur, unde accidit, quod quidam ex illis rectoribus seu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominiū pro seipso, & fecit se regem, & ille qui nūc tenet terrā Trapezontis, fecit se Imperatorē uocari. Habitatores illarum partium sunt Græci, & ritum Græcorū sequūtur, & literas Græcas habent: nos uero posuimus Trapezondā, in numero prouinciarū, & nō in numero regnorū, secundū q̄ nos instruunt historiæ partiū orientis. In regno Turquiæ habitant quatuor gētium nationes,

שליט
Hebraice &
Chaldaice so
nat. præfectū

nationes, uidelicet Græci, Armeni, & Iacobini, isti Christiani sunt, & uiuunt de mercationibus & laboribus terræ: & Turqui, qui sunt Saraceni, & illius terræ dominium de Græcorū manibus abstulerūt, & aliqui sunt qui uiuunt de mercationibus & laboribus terræ, & habitant in ciuitatibus & in uillis: alij uero semper petunt nemora, & stant in campis hyeme & æstate, qui ouium sunt pastores, & sunt sagittarij ualde boni. De regno Syriæ, Cap. XIII.

Regnū Syriæ ex parte oriētis incipit à flumine Euphratis, & extēditur per occidentē, usq; ad ciuitatē Samaræ, quæ est sita supra mare Græciæ, in capite deserti Ægypti. Latitudo regni Syriæ ex parte Septentrionis, incipit à ciuitate Berytensi, & dilatatur usq; ad Craccū montis regalī. Ex parte orientis confines habet cū Mesopotamia, ex parte Septentrionis cū secūda Armenia: & in parte cū regno Turquiæ. Ex parte meridiei uersus occidentem nullos habet cū aliquo regno cōfines, quia mare Græciæ, & desertū Arabiæ sunt sibi à duabus partibus circū circa. Regnū Syriæ diuiditur in iij. partes siue prouincias, quæ propter ipsarū magnitudinē cōsueuerunt regna appellari antiquitus, & reges fuerunt retroactis tēporibus in eisdem. Sed in historijs partium orientis prouinciæ nō regna dicūtur. Prima prouincia, quæ est caput regni Syriæ, uocatur Sem, & in medio istius prouinciæ est sita nobilis ciuitas Damascena. Secunda prouincia dicitur Palæstina, in qua sancta Hierosolymitana ciuitas habet sitū. Tertia dicitur Antiochia, & in illa sunt duæ maximæ ciuitates, uidelicet Halay, & Antiochia maior. Quarta prouincia Cilicia appellatur, ibiq; est sita inexpugnabilis ciuitas Tarsensis, in qua beatus apost. Paulus fuit natus, & ista Cilicia hodie Armenia nuncupatur. Nam postq; Christianæ fidei inimici terram illam de Græcorum manibus abstulerunt, & illam lōgo tempore tenuerunt, Armeni conati sunt tātum quod terram illam Ciliciæ eruerunt de populo paganorum, cuius quidem dominium rex Armeniæ per gratiam dei tenet. In regno Syriæ habitant diuersæ gentium nationes, uidelicet Græci, Armeni, Iacobini, Nestoriani & Saraceni: ibi sunt etiam aliæ Christianorū nationes, uidelicet Syriani & Maronini. Syriani ritū tenēt Græcorū, & fuerunt longo tempore obediētes sacrosanctæ Ro. ecclesiæ. Linguam loquuntur Arabicā. Sed officij ecclesiæ dicūt in literis Græcis. Maronini uero tenēt ritū Iacobitarū, & linguā & literas Arabicas habēt. Circa mōtē Libani, & in partibus Hierosolymitanis habitant iste gentes, & sunt sagittarij boni: de culturis uiuūt. Syriani sunt multi, Maronini uero in modica quantitate. Lōgītudo regni Syriæ xx. dierum spatium terminatur: latitudo uero dierū quinq;. & in aliquo loco minus, secundum quod desertum Arabiæ, & mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum, Caput XV.

Sicut in euangelio inuenitur, tēpore natiuitatis domini nostri Iesu Christi, Squū Imperator Ro. Augustus Cæsar totius orbis monarchiæ imperiū obtinebat: postmodū uero qdā Rex Persarū, nomine Cosroassath, fuit primus

aufus Romano imperio rebellare, qui fecit se imperatorē Asiæ nominari, iste occupauit dominiū Persarū, Medorū, Armeniæ & Chaldaeorū, & ipsius potētia tantū creuit, quod uolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiū/regni Persarū cccxxix. annis. Postea uero Saraceni ab eis Asiæ imperium abstulerunt, sicut inferius darius exprimetur. Anno domini DCXXXII. maledictum semē perfidi Mahumeti regnum Syriæ introiuit, & Saraceni expugnantes Damasci opulentissimam ciuitatem, de manibus Græcorum, qui illam longo tempore tenuerant abstulerunt, & postea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Postea uero obsederunt magnam Antiochiæ ciuitatem, in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Augustus, Romanum administrans imperium, hoc audiens, misit subsidium magnum Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis, & dum gētes Imperatoris Eraclij ad quandam planiciem peruenissent, quam Possene nominant, Saraceni ex opposito uenientes, cum eis bellum crudelissimum inierunt: magna quidem fuit altercatio inter eos, sed obtinuerunt finaliter Agareni, & in illo cōflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo, & usque nunc apparent ibi ossa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit, quod Græci qui in ciuitate degebant, nimio pauore perterriti, ipsam ciuitatem Anthiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dederunt. Exinde præfati perfidiæ filij ingressi fuerunt Ciliciam, Capadociam, Licaoniam opulentissimas regiones, quas in paucis diebus eorū dominio subdiderunt: non enim erat qui eorum potētiæ posset contraire, & ideo in magnam fuerunt superbiam elati: unde parauerunt galeas, & alia nauigia multa, & uersus Constantinopolim carbasa direxerunt: sed primo descenderunt in Cyprum, & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni, quæ Constantia uocabatur, ubi erat B. Barnabæ apostoli sepultura. Expoliata igitur infinitis diuitijs ciuitate, & innumerabilibus populis captis, funditus ipsam totaliter diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoque fuerunt insulam Rhodi, & plures alias Romanas insulas prædati, & multos inde abduxerunt captiuos: finaliter uero Constantinopolim applicuerūt, tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificam obsederunt. Christiani quidem tantam inimicorum copiam intuentes, terrore ualido sunt perculsi, & dei misericordiam humiliter implorarunt: unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus esset æstiuum, & mare à fluctibus quasi immobile permaneret, subito surrexit tempestas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia submersit in mari, & inimicorum qui erant in illis nemo euasit. Alij uero hoc uidentes, continuo recesserunt. Christiani quidem uidentes per Christi misericordiam se ereptos, cum magna exultatione ordinauerunt diem annum ad honorem saluatoris perpetuo solenniter celebrandum, & usque hodie ab omnibus Christianis illarum partium deuotissime

tissime obseruatur. Præfati uero iniquitatis filij Agareni per aliquod tēpus de
 derunt se quieti: postea uero copioso exercitu congregato, regnum Perfarū in
 uadere cogitarunt. Et primo fuerūt ingressi regnū Mesopotamiæ, deinde per
 rexerūt ad regnū Chaldæorum, quod erat sub dominio Perfarū regis, qui nō
 poterat resistere Saracenis, unde de terra illa fecerunt omnia uota sua. Rex ue
 ro Perfarū Ascaiorth nomine, timens Saracenorū potestati subiugari, nūtiōs
 suos misit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phison, & ab eis subsidiū
 implorauit, promittendo uenientibus magna stipēdia & honores. De regno
 igitur Turquestan, quod propinquius erat regno Perfarū, congregauerunt se
 circa sex millia uirorū, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter
 arripientes regi Perfarum dare subsidium intendebant. Transierūt quoq; flu
 men Phison, ex eo quod eorum consuetudo est talis, quod quocunq; uadant,
 secum ducant filias & uxores, nō poterant ire celeriter, sed per diætas paruulas
 incedebant. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorū, quod subiugauer
 rant, ut est dictum, timentes quod si exercitus Turquorū & Perfarū congrega
 rentur in unum, nō possent eorū uota de facili adimplere, accepto cōsilio sani
 ore, regē perfarū inuadere properant, anteq̃ ei subsidium præberetur. Rex ue
 ro Perfarū dum non posset prælium euitare, cum gente sua se opposuit Sara
 cenis, & inuito bello iuxta quādam ciuitatē quæ Marga appellatur magna fuit
 altercatio inter eos, & ab utraq; parte bellatores in numerabiles ceciderunt. De
 mū uero Persæ terga uerterunt, & Saraceni uiriliter persequētes regē Perfarum
 inter alios occiderunt, & uictoriam reportarunt. Actum anno DCXXXII. Per
 farum itaq; rege taliter interempto, & tam regno Perfarum, quā pluribus a
 lijs subiugatis, præfati iniquitatis filij Agareni sibi imperatorē elegerunt, quen
 dam uidelicet de progenie Mahumeti, & ipsum uocauerūt Caliph, & ordina
 uerunt quod sedem teneret in Baldac opulentissima ciuitate. In quolibet uero
 aliorum regnorum, quæ subiugauerant Agareni, constituerunt unum do
 minum, quem uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas, & totā
 maiorē Asiam tenuerunt, præter regnū Abcar, quod est in Georgia, & præter
 quādam aliā regionē regni Armeniæ, quæ Haloën uulgariter appellatur. Istæ
 duæ regiones tenuerunt se contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo
 obedire: & sic sumpserūt refugium & tutelam omnibus Christianis, quos Sa
 raceni persequēbantur, illos compellentes obedire Mahumeti falsissimis do
 cumentis. De Turquinianis uero superius nominatis, qui regi Perfarum dare
 subsidium intendebant, breuiter sumus aliqua loquuturi, ut eorum historia,
 quæ inferius exprimetur, clariorem habeat intellectum. Isti uero Turquinia
 ni superius nominati peruenerunt usq; ad quādam terram quæ Corafen nū
 cupatur. ibiq; intellexerunt qualiter rex Perfarum in conflictu fuerat interem
 ptus: & ideo ulterius procedere noluerunt, sed ad detentionem illius terræ
 Corafen potius aspirantes, ipsam contra Saracenos crediderunt defendere
 & tenere.

Olim Ba
bylon

& tenere. Hoc quoque Saraceni uidentes, copiosum exercitum congregauerunt, ut Turquinianos predictos modis omnibus subiugarent. Sed Turquiniani uidentes Saracenorum innumerabilem quantitatem, de praelio dubitantes, suos ad Caliphum nuntios destinauerunt, offerentes se obedire suis beneplacitis & mandatis, & rogauerunt ut eos sub suo dominio conseruaret. Hoc quidem gratum extitit Saracenis, & sic receperunt eosdem, & in alia terra illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et imposuerunt eis certum annuum censum domino persoluendum, & plures alias seruitutes: & sic Turquiniani sub iugo Saracenorum longo tempore extiterunt, quousque regna Persarum, Medorum, & Chaldaeorum redacta fuerunt ad falsam fidem pessimi Mahumeti. Et post haec Caliphus seniores Turquinianorum fecit ante suam praesentiam conuocari, & suasisit eisdem, ut legem & sectam acciperent Mahumeti, & procurarent quod idem illud facerent omnes alij Turquiniani, promittens eis facere gratias & honores, si in hoc casu suis beneplacitis obediret. Turquiniani autem, qui nullam legem penitus sequebantur, mandatis Caliphi faciliter consenserunt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantum in processu temporis procurarunt, quod sectae Mahumeti adhaeserunt Turquinianorum sexaginta quatuor nationes, & fuerunt omnes Turquiniani conuersi ad fidem Saracenorum, praeter duas tantummodo nationes, quae fuerunt omnes ipsi ab alijs segregati illi qui noluerunt se conuertere: Ex tunc Saraceni coeperunt diligere Turquinianos, & eis gratias & beneficia inpendebant: unde multiplicati fuerunt in diuitijs & personis: sciuerunt enim sub dominio Saracenorum sagaciter pertransire, quousque rebellionis locum & materiam inuenerunt, quibus captatis dominium abstulerunt a Saracenis, sicut in sequenti describetur. Annis uero c x c. viii. regnauerunt in Asia Saraceni antequam dominium amiserunt. Sed exorta fuit quaedam magna discordia inter eos, ita quod Soldani & alij principes terrarum, qui tenebantur obedire Calipho, ceperunt rebelles fieri contra ipsum. Ob hanc causam Saracenorum potestas fuit plurimum diminuta. In Constantiнопoli uero erat tunc temporis quidam ualentissimus imperator, qui Diogenes uocabatur: iste uiriliter & potenter cepit inuadere Saracenos: & recuperauit plures ciuitates & castra, quae redacta fuerant sub potentiam inimicorum tempore imperatoris Eraclij: & inter alias liberauit Antiochiaem ciuitatem, & fortes ciuitates Ciliciae, quae hodie Armenia appellatur, & partem regni Mesopotamiae. Idem dominium Christianorum reduxit. Alia uero regna Asiae sub Saracenorum dominio remanserunt, & illa tenuerunt quousque Turquiniani eisdem terris & dominio praualuerunt, sicut inferius clarius exprimetur. Anno m. l. i. Turquiniani ceperunt primo in Asia dominari, hoc modo uidelicet, quando Turquiniani fuerunt repleti diuitijs, & multiplicati plurimum in personis, uidentes discordiam quae inter Saracenos uigebat, cogitauerunt de facili posse imperium occupare: unde super eos regem & dominum elegerunt, nec unquam prius

prius de natione eorum habuerunt dominum generalē. Primus quidem eorum dominus uocatus fuit Sadoc. Assumpto domino, Saracenos uiriliter inuaserūt, & in breui tempore acquisuerūt maioris Asiæ totā terram. Calipho uero nullam intulerunt molestiam uel grauamen. Et Turquiniani postquam dominium terræ Asiæ occuparunt, Caliphus timore potius quā amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominū, Imperatorem totius Asiæ ordinauit. Sed post modicum temporis spatium Sadoc sæpe dictus diem clausit extremum: huic uero successit quidam eius filius, qui uocatus fuit Dogrissa: & iste cœpit pugnare contra imperatorem Græcorum, & plures ipsorū occupauit terras & castra: & misit quendam suum consanguineum, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Mesopotamiæ, & cōcessit sibi quicquid posset acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentium comitiua, & obsedit ciuitatem Rohais, quam sine moræ dispendio occupauit: deinde inuasit alias terras & loca, & totum regnum Mesopotamia dominio suo subdidit. In ciuitate uero Mercedin tenuit sedem suam, & fecit se Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obiit Dogrissa imperator Asiæ, & quidā eius filius, Aspasalem nomine, sibi successit. Iste Aspasalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perstreuitus in armis, & diu seruiert patri suo, & istum cum magno exercitu in Cappadociam misit, & concessit sibi omnia quæ posset acquirere contra Græcos. Solimā itaq; pergens cepit quāplures ciuitates regni Turquiæ, & dominium ipsius regni totum suo subiugauit dominio, & fecit se nominari Soldanū, & mutato suo proprio nomine, uocari se fecit Solimansa: & de isto Solimansa faciūt mentionē historiæ Passagiū Godefridi de Bulliono: quia ille fuit primus qui se belliger opposuit Christianis. Postea uero obiit Aspasalem imperator Turquorum, & successit sibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iste misit Soldanū Mesopotamiæ Artot, & solimansa Soldanum Turquiæ ad obsidendam ciuitatem Antiochiæ, qui post paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defensores, qui se opponerent Saracenis & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Asiæ pulsi per potentiam inimicorū fidei Christianæ. Post hæc uero Melecla imperator Turquorum decessit, & duos filios reliquit: primogenitus uero successit in imperio patri suo, qui uocatus fuit Belchiaroc: sed frater suus qui audacior eo erat, occupauit imperij magnā partē: & eo tempore quo Passagiū Godefridi de Bulliono trāsiiit per Turquiam, Belchiaroc erat imperator Persarum, & Solimāsa erat Soldanus Turquiæ qui multas inuasiones intulit Christianis antequam trāsiret ad regnum Turquiæ. Postquam uero Christiani regnum Turquiæ transuerunt, ciuitatē Antiochiæ obsederunt: quo audito imperator Turquorū misit ad subsidiū ipsius ciuitatis quendam suū ducem noīe Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorū. Sed anteq̃ illud subsidiū ueniret, Christiani iā occupauerunt ciuitatem.

uitatem, unde obsederunt illam undiq; & sic Christiani, qui prius obsederunt, sunt obsessi. Demum uero Christiani egressi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati, & contra infideles praelium iniuerunt, & ipsos contriuerunt omnes uelut stipulam, nutu dei. Illi uero qui euaserunt per fugæ remedium, ad regnum Persarum fuerunt reuersi, & inuenerunt quod Belchiaroc eorum dominus, finem clauserat uitæ suæ. Frater uero suus uoluit succedere sibi, & imperium occupare: sed certi eius aduersarij irruerunt in eum, & ipsum in frustra dissecuerunt: quia nec postea potuerunt esse concordēs ad eligendum imperatorem, uel generalem dominum super eos. imò diuisi inter se inuicem praeliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaserunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipsos de toto Persarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filijs habitare in regno Turquiæ. & per hoc multum creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quod potentior omnibus est effectus, & usque ad tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum suum, à quibus postmodum fuit debellatus, sicut inferius exprimitur. In regno Corasminorum erant quidam populi ad arma strenui, qui semper habitabant in tentorijs & campis, armentorum greges pascentes: isti audientes de regno Persarum, quod esset absque rectore & domino derelictum, ac defensoribus uacuum, cogitauerunt illud posse faciliter occupari. Accepto itaque consilio, inter eos sibi ducem & dominum elegerunt quendam, qui uocabatur Lalaladinus, & in facto unanimitè pergentes, ingressi fuerunt regnum Persarum, & iuerunt usque ad ciuitatem Corosij absque contradictione cuiusquam: & ibidem residentiam facientes, præfatum eorum dominum Lalaladinum, Imperatorem Asiæ coronauerunt: crediderunt enim alia regna Asiæ ita faciliter subiugare, sicut fecerant in regno Persarum, quod inierunt regnum, totum defensoribus uacuum. Dicti Corasmini itaque dederunt se solatio & quieti: & diuitijs regni Persarum repleti, in magna sunt superbia eluati: unde procedentes iuerunt ad regnum Turquiæ, illud inuadere cogitantes. Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus suum exercitum congregauit, & obuiauit Corasminis in introitu regni sui. Inter eos quidè fuit ingens praelium inchoatum: demum uero Corasmini terga uerterunt, & amiserunt eorum imperatorem & dominum, qui fuit in praelio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere, congregauerunt se in planiciebus Rohais, quid facturi essent de cætero cogitantes. Vnde ingressi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tu nec temporis regebatur: & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit suum exercitum congregari, & se opposuit Corasminis, & iuxta flumen Euphratem praelium inierunt, ibiq; fuerunt iterum Corasmini, & fugam arripuerunt uersus desertum Arabiæ. Postmodum uero transiuerunt flumen Euphratem prope castrum Cababæ: & ingressi fuerunt terras Assyriorum, & iuerunt usq; ad prouinciã Palestinae

Æstina, uidelicet in regno Hierosolymitanorū: ibi quādā damna inrulerūt non modica Christianis, sicut in historijs Godefridi Passagij plenius inuenitur. Finaliter uero ista Corasminorum progenies ad nihilum est redacta, & tēpore satis breui. Quia dum prædicti Corasmini nollēt suis maioribus obedire, separabant se per societates & turmas, & ibant alij ad Soldanū Damasci, alij ad Soldanum Ames, alij ad Soldanum Haman, alij uero ad alios Soldanos regni Assyriorū, qui tunc temporis erant quinq; & sicut stipendiarij seruebant. Dux uero Corasminorū, qui uocabatur Bartat: præuidens se à gente sua taliter derelinqui, iuit ad Soldanū Babylonix, & obtulit se & suos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne suscepit Corasminos, et eos per exercitum suum diuisit, quoniā nolebat quod insimul morarentur, & ducem Corasminorum plurimum honorauit, & eidē dedit magnos redditus & prouentus, & usq; hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Corasminos potentia soldani Babylonia multum creuit, qua ante ipsorum aduentum erat modica & exilis. Corasmini quoq; modo prælibato diuisi demū ad nihilum redierunt. Et sic Corasminorū destructa natione, post modicū temporis spatiū cœperūt postea Tartari in Asia nominari, sicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant, Cap. xvi.

Regio illa, in qua Tartari primitus habitabāt, est sita ultra magnū montem de Belgian, de quo monte fit mentio in historijs Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartari tanq; homines bestiales, nō habentes literas neq; fidem: greges pascebant animalū, & de loco ad locum incedebant, quærentes pascuæ armētis. Ad armorū exercitum non ualebant, sed erāt ab omnibus uilipensi, reddentes uestigal uniuersis. Plures Tartarorum fuerūt antiquitus nationes, quæ Moglos communi nomine dicebātur: & creuerūt tantum, quod in septem principales natiōes sunt diuisi: & illæ nationes magis nobiles fuerūt habitæ inter eos. Prima istarum nationum Tartarorum nominat̄ Tatar, quæ à prouincia in qua degebant primitus, nomen sumpsit: secunda uppellatur Tangot, tertia Cunat, quarta Ialair, quinta Sonich, sexta Monghi, septima Tebeth. Quumq; istæ septē Tartarorū nationes starent sub obediētia uicinorū, ut superius est expressum, accidit quod quidam homo senex, pauper, faber ferrarius, uisionem uidit in somno, militem uidelicet totū album, armatum, & super albo equo sedentem, qui ipsum nomine proprio appellauit, & dixit: Changie, uoluntas dei immortalis est, quod tu Tartarorū sis rector, & dominus super istas nationes Moglorū, & quod per te à seruitute uicinorum, in qua steterunt diutius, liberentur: & dominabuntur uicinis eorum, & uestigalia quæ præstare consueuerant, recipient ab eisdem, Changius fuit magna iocunditate repletus, audiens uerbum dei: & narrauit uisionem quam uiderat uniuersis. Sed duces & maiores istorū no-

Tartari olim
Moguli.

○ luerunt

*Cham impera
toris cognomē
apud Tartar
ros.*

luerunt credere uisioni, imò senem quodammodo deridebant. Nocte uero sequenti prædicti duces uiderūt militē album, & uisionē, sicut senex Changius omnibus referauerat: & præceptum fuit eis ex parte dei in mortalis, quod obedirēt Changio, & sua mādāta facerent ab omnibus obseruari: unde prædicti duces & maiores septē nationum Tartarorū congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio superius nominato, tanquam eorum domino naturali. Post hæc uero sedem suam statuerunt in medio ipsorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum super terrā, desuper sedere fecerunt Changium, & septē duces maiores eleuantes illum posuerunt in sedem cum magno tripudio & clamore, & uocauerūt eū Chā primum imperatorem, solennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero solennitate quā Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum posuerūt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniā forte pulchriorē pannum super quo ipsum ponerent non habebant: aut erāt forsitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabāt. Sed de hoc an nō posset aliquis admirari, quod quum prædicti Tartari acquisuerūt multa regna, & diuitias infinitas (quoniā dominium Asiæ tenēt & opes, & usque ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerunt antiquam consuetudinem relinquere, siue modū: imò oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorū ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in cōfirmatione imperatoris Tartarorū bis personaliter fui præsens. Sed ad propositū redeamus. Changius Cham, qui factus fuit imperator de communi uoluntate & cōsensu omnium Tartarorū, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes sibi fideliter obedirēt: unde præcepta fecit quæ iussit ab omnibus obseruari. Primum præceptū fuit, quod Tartari omnes crederent & obedirent deo immortalī, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & ex tunc cœperūt nomē dei immortalis inuocare: & usq; hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocāt nomen domini. Secundo præcepit, quod computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre: & facta computatione præcepit, quod sub quolibet denariorum præponeretur unus, et super decem millia præponeretur unus, et super mille præponeoetur unus: et uocauit aciem decem millia armatorum, turmam. Præcepit etiam septem ducibus, qui præerant septē nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: et continuo hoc fecerūt. Aliud uero præceptum quod fecit fuit ualde stupendum: præcepit enim septem maioribus ducibus prælibatis, quod unusquisq; primogenitum suum adduceret, & sibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur esse crudelissimum & iniquum, nullus tamen fuit ausus in aliquo contraire, eo quod sciebant eum esse dominum prouisiōe diuina:

diuitia, imò sicut præceperat Imperator, continuo adimplerent. Postq̄ uero Changius Can uota suorum nouit, & uidit quod usq; ad mortem erant obedire parati, certum diem omnibus assignauit, in quo essent parati ad pugnam. Equitauerunt itaq; Tartari contra illos, qui magis erant uicini, & subiugauerunt eosdem, & redacti fuerunt, qui prius erant eorū domini, in maximam seruitutem. Et inde processit Changius Can contra plures alias nationes, quas suo subdidit imperio absq; nimia tarditate. Nā omnia Changius Can faciebat cum modica quātitate, & prospere succedebat ei. Quadā uero die accidit, quòd Changius Can equitabat cum modica quātitate suorum, & obuiauit inimicis, qui erāt numero satis plures. Inito quoq; bello, dum imperator Changius Can se uiriliter tueretur, accidit quod equus super quo sedebat cecidit, interfectus in pugna. Tartari uero quū uiderent eorū dominum prostratū inter acies bellatorū, nulla fuit spes ulterius salutis, unde tergauerentes, inimicos per fugæ remediū euaserūt. Quumq; omnes simul intenderēt ad persequendum celeriter fugitiuos, & de rege prostrato notitiam non haberent, Changius Can cucurrit, & se intra quædam arbuſtula occultauit, ut mortis periculum euitaret. Quumq; de pugna redeuntes campū expoliarent, & quærent occulatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur, ueniens super arbuſtula illa sedit, quibus maiestas imperatoria regebatur. Quærentes uero uiderunt autem illam sedentem super illis arbuſtulis, & propterea crediderunt neminem ibi esse, & absq; eo quòd quærent recesserūt, dicentes intra se: Si esset hic aliquis occultatus, auis illa nullatenus hic federet. In silentio uero noctis Changius Can propter metū inimicorū per deuia incēdendo peruenit ad suos, & narrauit eis omnia quæ sibi acciderant seriatim. Tartari quidem immortalī deo gratias reddiderunt & auis illa, per quam post deum Changius Can creditur euasisse, in tanta reuerentia postmodum fuit habita inter eos, quòd quicumq; potest habere de pluma illius auis, reputat se felicem, & portant illam plumam Tartari in maiorem reuerētiā super capitibus reuerenter. Ego uero feci mentionem de ista materia in hoc libro, ut sciatur causa, quare Tartari super capitibus plumas portant, Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tāto discrimine euaserat, gratias egit deo, & post hæc suos exercitus congregauit, & præfatos inimicos strenue inuadēdo omnes sub iugo suo posuit seruitutis, & sic fuit Changius Can Imperator omniū regionum, quæ erant citra montem Belgian, & illas possedit absq; inquietatione cuiusquam, quousq; aliam uidit iterum uisionem, sicut in sequentibus describetur: & non est mirandū, si in istis historijs non posui tempus certum, quoniā licet à multis scire quæ fuerim ueritatē, non tamen potui inuenire qui super talibus plenarie me doceret: & credo quòd talis sit ratio, quare tempus certum istarum historiarum penitus ignoratur, quia ab initio Tartari literas nō habebant, & sic tempora

alias, Cham

& rerum gesta transibant absque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni postea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum, Cap. xvii.

Postquam uero Changius Can omnia regna & terras quæ citta montem Belgian erât, suo dominio subiugauit, quadam nocte uidit aliã uisionẽ. Vidit em̄ iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei est, quod tu transeas montem Belgian, & uersus occidentem dirigas gressus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo subijcies multas gentes: & ut certus sis, quoniã ea quæ tibi dico sunt ex parte immortalis dei, surge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; descendens, & uersus orientẽ cum nouem genuflexionibus nouies immortalẽ deũ adorabis, & ipse qui est omnipotens, tibi uia ostẽdet, per quem motem poteris cõmode pertransire. Visa itaq; uisione Changius Can, gaudens surrexit, nec in aliquo hæsitauit. Nã prima uisio uelut uera, de alijs certitudinem sibi dabat: unde festinãter suos undiq; cõgregauit, & præcepit, quod sequerentur eum cum uxoribus & filijs & omnibus quę habebant. Perrexerunt itaq; quousq; peruenerunt ad locũ, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia siue trãsitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, sicut præceptũ sibi fuerat ab immortalis deo, de equo descãdit: illud idem omnes sui uniuersaliter facientes, uersus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotẽti & immortalis deo misericordiam & gratiam implorantes, ut transitum & uiam eis ostenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero surgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retrocesserat à montibus, & dimiserat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidẽtes, & deo immortalis gratias deuotissime reddentes, per uia quam patentem uiderant transierunt, & uersus occidentem eorum uestigia direxerunt. Sed sicut inuenitur in historijs Tartarorũ, postquam Changius Can & Tartari montes transiuerunt prædictos passi fuerunt famis & sitis penuriam aliquibus diebus, quoniã terram inuenerunt desertam, et aquas amaras et salas, quæ gustari non poterãt quoquo modo, quousq; peruenerũt eis omnia necessaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quãdã uehemẽs infirmitas inuasit eundem, de cuius conualescẽtia medici desperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante se duodecim filios suos quos habebat, et monuit eos ut semper essent unanimes et concordēs, et dedit eis tale exemplum. Præcepit enim, quod unusquisq; filiorum portaret unam sagittam, & quum simul adessent omnes, præcepit maiori, ut omnes simul frangeret si ualeret. Ipse uero accipiens sagittas duodecim, conatus est illas frangere, sed non potuit ullo modo: deinde tradidit sagittas secundo filio, & tertio,

tertio, & sic de singulis, sed nullus fuit qui frangere posset illas, Hoc facto, præcepit quod diuiderentur sagittæ, & iussit minori filio, quod diuisim sagittas acciperet & frangeret unamquamq;, & ille faciliter omnes fregit. Tunc Chāgius Can uertit se ad filios suos, & ait, Quare filij mei non potuistis frangere sagittas, quas uobis dedi frangendas? At illi dixerūt, Domine, quia erāt plures simul. Et quare fregit illas iste minimus frater uester? Domine, quia singulariter & diuisim. Ita erit de uobis. ait Changius Can, quamdiu eritis unanimes & cōcordes, durabit imperium uestrum semper. Sed quā cito eritis diuisi, dominia uestra ad nihilum reducentur, Multa alia bona exempla dedit Changius Can, quæ fuerunt a Tartaris obseruata: & dicuntur in lingua eorum lasack Changij Can, id est, constitutiones Changij Can. Post hæc antequam decederet, sapientio rem & meliorem filium quem habebat, fecit recipi in dominum & imperij successorem, & uocabatur ille filius suus Hoccota Can. His finitis, Changius Can requieuit in pace, & filius suus Hoccota Can fuit positus in sede imperatoria patris sui. Sed antequam finē huic historiæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimū ueneratur In memoriam enim nouem genuflexionum, quas fecerūt in monte Belgian immortalī deo, sicut eis præceperat miles albus, & latitudinē uia nouem pedum, per quam transierunt, numerum reputāt esse felicē. Vnde, quicunq; uult domino Tartarorum aliqua præsentare, oportet quod offerat nouem res, si uult quod donum suum recipiatur gratiose: & dummodo sint nouem res quæ præsentantur, sic donum illud reputatur pro felici & bono, & talis consuetudo usq; hodie inter Tartaros obseruatur.

Nonarius numerus Tartarorum sacer.

De Hoccota Can secundo imperatore Tartarorum, Cap. xviii.

Hoccota Can, q in imperio patri suo successit, fuit homo strenuus atq; prudens, dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiam erga ipsum fideliter seruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter posset totam Asiam subiugare, & primo uoluit experiri potentiam regis Asia, quā personaliter se moueret, & uoluit cognoscere principem fortiorem. Decem itaq; millia equitum bellatorum transmisit, & dedit eis capitaneum strenuum & sagacem, qui uocabatur * Iste uero procedens cum Turcis ad pugnam, debellatus fuit ab eisdem, unde Tartari per fugæ subsidium se defendebant. His itaq; peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem strenuum & prudentem, qui uocabatur Baydo, & dedit sibi triginta millia militū Tartarorū, qui dicebantur Tamachi, uel conquisitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent, quam iuerant decem millia Tartarorum, superius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quousq; peruenissent ad regnum Turquiæ, & tentarent si possent Soldano Turquiæ resistere, qui inter omnes principes Asia potentior dicebatur: & si forte tantæ esset potentia, quod eidē resistere non ualerent, non properarent ad pugnam,

○ 3 sed in

sed in aliqua terra bona darent se quieti, & significarent alicui ex filiis suis, qui propinquior esset eis, ut ipsis subsidium delegaret, & postmodum bellum possent securius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta militum Tartarorum per dietas suas incedens, peruenit ad regnum Turquiae, ibique audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, decesserat, & sibi successerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iste uero de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde sibi, unde ad sua stipendia conuocauit quoscunque habere potuit tam barbaros quam Latinos, & inter alios habuit ad sua seruitia duo millia Latinorum, qui duos duces siue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Iohannes de Liminata, qui fuit in insula Cyprae; alius uero uocabatur Bonifacius de Castro, qui fuit de ianua oriundus. Misit etiam ad uicinos Soldanus, promittens ueniētibz gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, gressus suos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus stupefacti, imo praelium uiriliter susceperunt, in quodam loco uocato Consedrack. Deinum uero obtinuerunt Tartari, & Turci fuerunt uiriliter debellati, & sic occupauerunt Tartari regnum Turquiae, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

De Gino Can tertio Imperatore Tartarorum, Cap. XIX.

Post modicum uero temporis spatium, Hoccota Can diem clausit extremum: successit autem sibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit, & sibi successit quidam consanguineus suus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualētissimus, atque multas prouincias suo imperio subiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay se transtulit ad quandam insulam capiendam: & dum in obsidione illius insulae permaneret, homines illarum partium qui sunt ualde sagaces & ingeniosi, miserunt homines qui se occulte immerserunt in aquam, & sub nauem, in qua erat Mango, constiterunt tam diu, quoad nauem illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidem diu noctuque paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quousque lignum funditus est demersum, & Mango Can fuit continuo suffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem suum Cobila Can in dominum elegerunt: & iste Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit, & fundauit quaedam ciuitatem quae uocatur Ions, in regno Cathay, quae maior est Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usque ad ultimum diem uitae suae. Sed dimisso imperatore Tartarorum, de tribus filiis Hoccota Can, & de Haolono, & suis heredibus sumus aliqua narraturi.

Cublai supra
in M. Paulo.

De locho

De Iochi primogenito Hoccota Can, Cap. xx.

Iochi primogenitus Hoccota Can, equitauit uersus occidentem cum tota gente illa, quam sibi dederat pater suus: inuenit quasdam regiones illas, & terras fertiles & amenas, & in omnibus diuitijs opulentas, unde ibi tētoria sua fixit. Acquisiuit igitur regnum Turquestan, & minorem Persiam, usque ad flumen Phison suū dominium se extendit: cum gente sua traxit ibi morā semper, quæ multiplicatæ sunt in diuitijs & personis & hæredes ipsius Iochi usque nunc successiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nūc tenēt terras illas, sunt duo fratres, quorum unus uocatur Capar, alter Doax, & illi inter se diuiserunt terras & gentes, & illas possident pacifice & quiete.

De Baydo secundo filio Hoccota Can, Cap. xxi.

Baydo secundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos sibi dederat pater suus, equitauit uersus partes Septentrionales, quousque peruenit ad regnum Cumania. Cumanii uero, qui magnam habebant copiam armorum, opposuerunt se Tartaris, credentes posse defendere terram suā. Sed demum fuerunt debellati, & fugerunt usque ad regnū Vngariæ, & adhuc sunt multi Cumanii ibidem habitantes. Postquam uero Baydo extra regnū Cumania omnes fugauit Cumanos, ad regnum Cassia se transtulit, & illud etiam subiugauit, & occupauit terram† Gaczaria, & regnum Bulgaria, & per uiam qua Cumanii fugerant, peruenit usque ad regnum Vngariæ. Post hæc iuerunt Tartari uersus partes Alania, quousque peruenerunt ad quoddam flumen quod labitur per ducatum Austriacum. Tartari uero cogitauerunt transire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Austria, & alij conuicti munierunt pontem, unde Tartaris fuit transitus denegatus. Baydo quidem furore accensus, præcipit quod omnes transirent, & ipse fuit primus ingressus, exponens mortis periculo se & suos. Nam antequam possent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant fessi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ, unde Baydo submersus & suffocatus fuit cū magna quantitate suorum. Illi uero qui nondum ingressi fuerant aquas, hoc uidentes, magno dolore confusi, redierunt ad regnum Cassia & Cumania, quæ occupauerant, ut est dictum. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo successiue terras quas acquisierat, postmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay, & uiuit pacifice & quiete.

De Gohagaday tertio filio Hoccota, Cap. xxii.

Gohagaday tertius filius Hoccota Can, cū Tartaris quos sibi pater suus concesserat, equitauit uersus meridiem usque ad partes India minoris. Multa quidem inuenit deserta, mōtes & terras aridas, & totaliter derelictas, quod illas regiones non potuit pertransire, imò amisit gentium & animalium maximam quantitatem, Tunc uero uertit se ad partes occidentis, & post

multos labores peruenit ad fratrem suum Iochi, & quæ sibi in uia acciderat enarrauit. Iochi uero compatiens fratri suo, de terris quas acquisierat, sibi & genti suæ partem benignam concessit, & illi duo fratres semper simul postea habitauerunt, & usq; nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur: ita tamen, quod hæredes minoris fratris reuerentiam portat hæredibus maioris, & contenti portionibus suis, simul uiuunt pacifice & quiete: & successor Iochi qui nunc uiuit, uocatur Barachi.

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum, Cap. XXIII.

ANno domini M. CCLIII. rex Armeniæ dominus Aytonus uidens, quod Tartari fere subiugauerat omnia regna, regiones & terras usq; ad regnum Turquiæ, accepto consilio sapientum, cogitauit ad Imperatorem Tartarorum personaliter se transferre, ut facilius captare posset eius beneuolentiam & amorem, & secum inire pacis fœdus. Sed primo transmisit dominum Sinibaldum Conestabulum regni Armeniæ fidelem suum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia, securius posset ire. Vnde prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xenijs multis, & pulchra gentium comitiua, iuit ad dominum Tartarorum, & negotia pro quibus transmissus fuerat, optime adimpleuit. Veruntamen per spatium annorum quatuor traxit moram, antequam Armeniam remearet. Postquam uero redijt, regi ea quæ uiderat & fecerat seriosius enarrauit. Absque igitur tarditate rex Armeniæ recessit occulte, dubitabat enim cognosci in terra Turquiæ, per quam ipsum transire modis omnibus oportebat: & sicut deo placuit, Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorum, quem rex Armeniæ inuenit, & sui notitiam sibi dedit. Quicq; capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ, quod ad Imperatorem iret, suscepit illum honorifice et benigne, & fecit illum secure conduci usq; ad regnum Cumania, & ultra etiam portam ferri. Postea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca, quousq; peruenit ad Almalech, ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus residebat. Causus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ, eo præcipue, quod postquam Changius Can montem Belgiam transiuit, nullus magnus princeps ei uenerat in occursum, & ideo cum magna beneuolentia & honore suscepit eundem, deditq; sibi de maioribus domus suæ, qui eum associarent, & in omnibus honorarent. Et ipse imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ postquam per dies aliquos requieuit, supplicauit Imperatori, quatenus super expeditione negotiorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur, & daret sibi licentiã redeundi. Imperator uero benigne respõdit, quod omnia uota sua libentissime adimpleret, & quod ualde gratum erat sibi, quod ad imperiũ suum uenerat sua spontanea uoluntate. Rex itaq; septẽ petitiones cũ deliberatiõe formauit. Primo enim rogauit, ut Imperator cum gente

cum gente sua cōuertetur ad fidem Christi, sectis alijs omnibus derelictis, & se facerent baptizari. Secundo petijt, quod pax & amicitia perpetua inter Christianos & Tartaros firmaretur. Tertio requisivit, quod in omnibus terris quas Tartari acquisuerant, & quæ acquirerent, omnes ecclesiæ Christianæ, notū & clerici illarū, siue laici, siue religiosi, ab omni seruitute & datia essent liberi & exempti. Quarto requisivit, ut terram sanctam & sanctum sepulchrū domini de manibus Saracenorū auferret, & restitueret Christianis. Quinto ut intenderent ad destructionem Caliphi de Baldack, qui erat caput & doctor sectæ perfidi Mahumeti. Sexto requisivit, ut sibi concederetur priuilegium speciale, quod à quibuscunq; Tartaris, præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, sibi dare omni mora postposita teneretur. Septimo requisivit, quod omnes terræ iurisdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerāt: & in manus Tartarorum postmodum redierāt, regi Armeniæ restituerentur: illas omnes quas rex acquirere posset contra Saracenos illos, haberet & teneret pacifice & quiete. Magno Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, suos fecit proceres & consiliarios conuocari, & regi Armeniæ in sua præsentia constituto, corā omnibus adstantibus sic respondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium nostrum uenit nō compulsus, sed sua propria uoluntate, decet imperatoriā maiestatem suis supplicationibus annuere, in his præcipue, quæ sunt licita & honesta. Vobis itaq; regi Armeniæ taliter responsurus sum, quod preces uestras acceptamus, & omnes faciemus cum dei beneplacito adimpleri. Primo quidē ego Imperator & dominus Tartarorū me faciam baptizari, tenebo fidem quā tenēt hodie Christiani, & omnibus alijs sub meo imperio constitutis consulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiam facere alicui. Ad secundā requisitionē uestram taliter respōdemus, Quæ uolumus qd̄ pax perpetua uigeat inter Tartaros & Christianos, ita tamen, quod uos principalem fideiuisorem constituere debeatis, quod Christiani pacem & concordiam erga nos, sicut nos erga ipsos inuolabiliter obseruent. Volumus etiam, quod omnes Christianorū ecclesiæ, & clerici Christiani, cuiuscunq; conditionis existant, seculares siue religiosi, gaudeāt in omnibus terris nostri imperij priuilegio libertatis, ne clibeat alicui ex eis inferre molestiam quoquo modo. Super factō terræ sanctæ dicimus, quoniā si possemus commode, personaliter ueniremus ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi. Sed quia multum habemus in istis partibus expedire, fratri nostro Haolino dabimus in mandatis, quod negotiū istud sicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatē Hierusalem, & totam terram sanctā de manibus paganorum, & illam restituet Christianis. Super factō Caliphi de Baldak nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui sunt in regno Turquiæ, & alijs, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod omnes

Regis Armeniæ ad imperatorem Tartarorū 7 petitiones

Imp. Tartarorū responsio

omnes obedire debeant fratri nostro, & uolumus quod ipse destruat Caliphum tanquam nostrum capitalem & pessimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quarit habere rex Armenia super habendo subsidio Tartarorum, uolumus quod illud dicatur iuxta suam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentissime confirmari. Ultimo uero de eo, quod rex Armenia requirit, quatenus terras regni sui per Saracenos ablatas, & post modum per Tartaros occupatas, sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libeter, & uolumus quod frater noster Haolonus omnes dictas terras restituat sine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquisiuimus, plana castra dicto regi in argumentum & tutelam regni sui de speciali gratia concedantur.

De magno Can, qualiter baptizatur in Christo, Cap. XXIII.

Postquam igitur magno Can petitiones regis Armenia liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta, concinuo uoluit baptismatis recipere sacramentum, unde baptisatus fuit per manus cuiusdam episcopi, qui erat cancellarius regni Armenia, & omnes illi de domo sua fuerunt etiam baptizati, & multi alij utriusque sexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui sequi debebant Haolonum fratrem suum, pro subsidio terre sanctae. Equitauerunt ergo Haolonus & rex Armenia ambo simul, quousque transuerunt magnū flumen Phison. Haolonus quidem cum suo exercitu copioso inuasit regiones & terras undique, & antequam sex mensium spatium laboreretur, totū regnū Persarum, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter subiugatum, cepitque Haolonus absque resistentia omnes terras, usque ad terram Assassinorum. Isti uero Assassiani, sunt homines infideles, nullā habentes legem, uel fidem, nisi sicut eorū princeps & dominus instruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitū & mandatū, morti se sponte & faciliter offerebant. Habebant enim praefati Assassini, quoddam inexpugnabile castrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud castrū omnibus necessarijs praemunitū, & ita forte, quod à nulla parte timebat insultum. Praecipit itaque Haolonus cuidam duci, ut assumeret decem millia Tartarorumque dimisit in custodia regni Persarum, quod subiugauerat, ut est dictum, quibus castrum illud obsideret, et quousque illud caperet, non discederet ullo modo. Unde praedicti Tartari in obsidione illius castri steterunt per uiginti septem annorum spatium tam hyeme quam aestate: finaliter uero Assassini dediderunt castrum propter defectum uestium, et non propter penuriam uictualium uel in alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa custodiā regni Persarum, et obsidionem castri Assassinorum, rex Armenia ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore steterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, et eidem contulit magna dona, et insuper mandauit praecipiendo Baydo, qui in regno Turquia, quod occupat

occupauerat residebat, ut regem Armeniae conduci faceret secure usque ad introitum regni sui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & sic post spatium trium annorum & dimidium reuersus fuit rex Armeniae sospes & hilarius per gratiam Iesu Christi.

De Haolono fratre Magno, qui destruxit Assyrios, & introiuit in regnum Persarum pro fide Christi, Cap. xxv.

Postquam uero Haolonus de custodia regni Persarum, sicut erat decens & rectum, ordinauit, transtulit se ad quandam Armeniae prouinciam, qua uocabatur Sorloch: ibi tota aestate dedit se solatio & quieti: & ipse quoque hyeme ueniente obsedit ciuitatem Baldach, in qua erat Caliphus, qui magister erat & doctor sectae perfidi Mahumeti, fecitque Haolonus ad exercitum conuocari triginta millia Tartarorum, qui erant in regno Turquiae: postque congregauit undique gentem suam, insultari fecit ante litus ciuitatis, quae uelociter absque nimio morae dispendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante praesentiam Haoloni: & inuenta fuerunt in Baldach tanta diuitia, quod uix credendum esset, esse totidem in residuo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini M. C. CLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & destruxit Caliphum summum Pontificem Saracenorum, Cap. xxvi.

Postquam uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quae uolebat, iussitque Caliphum ante se adduci, & praecipit quod ante se totum eius thesaurum poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicens: Cognoscis ne totum fuisse tuum quod uides (Vtique ait ille. Haolonus dixit: Quare tu tanto thesauro non conuocabas stipendiarios & uicinos, ut te et terram tuam tuerentur a potentia Tartarorum? At ille respondit: Quoniam credebam satis sufficere gentem meam. Tunc dixit Haolonus Calipho: Tu diceris doctor omnium credentium in falsa secta Mahumeti, & a tuis munere rabis: talis ergo magister & tantus alijs cibis cibari non debet unde tibi datus in cibum ista omnia pretiosa, quae tantum dilexisti & cum magna auaritate custodisti: & praecipit ponere Caliphum in una camera, & ante ipsum proijci margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & praecipit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & sic morte pessima miser ille & auarus miserabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus postea extitit in Baldach,

De morte Caliphi,

Cap. xxvii.

Postquam uero Haolonus subiugauit Baldach, et terras alias circum circa: prouincias diuisit per duces et rectores, sicut suae placuit uoluntati, et praecipit, quod ubique Christiani tractarentur benigne, et quod eis castrorum et ciuitatum custodia traderentur. Saracenos quidem iussit ponere in maxima seruitute. Haolono quidem erat uxor Christiana, nomine Doucoscaron, et fuit de progenie

de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriēte uisa stella natiuitatis domini, & ista domina deuotissima Christiana in perpetuam licētiam diruendi templa Saracenorum petiebat, & inhibendi, ne solennitas fieret in nomine Mahumeti, & fecit Saracenorum templa funditus deuastari, & in tātam seruitutem posuit Saracenos, quod non erant ausi ulterius apparere.

De persecutione sacerdotum in lege Mahumeti, Cap. x xviii.

Postquam uero Haolonus requieuit per spatium unius anni, tunc misit ad regem Armeniae, quod ueniret cum gente sua ad ciuitatem Rohais in regno Mesopotamiae: quoniā intendebat ire ad terram sanctam, ut illam redderet Christianis. Vnde rex Haithonus bonae memoriae, iter suum arripuit cum magna proborum armatorum uirorum, equitum & peditū comitiua: quia tūc temporis regnum Armeniae in tam prospero statu erat, quod facere poterat duodecim millia equitum, & quadraginta millia peditū armatorum, & ego qui hoc tempore meo uidi, possum perhibere testimonium ueritati. Quumq; rex Armeniae uenisset, sicut mandauerat Haolonus, & super negotio terrae sanctae simul colloquium habuisset, ait rex Armeniae Haolono: Domine: Soldanus Halappi tenet totius regni Syriae principatū, in quo quidem regno sancta Hierosolymitana ciuitas inuenitur: & postquā intenditis terram sanctam acquirere, sicut mihi uidetur, primitus est Halappi ciuitas obsidenda, quae totius regni Syriae est caput & magistra, nam si ciuitas Halappi uestro subditur dominio, alias terras omnes poteritis faciliter obtinere. Consilium itaq; regis Armeniae placuit Haolono: unde fecit obsidere ciuitatē Halappi, quae erat fortissima ciuitas, muris circummunita, habitata, plena populis, & diuitijs opulenta. Haolonus quoq; cū meatibus subterraneis, cum onagris, arcibus & balistis, & alijs generibus armorum uarijs & diuersis, inuadi fecit undiq; sic uiriliter ciuitatem, quod licet inexpugnabilis uideretur, ipsam tamen uiolenter nouē dierum termino occupauit. In ipsa quidem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinem inuenērūt, quod uix esset credendum. Erat autem quoddam castrum in medio ciuitatis, quod se tenuit per undecim dies postquam ciuitas iam extiterat occupata, demū uero per meatus subterraneos fuit captū: & capta fuit ciuitas Halappi, & deinde regnum Syriae per Haolonum anno domini M. C. C. L. X.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damascum, & acquisiuit terram sanctam usq; ad desertum Aegypti, Cap. x xix.

Qvando uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnafer, qui tunc erat in ciuitate Damasci, intellexit quod ciuitas Damasci capta fuerat cum filijs & uxore, qui erāt ibidem, nesciuit ad consiliū ponere seipsum, nisi quod ad pedes Haoloni uenit, misericordiā implorādo: sperabat enim per hoc, quod sibi uxor & filij redderentur, & pars aliqua ad suum dominium tendendum: sed Soldanus fuit in sua opinione deceptus: quoniā Haolonus ad regnum

Halappi Syriae metropolis.

regnum Persarum destinauit ipsum cum filijs & uxore, ut absque inquisitione dominium Syriæ obtineret. His itaq; sic peractis, de spolijs acquisitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armenia, Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures concessit. Vnde rex Armenia accepit plura castra regno suo uicina, & illa fecit muniri ad suam liberam uoluntatē. Post hæc Haolonus misit per principē Antiochiæ, qui regis Armenia gener erat, dona, & ipsum principem plurimum honorauit, & dedit sibi priuilegia gratiosa, & omnes terras suæ iurisdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad suum dominiū redierant, iussit quòd principi redderentur libere & quiete. Et postquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordināda, circa negotia ciuitatum & terrarū quas occupauerat, dum intenderet se transferre ad regnum Hierosolymitanum, ut terram sanctam liberaret de manibus, & illam restitueret Christianis: Et ecce nuntius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris sui, & narrauit qualiter post obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præstolabatur aduentus, ut ipsum in sede poneret fratris sui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris sui, fuit ineffabili tristitia circumuentus, unde ulterius non processit, sed ordinauit quendam suum ducem, nomine Guiboga, & dimisit ipsum cum decem millibus Tartarorum in custodiam regni Syriæ & præcepit quod terram sanctam acquireret & restitueret Christianis. Quo facto, Haolonus festinanter recessit, uersus partes orientis dirigens suos gressus, & dimittens in Thaurisio natū suū, p̄ diætas suas p̄cessit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. xxx.

SED antequam ad regnum Persarum peruenisset, ecce sibi nuntij quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem suum Cobila Can posuerant in sede imperatoria Tartarorum: quo audito Haolonus dum in Thaurisio moraretur, ecce nuntij uenerunt ad eum, qui retulerunt sibi, quod Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hereditare si posset. His quoq; rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem suam congregauit, & obuiauit inimicis suis super quodam flumine congelato, ibiq; fuit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentium & equorum glacies rupta est, & submersi, fuerunt tam ab una parte quam ab alia triginta millia Tartarorum. Exercitus uero utriusq; partis absq; alio processu redierunt tristes propter amissionem suorum. Guiboga uero, quē Haolonus dimiserat in regno Syriæ, & in prouincia Palæstina, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Christianos. Nam ipse fuerat de progenie trium regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Quūq; dictus Guiboga solcite laboraret, ut terram sanctam reduceret in potentiam Christianorum, ecce diabolus inter ipsum & Christianos illarum partium semen scandali & discordiæ seminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis,

P quæ

quæ est de dominio ciuitatis Sidonenſis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum cenſum Tartaris exhibebant, unde accidit, quod certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorum & caſalia, & deprædauerunt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios uero cum magna multitudine beſtiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ, qui ibi prope morabatur, cum parua equitum comitiua ſequutus fuit celeriter Chriſtianos, qui talia fuerant operati, ut diceret, ex parte auunculi ſui, quod dimitterent prædam. Quidam ex iſtis Chriſtianiſ irruerunt in eum & occiderunt eum, & quosdam alios Tartaros cum eodem, & noluerunt reſtituere prædã. Quando Guiboga intellexit, quod Chriſtiani interfecerat nepotem ſuum tali modo, conſeſtim equitauit & cepit ciuitatem Sidonenſem, & deſtruxit magnam partem murorum, paucos perdidit Chriſtianos, qui ad inſulam fugerant, nunquam tamẽ poſtea de Chriſtianiſ Syria Tartari fiduciam habuerunt, neque Chriſtiani Tartaris ſunt cõfiſi: poſtea uero Tartari pulſi fuerunt de regno Syria per potentiam Saracenorum, ſicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni, & qualiter Soldanus recuperauit terram

Syriae Aegypti, Caput, XXXI.

INterea quoq; dum Haolonus haberet guerrã cum Bartat, ſicut ſuperius eſt expreſſum, Soldanus Aegypti ſuo exercitu congregato, egreſſus eſt de Aegypto, & uenit ad prouinciã Palæſtinã, & in quodã loco uocato Heny aleck, prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commiſit, & idem Guiboga fuit debellatus & occiſus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt, iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnũ Syria ſub poteſtate Saracenorum fuit totum redactum, præter aliquas ciuitates Chriſtianorum poſitas prope mare. Quãdo uero Haolonus intellexit de Soldano Aegypti, qui reguum Syria inuaſerat, & fugauerat gentem ſuam, cõtinuo ſuum exercitum congregauit, & miſit ad regem Armeniã, & ad regem Georgia, & ad alios Chriſtianos partiũ oriẽtis, ut uenirent parati contra Soldanum Aegypti & alios Saracenos. Quumq; Haolonus iam ſuum exercitũ congregaſſet, inuaſit eum quẽdã infirmitas, quẽ eum detinuit per ſpatiũ quindecim dierũ, & ex illa infirmitate obiit Haolonus: cuius rei cauſa terræ ſanctæ negotium iam incepuũ, fuit totaliter perturbatum poſt obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominium patris ſui, et rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum ſuum, ut ipſum in dominio ſuo cõfirmaret, & hoc fecit libenter: unde uocatus fuit Abaga, & cepit dominari anno domini M. CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni, qui patri in imperio ſucceſſit,

CAPVT XXXII.

ABaga fuit prudens, & dominium ſuum proſpere gubernauit, & fuit in omnibus fortunatus, præter in duobus, unũ uidelicet, quia noluit effici Chriſtianus,

Christianus, sicut extiterat pater suus, imò colebat idola, & fidē dabat presbyteris idololatriæ. Aliud, quia semper guerram habuit cū vicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete, & ex hoc Saracenorum potētia multum creuit. Tartari uero qui euadere poterant, de terris Tartarorum fugiebant ad Soldanū, ut euitarent grauiā onera quæ eis Tartari imponebāt: propterea Soldanus fecit quandā magnam sagacitatem, quia misit nuntios suos per mare ad Tartaros, in regno Cumania, & regno Russia, & fecit cum illis Tartaris compositionē & pactum, uidelicet, quod quocumq; Abaga moueret guerram contra terram Ægypti, quod ipsi inuaderent terram suā, & promisit dare magna dona eis: & hoc modo Abaga nō poterat inuadere terram Ægypti: & Soldanus sine cōtradictione cuiusquam potuit inuadere Christianos, & terras Syriae facilliter occupare: unde Christiani amiserunt ciuitatem Antiochia, & alia plura castra quæ in regno Syriae possidebant

De Soldano Ægypti, qualiter debellauit regem Armenia, & unū de filijs eius cepit, alterum occidit. Cap. XXXIII.

Postea Beneclar Soldanus Ægypti ita extitit fortunatus, quod postea regnum Armeniae conuassauit. Nam accidit, quod rex Armeniae cum magna gente iuerat ad Tartaros, & Soldanus hoc sciens, cogitauit inuadere regnum Armeniae, unde misit quendam capitaneum suum loco sui cui tradidit gentem suam. Filij autem regis Armeniae scientes Saracenorum aduentum, congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni, obuauerunt Ægyptijs, cum quibus uiriliter pugnam inierūt: finaliter tamē fuit Armeniorū exercitus debellatus: ex duobus filijs regis, alter fuit captus, alter uero occisus in bello. Saraceni itaq; per regnum Armeniae discurrentes, ferro totā planiciem deuastarunt, & bona infinita inde asportarunt in Christianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potētia multum creuit, & regis Armeniae posse fuit mirabiliter diminutum. Rex uero Armeniae, qui semper solite conabatur ad destructionem infidelium toto posse, intellectis infelicissimis rumoribus regni sui, fuit animo mirabiliter perturbatus, & die noctuq; cogitabat qualiter Saracenis posset inferre grauiamen, unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad destructionē sectæ perfidi Mahumeti, & Christianorū subsidium & iuuamen: sed Abaga propter guerram quam habebat quotidie cum vicinis, se sæpius excusabat. Rex Armeniae uero perpendens, quod nō poterat ad præsens habere subsidium Tartarorum, misit suos nuntios ad Soldanum Ægypti, & treugas cum ipso iniuit & firmavit, hoc faciens, ut de Saracenorum carceribus posset redimere natum suum. Vnde Soldanus promisit regi, quod si sibi redderet quendam suum socium nomine Sangolascar, qui captiuus penes Tartaros tenebatur, & sibi restitueret castra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Haoloni, ipse filium restitueret pristinae libertati, Soldanus itaq; restituit filium

P 2 regis,

regis, & recepit socium suum, & rex restituit Soldano castrum de Tempersack, & alia duo castra fecit dirui, ad requisitionem Soldani, & hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Post hæc uero rex Haythonus, bonæ memoriæ, qui xlv. annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Christianis, regnum & dominium suum contulit & cōcessit filio suo Dn. Tiuono, de Ægypti carceribus liberato: & ipse renuntians pompis huius seculi, est religionem ingressus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, secundum consuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionem, mutari faciunt sibi nomen. Et post modicum temporis spatium rex Haythonus requieuit in pace, anno domini M. CCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit Ægyptum, & destruxit
Turquiam, Caput XXXIIII.

ILle autem rex Armeniæ super nominatus fuit sapiens atque prudens, & suum regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à sua gente quam à Tartaris, & ex toto animo studuit destruere Saracenos, unde suo tempore accidit, quod Abaga pacem composuit cum uicinis suis, qui longo tempore sibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus Ægypti ingressus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eosdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitanens Tartarorum, & iste rebellis effectus contra Abagam, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiens, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierum spatio peregerit. Soldanus Ægypti audiens aduentum Tartarorum, subito de regno Turquiæ recessit, nec fuit ausus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter suum, quin Tartari qui uelociter sequebantur, attingerent exercitus sui finem, in introitu regni Ægypti in quodam loco, uocato Pabblank. Irruentes itaque Tartari in posteriori custodia exercitus, ceperunt duomillia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquisuerunt, & ceperunt etiam quinque millia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga usque ad confines terræ Ægypti, consultum erat sibi, ne ultra progrediretur propter æstum: terra enim illa est calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant festinanter, non potuissent pondus ferre laboris & æstus: unde Abaga rediit in Turquiam, & fecit dissipari & destrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant se Soldano, Paruanam uero proditorem cum suis sequacibus iuxta morem Tartarorum per medium fecit scindi, & iussit quod in omnibus cibis quos erat comesturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit suis proceribus comedendum, et talem ultionem sumpsit de Paruana proditore rex Abaga.

De Soldano

De Soldano Ægypti mortuo per uenenum, Cap. xxxv.

Postquam ergo Abaga de regno Turquix sua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitijs, quas acquisiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad se regem Armeniæ, & sibi obtulit regnum Turquix, eo quod pater suus & ipse semper se gesserant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam sapiens & discretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquix se curialiter excusauit, asserens se non posse sufficere ad duo regna commode gubernanda. Nã Soldanus Ægypti erat in integro posse suo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare satis sibi facere uidebatur, si ad defensionem regni Armeniæ poterat consilium adhibere. Consuluit tamẽ rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquix taliter ordinaret antequã recederet, quod de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis consilium, & nunquam postea uoluit quod Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaq; completis, rex Armeniæ requisiiuit & rogauit, quod Abaga uellet intendere ad liberationem terræ sanctæ, & ipsam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promisit facere toto posse, & consuluit, quod rex nuntios suos mitteret ad Papam, & ad alios dominos & principes Christianorum, pro subsidio terræ sanctæ, Abaga uero in regno Turquix ordinatis quæ fuerant ordinanda ad regnũ Corosten, ubi familiam suam dimiserat, est reuersus. Benededar uero Soldanus Ægypti, quum Tartari damnũ sibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & subito obiit in Damasco: de quo Christiani partiũ orientis fuerunt ualde gauisi, & Saraceni cœperunt multipliciter contristari. Nam post mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter asserabant. Quidam uero filius suus Meleckfait nomine successit in dominio: sed post modicũ temporis spatium de dominio fuit expulsus per quendam qui uocatus fuit Ersi, qui uiolenter dominium usurpauit, & constituit se Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem, Caput xxxvi.

Termino itaq; ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerrã mouere contra Soldanum Ægypti, ordinauit quod Mangodanior frater suus ad regnum Syriæ, cum triginta millibus Tartarorum se transferret, & si forte Soldanus ueniret belliger cõtra eum, ipsum uiolenter debellaret, & si Soldanus uitaret præliũ, occuparet terras & castra, & custodiendas traderet Christianis. Quãdo Mangodanior itaq; per dietas suas processisset, quousq; Armeniæ appropinquauit, tunc misit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit eum pulchra equitum comitiua, & ingressi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuastando usq; ad ciuitatem Hames, quæ Camella ho

die appellatur à pluribus, et est sita in medio regni Syriae, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis est quaedam planicies ualde pulchra, ibiq; Soldanus Aegypti congregabat posse suū, intendens cū Tartaris praeliari. Saraceni itaq; ex una parte, & Christiani cum Tartaris ex aduerso ingens praeliū iniuerūt, Rex itaq; Armeniae cum Christianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipse inuasit sinistrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos usq; ad ciuitatē Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiā quidā Tartarorū, aliā partē exercitus Soldani uiriliter debellauit, et per tres dietas Saracenos fugauit, quousq; peruenit ad quandā ciuitatē quae uocatur Tara. Quumq; crederent Soldani potentiā fuisse contritā, et ecce Mangodanior, qui nunquā uiderat discrimina praeliorū, de quibusdā Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absq; rationally causā timens retrocessit, campum uictoriae derelinquens, dimisitq; regem Armeniae & aliū ducē suū qui inimicos fuerāt persequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia crediderat amisisse, uidit campū belli uacuū & totaliter derelictū, ascendit quendam monticulū cum quatuor armatis firmiter ibi stando. Rex uero Armeniae rediens de conflictu, quum non inuenisset in campo Mangodanior, fuit plurimum stupefactus, cogitans uia quam gradiebatur, post ipsum tenuit gressus suos. Almach uero praedictus, qui persequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, sperans dominū suum Mangodanior post ipsum, sicut debuit, equitasse, ut inimicos & prouinciā subiugaret, de quibus fuerant uictoriā consequuti. Cognita uero ueritate, de recessu Mangodanior, post ipsum ire festinauit, uictoriā derelinquens, & inuenerunt Mangodanior super litore fluminis Euphratis expectantem. Post hac Tartari ad eorum prouinciā sunt reuersi. Rex uero Armeniae cum gente sua in illo itinere passus fuit multa incommoda & labores. Nam propter uiarum longitudinē, & penuriam pabulorū equi Christianorū regni Armeniae fuerūt totaliter fatigati, quod incedere non ualebant: & sic separatim Christiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus, saepius inueniebantur, & absq; misericordia caedebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniae amissa fuerat, & proceres quasi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M. C C L X X X I I. Postquā uero Abaga Can hac omnia intellexit, congregauit undiq; gentem suam, & quū iam esset paratus contra Saracenos procedere toto posse: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Persarum, & quibusdam qui Abaga familiariter seruebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri suo Mangodanior uenenū mortiferum propinaret, ex quo ambo, pro dolor, excesserunt è uita in octo dierum spatio: per illos eosdem, qui scelus istud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & sic obiit Abaga Can anno domini M. C C L X X X I I.

De Tangodor secundo filio Haoloni, qui successit Abaga
in regno, Caput XXXVII.

Post obitum Abaga Can congregauerunt se Tartari, & constituerunt dominum super eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres suos præcesserat. In diebus quidem iuuentutis suæ datū fuit sibi baptismatis sacramentū, & uocatus fuit in baptisate Nicolaus. Sed postquæ fuit ætate perfectus, propter societatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit pessimus Saracenus, & renūcians fidei Christianæ Mahumet Can uoluit se appellari, & toto conamine studuit facere quod omnes Tartari conuerterentur ad sectam iniquitatis filij Mahumeti, & quibus uolentiam inferre forsitan non audebat, dona, gratias, honores cōferebat. Tempore istius igitur Mahumeti Can, conuersi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, sicut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque iste filius diaboli Mahumeti, omnes ecclesias Christianorum dirui, & ne Christiani auderēt amplius celebrare legem & dogmata Christi. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Christianos exules fecit irer & in ciuitate Tauris fecit Christianorum ecclesias totaliter deuastari. Misit etiam suos nuntios ad Soldanum Ægypti, & firmavit pacis & concordix secum fœdus, & promisit quod omnes Christianos qui in terris dominij sui erant compellerent ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerūt magna exultatione repleti: Christiani uero tristes & timidi incedebāt, nec eis aliud residebat, nisi dei misericordiam inuocare: uidebant enim perseuutionem Christianorum maiorem quàm unquam fuerat temporibus retroactis. Transmisit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armenia, & ad regem Georgia, & ad alios Christianos, ut ad ipsum accederent sine mora: sed Christiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm suis placere mandatis, quia nesciebant aliud remediū inuenire. Quumquæ fideles Christiani in tanta essent cordis amaritudine positi, quod mori potius quæ uiuere affectabant: ecce deus, qui sperantes in se nullatenus derelinquit, cōsolamen transmisit Christianis omnibus. Nam quidā frater istius Mahumeti, & quidā eius nepos, nomine Argonus, fuerūt isti Mahumeto ppter mala opera sua contrarij & rebelles, & significauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iste Mahumetus antecessorū suorū uestigijs derelictis, effectus fuerat pessimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiā Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere se deberet, & à malis operibus abstinere. alioquin procederet contra ipsum. Ipse quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus: & quia nullus erat qui auderet suis uoluntatibus contraire, præter fratrem suum & prædictum nepotem suum Argonum, laborauit tantum

diabolicus ille Mahumetus, quod fecit interfici fratrem suū, & de nepote suo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioso, ut ipsum careret & teneret. Argonus uero qui contra potentiā inimici non poterat beliger apparere, montes petijt, & in quoddam castrum fortissimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum castrum obsedit, stans circum circa cum suo exercitu infelici. Finaliter uero Argonus se reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus, uidelicet, quod sibi & suum dominium seruaret. Postquam Mahumetus Can tenuit Argonum, tradidit eum conestabulo suo, & pluribus alijs magnatibus sub custodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Taurisij, ubi dimiserat filios & uxores, dedit omnibus in mandatis, quod post ipsum incederēt paulatim: conestabulo uero & quibusdam alijs, in quibus præcipue confidebat, iussit quatenus nepotem suum occiderent, & occulte sibi caput afferrent. His itaq; taliter ordinatis, festinanter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatū suscepserant tanti sceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipsius Argoni, qui pietate motus, armis susceptis, conestabulum Mahumeti, & omnes suos sequaces nocte gladio iugulauit, & Argonū à mortis periculo liberauit, & constituit Argonum rectorem & dominum super omnes. Vnde alij timore, alij uero amore obedientes fuerunt suis beneplacitis & mandatis. His itaq; sic peractis, Argonus cum comitiua suorū fidelium, fuit persequutus celeriter Mahumetū, et antequam Taurisij perueniret, personaliter cepit illum, quem captum iussit per medium detruncari, & sic fuit interfectus canis ille pessimus Mahumetus, inimicus fidei Christianæ, antequam duorum annorum spatium in suo solio completeret.

De Argono filio Abaga, qualiter fuit dominus Tartarorum post mortē Tangodor pessimi Saraceni, Caput xxxviii.

ANno domini m. cclxxv. post necem pessimi Mahumeti, Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit se uocari Can, quousq; haberet à maiori domino in mandatis: & super eo misit Argonus ad magnum Can nuntios speciales, quos magnus Can Tartarorū benigne suscepit, & honorifice tractauit, & de morte pessimi Mahumeti fuit plurimū consolatus, & transmisit de maioribus domus suæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et ex tūc Argonns fuit ab omnibus Can uocatus, & fuit ab omnibus honoratus. Ille uero Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & dominium suum tenuit uiriliter & prudenter. Christianos dilexit, & ipsos plurimum honorauit. Ecclesias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde accesserūt ad eum rex Armeniæ, & rex Georgiæ, & alij Christiani partium orientis, & supplicauerunt ei, quod consilium apponeret, & iuuamen, ut terra sancta liberaretur de manibus paganorū. Argonus quoq; benigne respondit, quod libenter faceret quicquid posset ad honorē dei & fidei Christianæ, unde inten-

debat

debat fœdus pacis componere cum uicinis, ut securius posset ire ad subsidiū terræ sanctæ. Quūq; Argonus in hoc bono proposito perseveraret, pacem querens cum uicinis, ecce quarto anno sui dominij transmigravit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, sibi successit, sed fuit homo nullius ualoris sicut inferius exprimeretur.

De Regayto successore Argoni, Caput XXXIX.

ANno domini M. CCLXXVIII. post obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualens, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam suam, uētris ingluuiem satiendo superfluis potibus atq; cibis, per spatium sex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per suam miseriam suis fuit exosus, & ab extraneis extitit uilipensus: finaliter fuit à suis proceribus suffocatus. Et, post obitū suum factus fuit dominus quidam eius cōsanguineus, nomine Baydo: iste Baydo fuit in fide Christi fidelis, rectus, & multas fecit gratias Christianis: sed dies uitæ suæ subito defecerunt, sicut inferius exprimeretur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit, Cap. XL.

ANno domini M. CCXC. post mortem Regayto, Bayto tenuit dominium Tartarorum. Iste Baydo tanquam bonus Christianus readificauit ecclesias Christianorū, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui sectam tenebāt perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatū Baydo, & ideo occulte miserunt nuntios ad Casanū, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominium, quod Caydo tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si uellet renuntiare fidei Christianæ. Gasanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quicquid uellent, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim quam gens sua sibi fecerat ignorabat. Quumq; ad campū belli uenissent, ecce omnes illi qui sectæ adhæserant Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Casanū. Baydo quoq; uidens se ab omnibus derelictum, fugā arripuit, credens euadere, sed persequentibus inimicis fugiendo interijt.

De Casano filio Argoni, qualiter dominium usurpauerit, & gestis eius, Caput XLI.

Post mortem Baydo Casanus fuit factus dominus Tartarorum, initio sui dominij non audebat contraire his quæ promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo austerum se ostēdit nimum Christianis. Sed postquam in sede dominij firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in uita sua ad cōmodū Christianorū, sicut in sequētibus audietis. Et primo destruxit quā plures

plures magnates, qui suadebant ei, ut Saracenorum fidei adhereret, & persequeretur undiq; Christianos. Post præcepit omnibus Tartaris, qui in domino suo erant, quod essent armis & omnibus necessarijs præmuniti, quoniam intendebant ingredi regnum Aegypti, & Soldanum destruere si ualere, & hoc mandauit regi Armeniae, & regi Georgiae, & alijs Christianis partium orientis. Verum uerno tempore adueniente, Casanus suum exercitum congregauit, & direxit gressus suos per uiam de Baldach cum exercitu copioso. Quando uero Casanus peruenit ad terras Aegypti, cōgregauit in simul gentem suam. Soldanus qui uocabatur Melecnafer, iam dudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis, cōgregauit posse suum, & uenit ante ciuitatē Mames cum maximo apparatu, quæ ciuitas est sita in medio regni Syriae, ut refertur. Quūq; Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem ciuitatis uel castri noluit perdere tempus suū, sed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & se posuit ex aduersa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Casanus omnibus suis, quod in illo campo essent, quousq; equi requiescerent à labore quem passi fuerant in uia celeriter ueniendo. In societate uero Casani erat quidā Saracenus nomine Calphack, qui fuerat seruus Soldani, & fugerat ad Casanum proptet metū Soldani, qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare. Iste Calphack à Casano receperat gratias & honores, & Casanus de eo plurimum confidebat, sed tanquā proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis cōsiliū & intentionem Casani, & misit qualiter Casanus morari intendebat in pratis illis, ut daret requies equis suis, qui erant mirabiliter fatigati, & consuluit Soldano quod properaret ad pugnam quamdiu aduersariorum equi erant fessi, quia faciliter posset de Tartaris uictoriā reportare. Soldanus Aegypti, qui apud ciuitatem Hames Tartaros proposuerat expectare, ac quieuit tamen cōsilio proditoris, & cū electa multitudine suorū equitauit festinanter, ut ex improuiso insultū faceret in Casanum. Speculatores quidē exercitu Casani notum fecerunt aduentū Soldani, Casanus uero fecit edictū, ut omnes sui equitarent per acies ordinati, ut uiriliter reciperēt inimicos. Casanus ergo leone audacior, cū illis quos circa se inuenit, equitauit obuiam Saracenis, qui iam tantū appropinquauerant, quod præliū nō poterat euitari. Et cæteri qui per campum erant dilatati, ut requiem darent equis, nō poterant ad ipsum accedere festināter, unde Casanus præcepit militibus qui secum erant de equis descendere, & de illis in circuitum facere uelut murum, & cum arcibus & sagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero descenderūt, & in circuitu ipsorum posuerūt equos suos, & acceptis in manibus arcibus & sagittis, expectauerūt quousq; sagittæ possent ad inimicos commode peruenire. Et sic omnes simul Tartari sagittantes,

sagittantes, qui in arte sagittandi mirabiliter sunt periti, equos inimicorū præcedentes taliter percusserunt, quod ante alios ceciderunt: unde illi qui sequebantur, qui cursu uelocissimo properabāt, inuenientes præcedentes prostratos, præcipitabantur super illos: unde de multis Saracenis euaserunt pauci, qui nō erant prostrati, aut sagittis Tartarorum letaliter uulnerati. Soldanus Aegypti, qui in acie illa erat, quāmoocius potuit retrocessit. Casanus hoc uidentis, statim præcipit equos ascendere gentem suam, & inuadere uiriliter inimicos, & ipse fuit primus, qui Soldani acie est ingressus, & tam diu Soldanus cum modica societate suorū bellum sustinuit, prostrando & occidendo strenue inimicos, quoad Tartari muniti, & per acies ordinati uenerūt ad pugnam: tunc inceperunt omnes acies undiq; præliari, & durauit altercatio inter eos ab ortu solis usq; ad nonam. Finaliter uero Soldanus nō potuit resistere audaciæ Casani, qui manu sua mirabilia fecit, & sic uertitur in fugā Soldanus cum omnibus Saracenis. Casanus itaque cum gente sua persequutus fuit usq; ad noctis caliginem inimicos diuersimode occidendo, unde tanta fuit ibi Saracenorum strages, quod tota terra dispersa extitit corporibus mortuorum. Post conflictum nocte illa requieuit Casanus in quodam loco qui uocatur Cametū, gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quem contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actū hoc anno domini M. CCC. X. die mercurij ante festum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Casanus contra Soldanū Aegypti, & qualiter spolia diuisit inter socios, Cap. XLII.

His itaq; sic peractis. Casanus præcepit regi Armeniae, & cuidā duci Tartarorum, qui uocabatur Molay, quod cum xl. millibus equitum Tartarorum persequerentur Soldanum usq; ad desertū Aegypti, quod distabat à campo belli per duodecim diuitas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccera ipsum expectarent aut eius mandatū. Rex igitur Armeniae & Molay prædictus cum xl. millibus Tartarorum ante solis ortum recedentes, Soldanum fuerunt celeriter persequuti. Post triduum uero Casanus misit ad regem Armeniae quod rediret, eo quod intendebat obsidere ciuitatem Damasci, & præcepit quod Molay procederet, sicut habuerat in mandatis, Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoq; fugit uelociter diu noctuq; dromedarios equitando, & in societate quorundam Beduinorum, qui eum conducebāt, Babyloniam mirabiliter est ingressus. Alij uero Saraceni diuersimode fugerunt, quō quilibet opinabatur, se posse melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Christianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniae ad Casanum, inuenit quod ciuitas Casana dediderat se Casano, & totum ærarium Soldani & exercitus sui quod ibi erat, fuit ante Casani præsentiam deportatū, cuius multitudo extitit infinita: mirati

mirati fuerunt omnes super eo, quòd Soldanus tãtas diuitias secum tulerat, dum intenderet præliari. Casanus ergo congregatis omnibus illis diuitijs, & omnibus spolijs quas lucrati fuerant Tartari, post triumphum diuisit omnia liberaliter inter suos, ex quibus omnes locupletes sunt effecti. Ego uero Fr. Haythonus, qui hanc historiã compilauit, interfui omnibus negotijs & prælijs quæ Tartari habuerunt cum Soldano à tempore Haoloni, sed nunquã uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorum, qui plura fecerat in duobus diebus, quàm fecit Casanus. Nam prima die belli cum parua societate suorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorũ præliũ sustinuit, & de persona sua taliter se probauit, quòd inter omnes alios bellatores famã & laudem merito est adeptus. Et de sua probitate inter Tartaros narrabitur in secula seculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis sui, quòd de omnibus diuitijs & infinitis thesauris quos acquisierat, sic inter suos distribuit & diuisit, quod in sua sorte non retiunt nisi unum ensẽ, & quoddam marsupium, in quo erant scripturæ terræ Ægypti, & innumerus exercitus Soldani, & similia. Et omnia alia distribuit liberaliter, ut est dictũ, Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpusculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter xx. mille milites, uix potuisset staturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aspectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iste Casanus tempore nostro fuit, dignum est quod de suis gestis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Casanum extirpit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenos intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt sumere documenta, his historijs plenius intellectis.

Postquam uero Casanus per quinque dierum spatium requieuit, & inter suos diuisit spolia innumerabilia, ut superius est expressum, per diãtas suas iter suum dirigit rectã ad ciuitatem Damasci. Quumque ciues Damasci cognouerunt aduentum, timuerunt ualde, ne si Casanus eos caperet uiolenter, absque misericordia perderentur. Vnde de consilio sapientum, & concordia omnium uoluntate, suos ad Casanum nuntios transmiserunt, qui dederunt sibi multa dona, & ei clauis ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo misericordiam implorantes. Receptis ergo xenijs & clauibus ciuitatis Damasci, præcepit Casanus nuntijs quod redirent, & uictualia sufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat destruere ciuitatem, sed eam intendebat pro camera sua reseruare. Recedentibus itaque nuntijs cum exultatione ingenti, Casanus post modicum equitauit ad flumen Damasci, in cuius litore tentoria sua fixit, & inhibuit, ne inferreretur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damasci miserunt plurima dona Casano, & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, mansitque ibi Casanus per xlv. dies cum omnibus suis, præter xl. millia Tartarorum, quos miserat cum Molay, qui apud ciuitatem

Gaccaræ

Casani laus

1581

Gaccaræ morabantur, Casani expectantes aduentum uel mandatum.

De Capchik qualiter fuerit proditor erga Casanum, & restituerit
terras Soldano, Cap. XLIII.

QUoniam Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, ecce rumores uenerunt de quodam suo consanguineo, nomine Baydo, qui ingressus fuerat regnum Persarum, damna Casano plurima inferendo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. His itaque rumoribus intellectis, Casanus præcepit maiori duci sui exercitus, qui uocabatur Cotulossa, quod cum parte exercitus ad custodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac alijs Tartaris, qui erant in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotulossæ, quem dimiserat loco sui. Post hæc ordinauit Casanus Baiulos, & rectores super qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damasci Capchick proditori superius nominato, nondum enim Casanus cognouerat uelle suum. Postea uocari fecit ad se regem Armeniæ, & suum sibi reserauit recessum, dicens, Libenter tradidissemus terras, quas acquisiimus, custodiendas Christianis, si uenissent: & si uenerint, Cotulossæ dabimus in mandatis, quod eis restituat omnes terras, quas hæcenus tenuerunt, & ad reparationem castrorum det eis subsidium opportunum. His omnibus sic cõpletis, Casanus arripuit iter suum, tendens uersus Mesopotamiam: quumque ad flumẽ Eufraten peruenisset, mandauit Cotulossæ, ut dimissis Molay xx. millibus Tartaris, ad eum cum residuo exercitu accedere festinaret. Cotulossa quidem fecit, sicut receperat in mādatis, unde Molay stetit in custodia regni Syriæ pro Casano, & suadete Capchick proditore, Molay se transtulit uersus partes Hierosolymitanas, in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula p̄ equis, & alia necessaria inueniret. Aestiuo uero tẽpore ueniente, Capchick prædictus, qui erga Casanum iam dudum conceperat falsitatem, occulte misit ad Soldanum, quod redderet sibi Damascum & alias terras, quas Casanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promisit Capchick, quod si ea quæ promiserat adimpleret, sibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damasci, & de thesauro suo etiam magnã partem, & sororem suam sibi traderet in uxorem: & ita post modicum temporis spacium, Capchick rebellis effectus, fecit omnia castra Tartaris rebellare: spes enim illorum erat æstus æstiuu temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neque suis subsidium impertire. Quãdo Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit ausus stare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem se transtulit ad regnum Mesopotamiæ, & notificauit Casano omnia quæ in regno Syriæ euenerant seriatim. Casanus uero tunc nõ potuit aliud facere per æstum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, super litora fluminis Eufratis suum fecit maximum apparatus, & transmisit Cotulossam cū xxx. millibus equitibus Tartaris, & præcepit quod

Q quando

quando ad partes Antiochiæ perueniret, regē Armeniæ conuocaret, & alios Christianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos sibi. Et dum Casanus cum robore sui exercitus sequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaq; Cotulossa fecit sicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; xxx. millibus Tartarorum, per dietas suas perrexit, quousque Antiochiam applicauit, & deinde misit ad regem Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum suo exercitu equitauit. Christiani etiam qui erant in regno Cypri, de aduentu Corulosse rumoribus intellectis, absq; moræ dispēdio cum Galeis & alijs lignis peruenerunt ad insulam Anteradensem, & ibi fuerunt dominus Tyrenen̄, frater regis Cypri, qui erat militiae dux & rector, & magistri domorum hospitalis & templi, cum conuentibus fratrum suorum: & dum parati essent uoluntaria Christi seruitia adimplere, ecce rumor uenit de quadā infirmitate Casani, à qua taliter uexabatur, quod de conualescentia medici desperabant, unde Cotulossa cum suis Tartaris redijt ad Casanum: rex etiam reuersus fuit Armeniam & alijs Christiani, qui uenerant ad insulam Anteradensem, redierunt in Cyprum. Et ob hanc causam inceptum terre sanctæ negotium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini M. C. C. C. L.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damasci propter aquarum abundantiam, Cap. XLIII.

ANno domini M. C. C. C. II. Casanus congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu, peruenit usque ad flumen Eufraten, intendens regnum Syriæ introire, & sectam Mahumeti totaliter destruendo, terram sanctam libere restituere Christianis. Saraceni uero Cassani timentes aduentum, & quū in bello nō confiderent se esse pares, totam terrā eorū combusserunt ante faciē Tartarorū, ita quod collectis frugibus, & alijs in terra crescentibus, ac animalibus in castris & in munitionibus congregatis, residuū totū ignibus deuastrarūt, ut quū tartari uenirēt, nō inuenirēt uictualia, neq; pabula pro iumentis. Quando Casanus intellexit ea quæ fecerāt Agareni, & qualiter dissipauerāt totā terram, cogitans quod equi illis in terris taliter deuastratis non possent sustentari, accepit cōsiliū remanendi super litora fluminis Euftratis illa hyeme, & ueris tempore ueniēte, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter suum. Maiorem enim curam habebāt Tartari de equis suis quàm de seipsis, quia dum modico & uili cibo sciant esse contenti, de seipsis quodammodo non curabāt. Tunc Casanus misit pro rege Armeniæ, qui sine tarditate ueniens, super flumine se locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet castro quod uocatur Caccabe, usq; ad aliud castrum nominatum Labire: quæ quidem castra erāt Saracenorum, sed absq; insultu aliquo reddiderunt se Casano. Quumq; Casanus taliter moraretur tempus congruum expectando, ut posset de saracenis perficere uota sua, &

terram

terram sanctam de ipsorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obstaculum
 interiecit. Nam Baydo superius nominatus, terras Cassani iterum introiuit,
 & intulit damna multa, sicut Casano extitit enarratum. Vnde consultum
 fuit Casano, quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum pertur-
 batus, pro eo quod tamdiu differebatur negotium terræ sanctæ, iussit Co-
 tulossa duci suo, quod cum xl. millibus Tartaris regnum Syriæ introiret, &
 ciuitatem Damasci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Ar-
 menia cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus. Casano itaque
 ad propria redeunte, Cotulossa cum xl. militibus Tartaris, & rex Armenia
 cum suo posse regnū Syriæ introiuerūt, & omnia deuastātes, quousq; per-
 uenerūt ad ciuitatē Hames, ibiq; crediderunt, sicut aliās fecerant Aegyptij,
 exercitum inuenire, sed certos intelligentes rumores de Soldano, quod esset
 in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egressurus. Obsederunt ergo uiriliter ci-
 uitatem Hames, quam post paucos dies uolenter ceperunt, & indifferenter
 omnes Saracenos gladio peremerunt, ibiq; inuenerunt diuitiarū copiam,
 & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero se transtulerunt ad ci-
 uuitatē Damasci, ut eandem quoq; obsiderent, & ecce ciues suos miserūt nun-
 tios, supplicādo quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias ha-
 buerunt. Præcursores uero Tartarorum, qui ferè per unam dietam transue-
 rant iam Damascum, ceperunt quosdam Saracenos, quos transmiserūt ad
 Cotulossam, ut per eos inquireret certa noua. Cotulossa ergo per illos Sa-
 racenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille
 ducenti equites Saracenorū, qui aduentū Soldani quotidie expectabant:
 cum festinatione equitauit, ut ex improviso illos caperet & teneret. Et quādo
 Cotulossa & rex Armenia puenerunt ad locū, ubi erāt mille ducenti equites
 Saracenorum, erat quasi hora uespertina, & paulo ante applicuerat is Sol-
 danus. Cotulossa ergo & rex Armenia, qui credebant occupare solos illos
 mille ducentos Saracenos, uidentes se in sua opinione deceptos, steterūt ut
 consiliū caperēt. Consultum itaq; fuit Cotulossæ, quod requiesceret nocte
 illa, & inimicos in crastinum impugnaret, quum dies iam ad uesperam decli-
 nasset. Cotulossa uero qui uilipendebat Soldanum, & etiā gentem suā, no-
 luit in hoc casu quiescere consilio alicuius, imò præcepit festinanter acies or-
 dinari. Saraceni uero hoc uidētes, steterunt, quia à quodam lacu & quodam
 monte erant à duabus partibus præmuniti. Et scientes quod Tartari absque
 eorum discrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnā,
 sed ibi firmiter expectauerunt. Quumq; Tartari crederent absq; obstaculo
 inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante se riuulum inuenerūt, qui in
 certis locis transitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, an-
 tequam possent trāsire riuulum supradictū. Sed postquā Cotulossa & rex
 Armenia cū maiori parte suorū riuulū transiuerūt, in inimicos uiriliter insul-

tarunt. Soldanus stetit, nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, uoluit se mouere. Noctis uero caligine appropinquante, dum uideret Cotulossa Soldanum stantem, & nolentē ad pugnam egredi, ut sperabat, congregatis suis iuxta montē, nocte illa quieuit: ueruntamen circa mille Tartarorū, qui non potuerunt eo die riuulum pertransire, non fuerūt cū alijs nocte illa. Veniēte uero die, ad pugnādum se Tartari parauerūt, & in Soldanum uiriliter insultarūt: sed Soldanus noluit in campū uenire more bellorum, sed stetit in illo tutiori loco, cum gente se quātū poterat defendēdo. Tartari uero conabātur extrahere Saracenos, sed nullo modo potuerūt. Durāte uero insultu à mane usq; ad nonā, propter defectū aquā, quā nō inuenerāt nocte illa nec die, tēdio & siti nimiū fatigati retro cesserūt, & dimisso Soldano recesserūt unus post aliū paulatim per turmas & acies ordinati, quousq; peruenerunt ad planiciē Damasci, ibiq; inuenerūt abundantiam magnam aquā, & pascuā ualde bona, & ordinatū fuit ibi stare, quousq; hominibus & equis daretur requies opportuna, ut postmodum melius possent redire ad praliū cū Soldano. Habitatores uero Damasci scientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quosdam meatus & riuulos discurrere permiserūt, & antequā octo horā noctis illius pertransissent, aquā in tantum creuerūt ubiq; quod Tartari coacti sunt surgere & recedere festināter. Quūq; nox illa esset multum tenebrosa, & fossata forent omnia plena aquis, & nulli tramites apparerēt, omnes fuerūt quasi confusi, & multa animalia, arma, & arnesia amissa fuerunt in illa planicie propter aquas, & etiam plures homines suffocati, & inter ceteros rex Armenia plura dicitur amisisse. Veniēte uero die, per gratiā dei aquarū pericula euaserunt. Sed quū arcus & pharetrā Tartarorum: cum quibus præcipue præliantur, ac alia arma ipsorū essent totaliter madefacta, quod illa non poterāt exercere, unde fuerunt totaliter stupefacti: quod si inimici eos persequuti fuissent, nullus penitus euasisset, imo illos uelut aues capere potuissent. Post hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos suos amiserant, incedētes ad litora fluminis Eufratis sunt reuersi, nec aliquis inimicorū ausus fuit illos sequi, siue inuadere quoquo modo, quandoquidem peruenerūt ad flumen, quod transire oportuit natando, & sicut melius fieri poterat super equis, dū flumē illud esset turbidum & inflatū propter abundantiam pluuiarū, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerūt in flumine suffocati: & sic accidit, quod nō per potētiā inimicorū, sed casu & malo consilio tanquam confusi ad propria redierunt. Hoc quidē dicitur euenisse, eo quod Cotulossa nolebat acquiescere consilio alicuius. Nā si sapientibus credidisset, illa potuisset pericula faciliter euitasse. Ego enim Fr. Haythonus huius historiae cōpilarot, præmissis omnibus prætens fui, & si forte super hac materia loquor prolixius quam decet, mihi quæ so uenia tribuat.

Nam hoc

Nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina ualeam reminisci. Rebus enim consulte actis, consueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiūt, optatis successibus sæpius carent. Postquam itaq; rex Armeniæ flumen Eufraten pertransiuit non sine damno suorū, decreuit ire ad Casanum antequā ad regnum Armeniæ remearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatē Niniue, in qua Casanus tunc residebat, & Casanus regem suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atq; damnis regi plurimum est compassus, unde eidem fecit gratiam specialē. Nam sibi concessit mille Tartaros, qui suis expensis semper essent stantes in custodia regni sui. Et de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igitur accepta licētia, ad regnū Armeniæ est reuersus, & Casanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa custodiam regni sui, quousque ad subsidium terræ sanctæ personaliter, dante domino, posset ire.

Qualiter Casanus ante mortem suam Carbagandan suum fratrem
successorem in regno constituerit, Cap. XLV.

Rex itaq; Armeniæ ad terram suam redijt, sed postquā ibi applicuit, parū habuit de quiete. Post hæc uero, sicut deo placuit, Casanus fuit quadā graui infirmitate detentus. Et quia sapienter in uita sua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde suum sapienter condidit testamentum, & sibi instituit hæredem & successorem Carbagandan fratrem suū. Postquam ordinauit prudenter ea quæ erant ordinanda circa negotium regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges, quas suis dimisit in memoriā, quæ quidem à Tartaris firmiter obseruantur. Post hæc Casanus diem clausit extremum, & successit sibi in regno Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda, fuit filius cuiusdā bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Erockcaton, quæ fuit in fide Christi deuotissima & fidelis, & quamdiu uixit, faciebat sibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum, & sacellum, unde iste Carbaganda fuit baptisatus, & nominatus in suo baptisate Nicolaus, & quamdiu mater eius uixit, in fide Christianorum permansit. Sed post obitum dominæ matris suæ, dilexit societatem Saracenorum, unde fide Christianorū relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimū perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exosum, & etiam gentem suam. Nam per totum illum annum ferè mense quolibet, Soldanus Babylonæ misit magnā copiam armatorū, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa sæpius inferendo, & sic nunquam scitur regnum Armeniæ tantam habuisse molestiam temporibus retroactis: sed deus omnipotens & misericors, qui sperātes in se nullatenus derelinquit, compassus est

Q 3 miserabi

miserabilibus Christianis. Vnde accidit mense Iulij, ut septem millia Saracenorum de melioribus domibus Soldani, regnum Armeniae fuerint ingressi & iuerint omnia deuastrando usque ad ciuitatem Tarsensem, in qua B. Paulus apostolus natus fuit. Et quum multa damna intulissent prouinciae, & redirent, ecce rex Armeniae suis undique congregatis, Saracenis depradatoribus obuiauit, & prope ciuitatem Ayatih bellum iniit cum eis: sed nutu dei potius quam bonitate nostra, praedicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis septem millibus Saracenorum non euaserunt trecenti qui non essent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate sua crederent inuadere totum regnum, & Christianos regni Armeniae in uno hiatu gutturis absorbere posse: & hoc actum fuit quadam die dominica xvij. mensis Iulij. Post illum conflictum Saraceni non fuerunt ausi regnum Armeniae introire, & misit Soldanus Aegypti, & treugas cum rege Armeniae iniit & firmauit.

De distinctionibus huius operis, et qualiter habuit originem; Cap. XLVI.

EGO uero Fr. Haythonus interfui omnibus praelibatis, qui dudum proposueram habitum sumere regularem, sed propter inconuenientia discrimina & ardua negotia regni Armeniae, cum honore meo non poteram in tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Vnde postquam deus sua pietate mihi concessit gratiam dimittendi regnum Armeniae, & populum Christianum, post multos labores meos in statu pacifico & quieto, confestim uotum quod diu uoueram, uolui adimplere. Accepta itaque licentia a domino meo rege, & ab alijs consanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum concesserat Christianis, arripui iter meum, & perueniens in Cyprum, in monasterio episcopae Praemonstratensis ordinis suscepi habitum regularem, ut qui in iuuentute mea militaueram mundo, in seruitijs dei residuum uitae meae pompis huius seculi relictis, consumerem. Anno domini M. CCCV. Gratias igitur ago deo, quoniam regnum Armeniae hodie est in statu aequo, bono & pacifico reformatum: praecipue per modernum regem dominum Liouonum, filium quondam domini Theodori, qui tanquam indolis gloriose uirtutibus illustratus, omnibus regibus est speculum gratiosum. Et firmiter credit & sperat, quod in diebus istius regis iuuenis, qui bonitate suos antecessores praecellit, cum auxilio dei regnum Armeniae ad statum pristinum reducet. Praeterea huius operis compilator, ea quae narrat & scribit in isto libro, tribus modis asserit se sciuisse. Nam ab initio Changi Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum, usque ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quae in Tartarorum historijs continentur. A Mango Can uero usque ad mortem Haoloni, ea quae narrat & scribit, sciuit & audiuit per dominum auunculum suum, quod dominum Haythonum regem Armeniae rescribere fecit, qui praesens fuit illis temporibus, omnibus praenotatis, & cum magna diligentia narrabat haec filijs & nepotibus, & faciebat redigi in scriptis, ut melius memoriter teneret.

Ab initio

Haythonus
monachus fit

Ab initio quidem Abaga Can usque ad finem tertiæ partis huius libri, ubi finem capiunt historiæ Tartarorum, sciuit ipse tãquam ille qui præsens fuit, unde de his quæ suo tempore euenerunt, perhibet testimonium ueritati. Et & licet hucusque narrauerimus de historijs et gestis Tartarorum, adhuc restat de ipsorum dominio et potentia, præcipue qui nunc uiuunt aliquid referendum, ut melius cognoscantur.

De Tamor Can sexto Imperatore Tartarorum, et de potentia sua, et subiectorum suorum, Cap. XLVII.

Magnus itaq; Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperiũ, uocatur Tamor Can, et est sextus Tartarorum imperator: sedem imperij sui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quæ uocatur Ions, quam ædificari fecit pater suus, sicut superius est expressum. Potentia quidem eius est ualde magna, plus enim posset Imperator solus ille, quàm omnes simul alij principes Tartarorum. Gentes istius Imperatoris reputantur nobiliores et ditiores, et sunt melius munitæ necessarijs: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarũ multarũ abundantia maxima inuenitur. Præter magnũ Imperatorem, sunt alij tres magni reges et principes Tartarorum, quorum unusquisq; dominium magnũ tenet, obediunt tamen Imperatori tanq; eorũ domino naturali. Et quæstiones quas inter se habent, ad Imperatoris curiã deferũtur, et per eius iudiciũ deciduntur. Primus quidem istorũ regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, et alius Carbanda appellatur. Iste Chapar dominium suum tenet in regno Turquestan, et magis appropinquat genti Imperatoris quàm alij. Potest etiam, ut dicitur, ad pugnam congregare quatuor cõtum millia equitum armatorũ. Homines illi sunt audaces & strenui bellatores, non tamen habent equorũ siue armorum abundantiam, sicut necessarium esset eis. Multoties gens Imperatoris mouet istis guerram, & isti quandoq; mouent guerram cõtã Carbanda & gentẽ suam. Dominium istius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium suum tenet in regno Cumania in quadam ciuitate quæ uocatur Sara. Potest etiam, sicut dicitur, congregare ad pugnam sexcentum millia equitũ bellatorum: isti non tantum cõmendantur in facto armorum, sicut gẽtes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoq; mouet guerram contra gentẽ Carbanda, quandoq; contra Vngaros, quandoq; inter se rixantur. Præsens uero Hochtay dominiũ suum tenet pacifice & quiete. Carbãda suum habet dominium in regno Asia maioris, & moratur in ciuitate Tauris: ducere potest ad pugnam tercentũ millia equitum bellatorum. Isti sunt à diuersis partibus cõgregati, diuites sunt, & omnibus necessarijs bene muniti. Chapar & Hochtay quãdoq; mouent guerrã contra prædictũ Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, nisi Soldano Aegypti cõtã quẽ sui antecessores

Q 4 sapius

sapius pugnauerunt. Chapar & Hochtay libēter auferrent terram & dominiū Carbandæ, si ualere, sed nō possunt, licet potētiores sint eo terris & gentibus, ut dictum est. Et hæc est ratio, qualiter Carbanda potest resistere tantæ potentiæ inimicorū, & defendere terram suā. Asia enim tota in duas partes est diuisa, una enim pars dicitur Asia profunda, & in illa parte habitat Imperator & duo reges superius nominati, Chapar uidelicet & Hochtay. Alia uero pars uocatur Asia maior, et in illa moratur Carbanda sæpe dictus. Tres uia sunt solummodo, per quas itur de profunda Asia ad Asiam maiore: una uidelicet uia, per quam itur de regno Turquestan ad regnū Persarū. Alia uia est quæ dicitur Ledorbent, quæ uia est prope mare, ubi Alexander construxit ciuitatē uocatā Portam ferri, sicut in historijs regni Cumania plenius cōtinetur. Alia uia est per mare maius, quæ transit per regnum Abcas: per primā uiam non possunt habere ingressum gentes Chapar ad terram Carbanda absq; magno discrimine & labore, quia nulla pabula inuenirentur pro equis usq; ad plures dietas, quia terra illa est arida & deserta, & anteq̃ possent peruenire ad terras cultas & habitatas, equi totaliter deficerent propter famē: aut ita fessi, & uiribus uacuatī, quod à parua quantitate inimicorum possent faciliter debellari, & sic nolūt capere illud iter. Ex parte uero de Ledorbent possent gētes Hochtay habere ingressum ad terras Carbandæ sex mensibus anni solūmodo: uidelicet tempore hyemali. Sed Abaga fecit fieri magna fossata, & alia munimenta in quodā loco uocato Ciba, & ibi stat semper, præcipue tempore hyemali, custodia armatorū, qui defendunt transitū ab inimicis. Gētes uero Hochtay toties tentauerūt occulte transire per uiam, sed non potuerunt, uel possent aliqua ratione. Nam in quadā planicie, quæ uocatur Monga, stant in hyeme quædam aues magnitudinis fasianorum, quæ pulcherrimas habent plumas, & uocantur Seyserach, unde quando aliqua gentes ingrediuntur illam planiciem, statim fugiunt illæ aues, & transeunt per illas custodias & fossata, & illi qui sunt deputati ad custodiam illius loci, per illas aues manifeste cognoscunt inimicorum aduentū & ad defensionē continuo sunt parati. Per uiam uero maioris maris nunq̃ attentauerunt ire, quia ibi est regnum Abcas, quod est gentibus & terris bene munitum, & nullam possunt habere fiduciā in eisdem, & hoc modo Carbanda & sui antecessores usq; modo defenderunt se à tanta potentia uicinarum. Insuper aliqua dicemus breuiter de modis & moribus Tartarorum.

De fide, uita, moribus, conditionibus Tartarorum, Cap. XLVIII.

Tartari sunt ab alijs nationibus gentium modis & moribus sic diuersi, quod uix posset absq; tædio ipsorum diuersitas explicari. Confitentur enim unum deum esse immortalem, & inuocant nomē dei, aliter uero parū faciunt, quia nō ieiunant, uel orationes siue afflictiones faciunt ob dei reuerentiā, siue alia bona opera. Nec dei timore mala perpetrare permittūt Tartari.

Asia profunda et maior.

seyserach aues.

tari. Homines interficere non reputant esse peccatum: & si dimitterent frenū in equorum suorum ore, quando pascere se deberent, deum crederent mortaliter offendisse. Fornicationē & luxuriam non reputant esse peccatum. Plures uxores ducunt: & oportet secundum consuetudinē, quod filius nouercā suam ducat post obitum patris sui, & frater relictam fratris, et thorum faciūt cum eisdem. Tartari in facto armorum sunt strenui bellatores, & sunt obediētes eorum superiori plus quā alia nationes: et in pugna omnes cito cognoscunt per signa et documenta uoluntatem ducis eorum, unde absq; magno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præsident gubernātur. Dominus Tartarorum nulla stipendia dat eis, imō oportet quod uiuāt de pradis et uenationibus quas acquirunt: et si uellet dominus, posset ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant, secū ducunt magnā copiam armatorum, & de lacte equorum pocula sumunt, & carnibus uescuntur, & illas reputāt ualde bonas. Tartari in equis sunt agiles, & sagittarij ualde boni: pedites nesciunt incedere nisi pigre. Tartari sunt sagaces & ingeniosi ad expugnandas ciuitates & castra, & semper uolunt habere prerogatiuam contra suos inimicos. In pugna nec uerentur fugere, si fuga prosit. Hanc habent Tartari prerogatiuam in campo belli existentes, quia si eis placuerit, praeliābuntur: & si uoluerint praelium euitare, aduersarij cum eis nō poterūt dimicare. Pugna Tartarorum est ualde periculosa, quia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & uulnerantur, quā in uno magno praelio alterius nationis, & hoc accidit propter sagittas, quas iactant cum arcibus fortiter & directe: & sunt in arte sagittandi ita periti, quod sagittae eorum ferē armorum penetrant omne genus. Quando debellantur, fugiūt omnes simul turmas & acies ordinati, & ualde periculosum est illos sequi, quoniam retrograde sagittas iaciunt fugiendo, & homines & equos uulnerant & occidunt. Exercitus Tartarorum non est magnae apparentiae, quia omnes simul congregati incedunt, ita quod acies mille Tartarorum, quingentorum apparentiam uix habeat. Tartari curialiter hospites suscipiunt, & cibum libenter diuidunt cum eisdem, & uolunt sibi per uiam similem responderi, alioquin accipiunt uiolenter. Tartari sciunt occupare alienas terras, sed ipsas nesciunt custodire. Tartari quādo sunt debiliores, efficiuntur humiles & benigni: & quādo sunt fortiores, sunt pessimi & superbi. Tartari nolunt quod coram eis aliquis mentiatur, & ipsi libentissime mentiuntur: in duobus tamen mentiri nesciunt, in facto armorum uidelicet, quia nullus erit ausus de probitate quam non fecerit, se iactare, aut negare si fecerit utilitatem. Aliud est, quod qui scelus aliquod fecerit, de quo etiam debeat condemnari ad mortem, interrogatus à domino, ueritatem continuo confitetur. Et haec de Tartaris dicta sufficiant, quia longum esset mores ipsorum per omnia enarrare.

De condi

De conditione quam habere debet bellum incepturus, **Cap. XLIX.**
Ratio postulat & requirit, quod quicumque contra suos inimicos guerram mouere intendit, debeat quatuor prouidere. Primo: quod iustam causam habeat guerram cum suis aduersarijs inchoandi. Secundo, considerare debet posse suum, utrum sufficiat in expensis & alijs necessarijs ad guerram manu tenendam, & ipsam sine debito terminandam. Tertio inuestigare debet sapienter, inimicos, intentionem & statum, Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haythonus, qui ex mandato summi p̄tificis sum de hac materia loquuturus, dicere possum, quod Christiani iustam habent causam guerram mouendi cum filijs Ismaëlis, quoniam hereditate eorū obtinent occupatam, uidelicet terram sanctam, & sanctum sepulchrum domini nostri Iesu Christi, in quo fuit origo fidei Christiana, & alia sancta loca Christianis plurimum reuerēda. Insuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa nostri sanguinis effusione Agareni intulerunt Christianis, temporibus retroactis, & etiā propter alias rationes & causas uarias & diuersas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quin sacrosancta Romana ecclesia, quæ totius orbis est domina & magistra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Christianorum, & fidelium crucisignatorū, terram sanctam eruen di de seruitute inimicorum fidei Christiana, qui peccatis nostris exigentibus illam detinent occupatam. De cognoscendo uero statu inimicorum, hocq; de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam sicut bonus medicus, ut ad conualescentiam ægrum perducatur, causam debet ægritudinis perscrutari. Ita decet prouidum bellatorem, inimicorum inuestigare conditionem & statum, ut guerram possit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilem imponere. Sapienti enim & strenuo duci, nihil debet esse occultatum de potentia inimici, quoniam prouisa non lædūt, & improuisa cōsueuerūt sapius animos perturbare, præcipue in discrimine, ubi loci uel temporis spatium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere potest correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorē continuo sequitur. Vt igitur de his quæ dicturi sumus, super passagio terræ sanctæ clarior intelligētia adhibeatur, aliqua narrabimus de statu & conditione terræ Aegypti, de exercitu Babylonæ, & potentia inimici.

De conditione regni Aegypti, & Soldani potentia, **Cap. L.**
Soldanus ille, qui regnorum Aegypti & Syriæ hodie, obtinet principatū, uocatur Melomaser, & de natione Cumanorū extitit oriundus. Milites sui exercitus sunt de diuersis partibus & nationibus congregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus sunt ualētes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem
Soldani

Soldani peditum armatorum est modica: equitū uero est plurimū copiosa. Maior pars exercitus Aegypti, sunt serui empti pretio, quos mali Christiani saepe portāt cupiditate lucrādi, aut in praeliis acquisiti, quos compellūt eorum sectae & fidei adherere. Et illi qui empti precio pecuniae extiterunt, chariores sunt & habentur, & plus alijs honorantur. Soldanus Aegypti semper est timidus & suspectus, ne gens sua in eius praecipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi serui talis naturae, quod semper aspirant ad dominium occupandum, & ob hanc causam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniae circa uiginti millia potest esse equitum, ex quibus sunt aliqui in arte armorum periti & strenui bellatores, maior tamen pars illorū magni pretij non habetur. Quando Soldanus equitat, & gens sua magna & multa arnesia secū trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habēt satis bonos, & equas satis agiles ad currendū: non tamē possent ad magnos sufficere labores, & mularum & onimorum copiam non habent. Exercitus Soldani est promptus ad seruitia & paratus, quia milites habitant omnes simul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipsorum est talis, quia unusquisq; habet stipēdia sua de quibus uiuit, quae summa centum & uiginti florenos annuatim uix excedūt, & oportet tenere tres equos, & unū camelum. Et si forte Soldanus Aegypti extra regnum duceret gentem suam, aliquid daret sibi si uellet de gratia speciali. Milites uero istos dat Soldanus regendis proceribus suis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum, alio ducentos, plus uel minus, sicut ei placebit, & quantum ascendunt in summa stipendia militum, quos concesserit Amurato, tantūdem dabit Soldanus Amurato pro sua persona, & soluit sibi etiam stipendia militum quos tenebit: unde illi, quae Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem praetaxatū, magna fit Soldano derogatio seruitiorum & defectus, quia Amurates emunt seruos pretio pecuniae, & ponunt illos ad stipendia, & in numero militum armatorū, aut ponunt ad seruitia gētē parui pretij quibus concedūt equos & arma & pro suis stipendijs dant eis aliquid & residuum totum conseruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur qui sint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriae. Caput LI

Potentia uero Soldani in regno Syriae circa quinq; millia militum potest esse qui de terris & redditibus uiuūt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui sunt aduenae & forenses, de quibus magnum habet iuuāmen, praecipue ad obsidendum ciuitates & castra, quia secum uadunt sola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero seruitia non posset soldanus illos trahere absq; stipendijs, et si forte uellet illis uolentiam inferre, ipsi recederent sine mora, Turquiniani uidelicet ascenderent magnos montes, et desertum Arabiae peterent Beduini, Aliquos etiā habet

Soldanus

Soldanus pedites sagittarios in terra de Malbeck & circa montē Libani, & in terra Assassinorum, qui etiam ad castra & ciuitates obsidendas, seruitia magna præstant, sunt enim Christianæ fidei inimici, ualde ingeniosi ad ciuitates capiēdas & castra, quas capere sciūt per machinas, arcus, balistas, ignes inextinguibiles, meatus subterraneos, & alia diuersa genera insultandi.

De regno Aegyptiorum, qualiter de gente in gentem translatum est, Caput LII.

Imperator Græcorum cōsueuit terræ Aegypti dominium obtinere, & per duces & rectores terram illam gerebat, qui redditus colligebant, & Imperatori Constantinopolim transmittabant, & durauit dominium Græcorū usq; ad annos domini D. C. C. III. Aegyptij uero nequeuntē pati dominium Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderunt se Saracenis, & elegerunt dominum super eos, quendam de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph, & tenuerūt isti dominium Aegypti, annis cccxlvj. Postea uero amiserunt dominium, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerūt, sicut clarius inferius exprimetur. Anno dñi M. LIII. bonæ memoriæ Amanricus rex Hierosolymitanus cum omnibus Christianis quos potuit congregare, ingressus fuit terram Aegypti, & plures acquisiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod nō poterat resistere Christianis, misit nuntios ad soldanum Halappi, implorans subsidiū ab eodē, unde Soldanus Halappi, qui sectam sequebatur Caliphi, misit ad subsidiū Caliphi quendam suum ducem, qui uocabatur Xaracon cū magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quod de regno Aegypti fugauerūt Christianos, & recuperauerūt terras quas occupauerant Christiani. Post hæc qui dem accidit, ut uideret terram Aegypti diuitijs opulentam, & Caliphi potētiam quasi nullam, ad illius terræ dominium aspirauit: unde cepit Caliphū personaliter, & illum carceri mācipauit, & regnum Aegypti inuasit uiriliter, & ipsum dominio suo subdidit, & constituit se dominū & Soldanū. Iste Xaracon fuit de regno Medorum, de natione Corasminorū, & fuit de natione sua primus dominus in Aegypto. Post obitum uero Xaracon, successit sibi in dominio quidam filius suus nomine Soladinus, & tantum creuit potētiam istius Soladini, ut ipse regem Hierosolymitarum & Christianorum potētiam debellarit, & ceperit uiolenter sanctā ciuitatem Hierosolymitanam, & alias plures terras. Et post obitum istius Soladini fratres sui & nepotes successiue Aegypti dominium tenuerūt usq; ad tempus cuiusdā Soldani, qui uocatus fuit Meleclala. Iste Meleclala dominabatur in Aegypto tempore illo, quo Tartari subiugauerunt regnum Cumanorum. Et audiens qualiter Tartari pro modico pretio uendebant Cumanos quos ceperant, misit cum magna summa pecuniæ per mare mercatores, et fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quātitate, qui fuerunt deportati in Aegyptum. Meleclala multum

multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipsos fecit cum magna diligentia e-
nutriri, & in arte equitandi, sagittandi, & arma tractandi illos instruxit, &
magnam gerens fiduciam penes seipsum detinuit, quodammodo omnes alios
elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus Rex Francorum bonæ memo-
riæ transfretauit, & Christiani nominis amore fuit carceribus m̄cipatus, præ-
nominati serui empticij Cumanij intefecerunt Melecſala eorum dominum &
Soldanum, & constituerunt eorum dominum quēdam ex ipsis nomine Tur-
quinianum. Et ob hanc causam rex Franciæ & frater suus qui Saracenorum
carceribus trudebantur, fuerunt redempti & facilius liberari, & hoc modo cœ-
perunt prædicti Cumanij in Ægypto primitus dominari, & uocatur ista pro-
genies Cumanorum in partibus orientis Caphac. Post paucos uero dies qui-
dam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianū
gladio iugulauit, & fecit se dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecme-
es, & iste Melecmees debellauit Guiboga capitaneum Tartarorum, quos in
custodia regni Syriæ dimiserat Haolonus. Quumq; Melecmees ad Ægyptū
rediret quidam alius Cumanus nomine Bendecar, & ipsum interfecit in uia,
& se constituit dominum & Soldanum, & fecit se uocare Melecdaer. Iste fuit
sagacissimus, & in facto armorum strenuus atq; audax, suo tempore mul-
tum creuit Saracenorum potentia in Ægypto, & in regno Syriæ, & multas
occupauit ciuitates & castra quas Christiani tenebant, & iste cepit nobilissi-
mam ciuitatem Antiochię anno domini M. CCLXVIII. Et postmodum
regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero istius Soldani Melec-
daer, transtulit se ad partes Sirię rex anglia bonæ memoriæ, dominus *
quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Assassinum, qui ipsum
regem uulnerauit gladio uenerato, sed per dei misericordiam & per multos
labores ad conualescentiam est deductus. Post hæc fuit idem Soldanus Me-
lekdaer ueneno potatus, obiitq; in Damasco. Post obitum uero Melecdaer
factus fuit Soldanus filius suus Melecſayt, sed confestim quidam alius
Cumanus nomine Elſi, deiecit ipsum de sede, & constituens seipsum domi-
num & Soldanum, illum fugauit extra regnum Ægypti. Prædictus Solda-
nus Elſi ciuitatem Tripolitanam obsedit anno domini M. CCLXXXIX.
& uiolenter occupauit eandem.

Rex Franco-
rum in carce-
rem coniectus

De ciuitate Acon, qualiter à Christianis sit amissa, Cap. LIII.

ANNO uero sequenti prædictus Soldanus Elſi congregauit undiq; posse-
suum, & egressus fuit de Ægypto, intendens obsidere ciuitatem Acon,
& dum in quodam amœno loco requiesceret quadam die, per quendam seruū
suum, quem totius exercitus sui constituerat ducem et rectorem, fuit ueneno
potatus: qui dum crederet dominium usurpare, fuit continuo per alios fru-
stratim cæsus, et factus fuit Soldanus filius Elſi, qui uocatus fuit Melataſſeraſſ,
et ille fuit qui cepit nobilē ciuitatē Acon, Anno domini M. CCXCI. Postquam

R uero

uero prædictus Soldanus Melatasseraff redijt in Ægyptum, & quadam die iuisset uenatum, per quendam seruum suū fuit in nemore interfectus, qui dum crederet se futurum Soldanū, fuit statim ab alijs detruncatus. Postea uero fecerunt dominum ac Soldanum illum, qui hodie est Soldanus, qui uocatur Melecnafer, qui fuit frater Melatasseraff superius nominati. Et quia iste Melecnafer erat ualde iuuenis, datus fuit sibi baiulus & tutor quidē nomine Guiboga, q̄ fuit Tartarus natiōe, et fuerat seruus emptitijs patris sui. Iste Guiboga uoluit p̄uicere dominium, & Soldanum iuuenem posuit in quodā castro Crac de Mōreal, eidem faciens necessaria ministrari. Iste Guiboga fecit se appellari Melechadel. Tēpore uero istius Guiboga, fuit in regno Aegypti tāta rerū uictualium caritudo, quod omnes Saraceni fame defecissent & penuria, sicut canes, nisi forte aliqui fuissent Christiani, qui eisdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Post hæc autem Guiboga prædictus, qui fecerat se Soldanum, intellectis rumoribus de aduentu Tartarorum, congregauit exercitum suum, & uenit ad regnum Syriae, ut terras à Tartaris tueretur. Iste Guiboga honorabat & diligebat multum homines suæ nationis, unde Cumanis per inuidiam sibi dominium abstulerunt, & fecerunt Soldanum quendam ex ipsis nomine Lachim, & iste fecit se nominare Melecnafer. Iste Lachim noluit destruere Guiboga, qui eius extiterat socius & amicus, imò dedit sibi dominium cuiusdam terræ, quæ uocatur Sarfac, & ciuitatem Hamac: inhiuit tamen sibi, ne staret in regno Aegypti. Præfatus uero Soldanus Lachim stetit in castro Cayri per triennium, nec fuit ausus inde exire præ timore suorum, nisi forte quadam die quo descendit ad planiciem causa ludendi, & tunc equus cecidit sub eo, & fractū fuit crus eius. Finaliter cum luderet ad ludum Scachorū, quidam ex seruis illius arripuit ensem Soldani, & percussit eum in capite & occidit, sed interfectus fuit ab alijs continuo detruncatus. Post hæc fuerūt in magna discordia Saraceni de Soldano & domino eligendo. Demum uero posuerunt in sede domini Melecnafer iuuenem superius nominatum, quem Guiboga posuerat in castro montis regalis, ut superius est expressum. Et iste Melecnafer est ille Soldanus, quem Casanus debellauit in campo, & qui regnat hodie in Aegypto. Parcatur mihi, si prolixius quàm deceret, uerbum tenui de Cumanis, qui sunt serui empti & uenditi, & de Soldanotum eorum natione, qui sæpius inter se occiduntur. Nam hoc feci, ut clarius demonstrarem, qualiter non possunt stare longo tempore, qui talem aduersitatem incurrāt, quod non possent egredi de Aegypto, nec ad partes alias cum exercitu se transferre.

De situ & conditione regni Aegypti, Caput, LIIII.

Regnum Aegypti est ualde locuples & amœnū, lōgitudine eius per quindecim dietas extenditur, & per tres solummodo latitudo. Istud regnum est quasi insula à tribus partibus deserto & sabulū circūdatum, & ex alia parte habet mare Græciæ. Ex parte orientis uicinum est regno Syriae magis quàm alteri

Mons regalis
uulgo Crac

alteri terræ: ueruntamē inter unum regnum & aliud est iter octo dierum, semper per sabulum incedendo, Ex parte occidentis habet quandam prouinciā Barbariæ, quæ uocatur Bartat, sed inter unam terram & aliam, est desertum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei est regnum Nubianorum, qui sunt Christiani, & sunt nigri sicut pix propter solis æstum, & inter unam terram & aliam est desertum Araniæ duodecim dietarum. In regno Aegypti sunt quinque prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt, alia Demesor, tertia Alexandria, quarta Resint, & ista quidem est insula, & fluminibus circumdata. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni Aegypti uocatur Chayre, & est ualde magna ciuitas & diuitijs repleta, & ibi prope est quædam alia antiqua ciuitas, quæ uocatur Meser, & illæ quæ ciuitates situm habent supra litora fluminis, quod labitur per medium Aegypti, quod uocatur Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Istud flumen est utilius flumen quod ualeat reperiri: irrigat enim omnes terras per quas labitur, & illas facit fertiles & amœnas: per istud flumen potest uenire nauigium, quod ualde est profundum, abundantiam habet bonorum piscium, & posset per omnia commendari, nisi esset quod quædam animalia resident in eodem, quæ ad similitudinem sunt draconis, & deuorant equos & homines, & alia quæcunque animalia in flumine si illa inueniant, & etiam super ripam, & ista animalia Cocatrix uulgariter appellantur. Istud flumen semel crescit in anno, & incipit crescere à medietate mensis Augusti, usque ad festum B. Michaelis, quotidie augmentando: & quando est in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas discurrere per meatus & riuulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur, & xl. diebus stat aqua supra faciem terræ: deinde incipit decrescere & sicari, postea semina seminantur, & crescunt solummodo per irrigationem fluminis, quia in partibus illis non pluit, ita quod uix hyems cognoscitur ab æstate. Insuper habitatores terræ Aegypti posuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meser, et in illa columna fecerunt signa, et quando flumen crescit usque ad perfectum augmentum, respiciunt illa signa columnæ, et si aqua creuerit usque ad summum signum, tunc sciunt se habere fructuum ubertatem, si uero minus creuerit, sciunt per illa signa, quod contrarium debeat euenire, et secundum hoc pretia rerum imponunt. Aqua ipsius fluminis est sanissima ad bibendum. In regno Aegypti sunt duo portus maris, uidelicet Alexandria et Damiata: ciuitas Alexandria est bene munita, et circumdata muris fortissimis. Aquam uero quam bibunt ciues Alexandria, uenire faciunt de flumine Nili, per quendam meatum subterraneum et occultum, et implent multas cisternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habent, de qua possent bibere præter illam, unde si auferretur ciuibus illa aqua fluminis, non possent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandria esset difficilis ad expugnandum uiolenter: ciuitas

Nubiani

צִיִּון
Nili descriptio
Hebraice,

Crocodili

R 2 Damiata

Damiatæ sita est super flumine Nili, & antiquitus fuit circumuallata ambitu murorum, sed capta fuit bis per Christianos, semel uidelicet per regem Hierosolymitanum, & alios Christianos partium orientis, & alia uice per B. Ludouicum regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit postmodum restituta, unde diruerunt illam Saraceni, & transposuerunt illam longe à flumine & à mari, nec ibi fecerunt muros, siue alia munimenta, & uocant terram illam nouam Damiatam: uetus uero Damiata est sine habitatione totaliter derelicta. De portibus uero Alexâdriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus, & alijs multis modis. Terra Ægypti dat omnium frugum & fructuum ubertatem, & optimam chacharam in maxima quantitate: uinum modicum, tamen bonum, & odoriferum ualde. Saraceni non audent uinum bibere, quia eis inhibitum est lege. Carnes castinas, hædinas, gallinaceas, & uolatilia satis habent, modicum de bouinis, tamen camelos comedunt loco bouum. In regno Ægypti degunt simul cum Saracenis quidam Christiani, qui uocantur Rapti. Riturum tenent Iacobitarum, & multas habent in illis partibus Abbatias, quas libere tenent, & sine censu, & illi sunt antiquiores habitatores terræ Ægypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt postquam illius terræ dominium occupauerunt. Res uero quæ deficiunt in Ægypto, quibus maxime indigent Saraceni, nec alias habere possunt, nisi ab extraneis partibus deferantur, sunt ligna, pix ferrum, sclauus, & serui empti, de quibus eorum exercitus roboratur, & oportet quod prædictæ res deportentur per mare, & si ne ipsis stare non possunt. In toto regno Ægypti non est ciuitas siue castrum, seu alia terra munita murorum ambitu, præter ciuitatem Alexâdriæ, quæ fortis est, & præter castrum Chayre, quod posset absque difficultate maxima expugnari, & in illo castro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra Ægypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus Ægypti debellatus, & equitum potentia conuassata, tota illa terra subiugaretur absq; resistantia alicuius.

De tempore competenti, mouendi bellum contra filios
Ismaël, Caput LV.

Postquam rationabiliter ostendimus iustam causam quam Christiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & sufficiēter diximus de potentia sacrae Romanæ ecclesiæ, tractauimus etiam de conditione & statu regnorum Ægypti & Syriæ, ac de posse Soldani & gentis suæ: ultimo restat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo, quoniam merito possumus dicere uerbum istud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus salutis: nam nunc est uere acceptabile tempus impertiendi subsidium terræ sanctæ, quæ diutius iacuit à perfidis canibus lacerata. Nunc est acceptabile tempus, quo corda fidelium debent succendi ad passagium terræ sanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur sanctum sepulchrum domini, origo & funda

fundamenta spei nostræ: nec recolimus habuisse tempus tam acceptabile tam
 quæ salubre, temporibus retroactis, sicut deus omnipotens nunc per suam mi-
 sericordiam multis indicijs demonstrauit. Primo enim concessit nobis omni-
 potens & misericors deus pastores, & patrem sanctissimum, qui postquam se-
 dit in sede pontificatus, prouisione diuina, toto mentis affectu, diu noctuquæ
 anxie cogitauit, qualiter terræ sanctæ subsidium ualeat impertiri, qualiter se-
 pulchrum domini debeat liberari à seruitute inimicorum blasphemantium
 nomen Christi: unde firmiter est credendum. quod deus suos misericordes
 oculos conuertendo, sibi in terris constituit summum uidelicet pontificem
 sanctissimum patrem nostrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente
 clementia, sancta ciuitas Hierusalem sub iugo seruitutis Mahumeti diutius
 iam detenta, proculdubio erepta, reducetur ad pristinam libertatem. Ecce
 nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quo adeo firmiter demon-
 stratur, quod terra sancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per
 gratiam Iesu Christi omnes reges & principes Christiani, & Republicæ in-
 ter se sunt in statu pacifico & quieto, nec aliqua procella odij uel scandali per-
 turbantur, sicut olim fieri consueuit. Unde deus omnipotens hoc nobis de-
 monstrat, uolens terræ sanctæ misericorditer opitulari. Præterea omnes Chri-
 stiani diuersarum partium & regnorum, fide ac deuotione accensi parati sunt,
 tam humeris quàm cordibus figere signum crucis, & ad terræ sanctæ subsidium
 transfretare, non parcendo laboribus, nec expensis, & pro nomine Iesu
 Christi exponere se & sua uiriliter & feruenter. Ecce nunc tempus acceptabi-
 le, quod Christianis à domino demonstratur. Nam potentia inimicorum fi-
 dei Christianæ, est ad præsens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tar-
 tarorum, cum quibus nuper bellando passi fuerunt conflictum, in quo Sara-
 cenum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit restaurari.
 Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in Aegypto, est ho-
 mo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Est etiam alius, quia omnes
 principes & Soldani Saracenorum, qui consueuerunt impertiri subsidium &
 iuuamen Soldano Aegypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per po-
 tentiam Tartarorum, quod non remansit nisi unus, qui dicebatur Soldanus
 Meredini, cuius etiam posse & dominia redacta sunt sub seruitute & potentia
 Tartarorum, & ipse personaliter est detentus: unde his temporibus absque
 magno discrimine & labore poterit recuperari terra sancta, & acquiri regnum
 Syriæ & Aegypti, ac totaliter destrui ac confundi potentia inimicorum impi-
 orum, facilius per gratiam Iesu Christi, quàm fieri potuisset multis tempo-
 ribus iam elapsis. Ecce nunc tempus acceptabile Christicolis à domino de-
 monstratum. Nam Tartari offerent se paratos, Christianis dare subsidium
 & iuuamen toto posse contra perfidos Saracenos: & ob hanc causam rex
 Tartarorum Carbanda speciales nuntios destinauit, qui fratris sui Casani

uestigijs inhærendo, offert se exponere libentissime posse suum ad subuersionem, & totalem destructionem inimicorum nominis Iesu Christi. Et tempore quidem isto, præcipue cum auxilio Tartarorum terra sancta recuperari posset, & regnum Aegypti absq; magno discrimine faciliter subiugari. Deceret igitur Christianos dare subsidium terræ sanctæ, & absque tarditate. Nam mora ad se trahit nagnum periculum & discrimē, uidelicet, ne forte, quod absit, Carbanda Christianorum amicus deficiat, & loco eius resurgat pessimus inimicus, & qui forte adhæreret sectæ & fidei Mahumeti, & per consequens cum Saracenis unanims deueniret, & hoc posset Christianis ad maximum graua men & periculum redundare.

De prosperitatibus, & aduersitatibus inimicorum fidei
Christianæ, Caput LVI.

AD honorem igitur dei & domini nostri Iesu Christi, de cuius misericordia meum spero supplere defectum: Dico quod ad acquirendam terram sanctam cum minore periculo & labore, oportet quod Christiani terram sanctam ingrediantur, & posse inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduersitate aliqua dignoscantur. Nam si prosperitatis inimicorum tempore Christiani hoc facere attentarent, non sine labore maximo & periculo possent perficere uota sua. Quæ uero sit inimicorum fidei Christiane aduersitas, quæ uero sit prosperitas, breuiter enarrabo. In his quidem consistit prosperitas eorundem, quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum strenuum & sagacem, talem qui cauere sciat & possit à fraudibus suæ gentis, & absque pauore rebellionis & perdicionis suum possit dominium regere & tenere. Item, quando inimici in requie, absq; guerrarum uexatione Tartarorum, uel aliorum longo tempore perstiterunt. Item, quando in regnis Syriæ & Aegypti frugum fertilitas est abundans. Item, quando per mare, & per terram uia secure patent, & in eis absque contradictione cuiusquam res necessariae abundanter ab extraneis partibus deferuntur. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deserti Aegypti, nec ab eis modo aliquo infestantur. Insuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & Aegypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim prosperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur, quod non possent de facili subiugari. Sed econuerso, aduersitates possent inimicis accidere multis modis, quando uidelicet infideles suum perimunt dominum & Soldanum, & hoc sæpe & sæpius faciunt & fecerunt. Nam postquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in Aegypto, sicut superius enarratur, nouem fuerunt Soldani, & domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in Aegypto, usq; ad præsens tempus, quatuor fuerunt diro gladio interempti Turquiniani, Cothos, Melec, Asserat et Lachinus, et duo potati ueneno mortifero Benededar uidelicet, et Elsinus. Alij, Melecksayt et Guiboga, uiriliter

uiriliter exultauerunt: & iste Soldanus Melecnafer, qui regnat hodie in Ægypto, extitit semel pulsus, & adhuc stat in suspendio uita sua, finem sui pessimū expectando. Item, alia inimicis potest aduersitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non crescit, ita quod terras Ægypti posset, ut conuenit, irrigare, quoniam tunc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non est diu: fame enim & inopia tunc perissent Christianæ fidei inimici, & regnum Ægypti totaliter dereliquissent, nisi forent cupidi Christiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectum uictualium milites Ægypti efficiuntur pauperes & mendici, & ipsos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem, & sic non possent per consequens recedere de Ægypto. Milites enim Ægypti talis conditionis existunt, quod quando uolunt egredi de regno Ægypti, & ad partes alias se transferre, oportet quod pro octo diebus omnia necessaria secum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, quum sit totum sabulum, quod incedunt: unde si militi deficiat unus equus uel camelus, non posset se à prouincia elongare, & ob hanc causam Soldanus Ægypti taliter impeditur, quod non posset ad regnum Syriæ se transferre. Item, quando inimici diutius guerra aliqua uerarentur. Item, magna aduersitas esset inimicis, & multipliciter tædiosa, si per mare eis uia taliter artarentur, quod res quibus carent, & quibus magis indigent ad sustentationem, eorum exercitus non haberent, sicut ligna, pix, ferrum, seruos emptos, de quibus reficiunt eorum exercitum & augmentant, & alias res quamplures, quas habere non possent, nisi ab extraneis partibus portarentur, & sine illis stare diutius non ualerent. Item, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini: per hanc enim guerram potentia inimicorum posset taliter impediri, quod ad defendendum regnum Syriæ de Ægypto egredi non ualerent. Item, quando terra Syriæ deficeret in redditibus per temperiem temporis, uel propter guerras Tartarorum, uel alio quoquo modo. Nam si in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non posset in regno Syriæ commorari. Nam ab Ægypto siue alia regione nullum potest ad regnum Syriæ deportari, unde inimici non possent recedere de Ægypto. Quodcumque ergo inimici ab una quauis aduersitatum prædictarum uexantur, sine dubio essent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de Ægypto recedere non ualerent: unde Christiani regnum Hierosolymitanum faciliter occuparent, & possent ciuitates & castra diruta reedificare absque contradictione cuiuspiam, & interea se taliter præmunirent, quod potentiam inimicorum postmodum non timerent.

De primo passagio terræ sanctæ Caput LVII.

Prosperitatibus & aduersitatibus inimicorū nō sine causa rationali superius enarratis, de initio passagij effudi, iuxta meæ paruitatis notitiā deuote

R 4 & fideliter

& fideliter aliqua explicabo, ad correctionem tamen uestræ sanctiss. sanctitatis. Mihi ergo uideretur pro maiori securitate & commodo passagij generalis, quod prius præmitterentur aliqua copix militum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoscendam potentiam inimici, cuius copix quantitate sufficientem esse iudico in præsentem mille equitum, decem galearum, & trium millium militum peditum armatorum: super his etiam legatus à se de passagio miteretur, & capitaneus strenuus & fidelis, qui ipsos omnes regerent & fouerent, & feliciter cum eis, dante domino, transfretarent iuxta eorum discretionem & prouidentiam, in insulam Cypri, aut ad regnum Armeniæ applicarēt, deinde absque moræ dispendio ex parte legati, & capitanei ipsius armamenti, per consilium & iuuamen regis Armeniæ, nuntij mitterentur ad Carbanda dominum Tartarorum: duo inter cætera requirendo, unum uidelicet, quod per totam terram sui dominij faceret inhiberi, ne mercationes seu uictualia siue animalia ad inimicos portarentur. Aliud, quod mittere uellet suorum militum quantitatem in confines Meleti, qui prope terras inimicorum figerent castra sua, & terras Halappi sapius prædarentur, circumcirca quotidie deuastando. Nostri quoq; peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atque Cypri, Saracenis guerram mouerent, & tã per terram quam per mare, impugnarent uiriliter inimicos, & præcipue conarentur taliter maritima custodire, quod inimicis nihil penitus portaretur. Possent insuper nostri Christiani à nostra insula præmuniri, quæ quidem insula in loco competenti & utili noscitur esse sita, pro commodo galearum. Exinde possent Christiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modum incipiendi guerram, & terras inimicorum inuadendi, ad præsens dicere prætermitto, quoniam iuxta inimicorum conditionem & statum oportet consilium mutari, & operari consilio sapientum, qui præsentibus his negotijs intererunt. Commoda uero, quæ de isto primo scilicet paruo passagio consequi poterunt, dante domino, Christiani, inferius breuiter describentur.

De commodis primi passagij.

Caput LVIII.

Primum igitur comodum esset istud, primũ passagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partium orientis, uel etiam Tartarorum, quod nulla dabitur requies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiam detrimenta. Nam si per Christianos & Tartaros guerra moueatur Soldano Aegypti, per terram & per mare, ut superius est expressum, ad defensionem terrarum suarum, Soldanus compelleretur transmittere gentem suam, ut tã terras illas quæ mari sunt propinquæ, quàm alias quæ possent inuadi, faceret custodiri. Si ergo moueatur guerra per Tartaros & Christianos in prædictis partibus Meleti, inde Babylonix usque ad ciuitatem Halappi, quæ distat per xxv. dietas, oportebit inimicos uenire ut terras tueantur, & Christianis & Tartaris se opponant. Et illi qui pro isto seruitio transmittentur post modicum temporis

temporis spatium erunt taliter fatigati, affecti tædio, equis & expensis etiam denudati, quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari, multis rationibus atq; causis, quas exprimere seriatim esset forsitan tædiosum: unde redeuntibus primis ad propria, alij ad terræ custodiam mitterentur: & in tribus uel quatuor mutationibus sic peractis, inimici prædarentur, uacuarentur expensis, & damna incurrerent infinita. Per primum passagium inimici possunt plurimum infestari, uidelicet quod si cum armamento decem galearum passagij, & alias quæ armari poterunt in regnis Armeniae atq; Cypri, terræ Saracenorum posita, prope mare uiriliter inuadantur, de facili poterunt deuastari, & bonis omnibus spoliari, & Christiani cum galeis ad insulam Anteradensem possent sospites remeare. Unde oportet Soldanum de Babylonia cum toto suo posse ad regnum Syriae se transferre, ut sufficientem habere posset copiam armatorum, per quos daret subsidium omnibus terris, quæ prope maris litora situm habent. Egressio quidem Soldani de Aegypto, causa ueniendi ad regnum Syriae, eidem esset periculosa, & plurimum damnosa. Periculosa, propter dolum & prodicionem suæ gentis. Tædiosa, quia sapius posset a fidelibus Christicolis infestari. Damnosa, quia suum ærarium consumeret & uastaret. Vix enim crederetur, si dicerem summam thesauri quam Soldanum & gentem suam oportet expendere, quotiescunq; egreditur de Aegypto. Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uia maris poterunt taliter coartari, quod inimici non poterunt habere quicquam de rebus illis, præcipue quibus magis indigent, & sine quibus diutius stare non possent, sicut ferrum, ligna, pax, & serui empti & alia, sine quibus non possent eorum exercitum sustentare, nec ista habere possunt, nisi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent redditus portuum maris, qui excedunt pecuniæ magnam summam. Item, si inimici aduersitate aliqua turbarentur, per quam impeditentur taliter, quod de regno Aegypti egredi non ualerent, nec terris Syriae præstare iuuamen, tunc enim Christianis primi passagij cum auxilio aliarum partium orientis sufficientes essent ad reedificandam ciuitatem Tripolis. Sunt enim in monte Libani Christiani degentes sagittarij, pedites ualde boni circa xl. millia uirorum, qui libenter subsidium & iuuamen impederent peregrinis, qui multoties fuerunt Soldano rebelles, & Saracenis damna plurima intulerunt. Et postq; ciuitas Tripolis esset reedificata, Christiani possent illam defendere & tenere usq; ad aduentum passagij generalis, & per consequens possent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc cederet ad magnum commodum Christianorum generalis passagij, quia inuenirent ibi portum paratum, ubi possent commode applicare. Item, si Tartari acquirerent regnum Syriae, & per consequens terram sanctam, Christiani primi passagij inuenirentur parati recipere ciuitates & castra, ut Tartaris eas munitent & tenerent. Nam ego qui satis bene noui Tartarorum modum, credo

firmiter

firmiter quod Tartari libenter terras quas acquirerent, custodiēdas & tenendas traderent Christianis libere & quiete, & absque censu, seu aliqua seruitute. Nam propter æstum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum esset eis plurimum & acceptū, quod Christiani illas terras caperēt & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano Aegypti, ut terras occupent & acquirant, quum tota Asia eorum dominio sit subiecta: sed ideo quod Soldanus semper eorum extitit inimicus, & plura eis intulit grauamina, præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis, unde ad omnia prædicta negotia inchoanda satis credo sufficere quantitatem superius nominatam, uidelicet millia militum, decem galearum, & trium millium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principijs plura non operarentur plures, etiamsi totidem adderentur, & expensas plurimum augmētarent. Præterea de isto primo passagio, alia duo commoda sequi possūt. Nam postquam peregrini primi passagij per spatium temporis stetissent in partibus Syrianis, & uidissent conditionē prouinciæ, & nouissent potentiam inimici, & modum etiam præliandi, instruere possent cōsocios, uenientes passagio generali. Item, posito quod Tartari propter guerras, quas forsitan haberent cum Tartaris conuicinis, non possent aut uellent Christianis subsidium impertiri, & quod Soldanus in sua prosperitate persisteret, & ita quod laboriosum esset nimium eruere terram sanctam de manibus paganorū. Reuerenda S. V. conditione terræ sanctæ plenius intellecta, uisa etiam & cognita potentia passagij generalis, posset melius discernere quid super his fieri expediret, utrū uidelicet transfretare deberet passagium generale, an deceret tempus magis congruum expectare, & sic possent multa incumbētia discrimina euitari. Insuper si mihi uenia tribuatur, audeo dicere duo uerba, unum uidelicet, quod S. P. V. scribere dignaretur regi Georgianorum qui sunt Christiani, & terræ sanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes, mādantes quod peregrinis darent subsidium & iuuamen, credo firmiter, quod ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi, & uestræ etiam sanctitatis, libēter & deuote uestrū studerent adimplere mandatum, sunt enim, ut diximus, deuotissimi Christiani, & sunt potentes, & multi atque strenui bellatores, & regno Armeniæ quodammodo sunt uicini. Aliud, quod S. P. V. dignaretur etiam scribere regi Nubianorum, qui per B. Thomam apostolum ad fidem Christi in Aethiopia sunt conuersi, mandantes quod Soldano Aegyptij guerram mouere debeāt, & posse suum impediant & infestent. Credo etiam firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini nostri Iesu Christi, & ob reuerentiam V. S. terram Aegypti Soldani inuadere conabuntur, Soldano & genti suæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et istæ literæ de mandato V. S. procedentes, mandari poterunt regi Armeniæ, qui ipsas faceret transferri eorū idioma, & per bonos nūcios destinabit. Hucusq; deuotissime & fideliter referaui ea, quæ

parua

parua mea notitia sentiebat, super initio passagij & subsidij terræ sanctæ. Nūc uero S. V. obediendo mandatis, ad generale passagium me conuerto, de his quæ expediunt aliqua loquuturus ad correctionem semper S. P. V.

De passagio generali, Caput LIX.

Generale passagium per tres uias potest arripere iter suum, per uiam uide/ licet Barbariæ. Sed de ista uia consulendum relinquo illis, qui statum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Constantinopoli ta nam, per illam uidelicet, quam tenuit dux Godefredus de Bolicino, & alij illi/ us terræ peregrini. Et per hanc uiam passagium generale usque ad ciuitatem Constantinopolitanā secure, ut credimus, posset ire. Vltorius nominatur per Turquiam uq; ad regnum Armeniæ procedendo: uia illa non est libera, nec absque discrimine peregrinis, propter Turquos qui in partibus illis degunt: posset tamen per Tartaros uia illa securari, & totaliter expediri. Possent insu/ per Tartari ordinare, ut peregrini de terra Turquiæ haberent uictualium co/ piam & equorum, etiam pretij competentis. Alia uero uia est per mare, quæ est omnibus manifesta: unde si per mare uoluerint incedere peregrini, oportet quod in omnibus portibus eis marinæ naues parentur, & alia bona ligna sufficientia ad passagium transportandum: & oportet quod in termino præta xato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad litora maris, parati naues incendere, & cum dei adiutorio faciliter transfretare: in Cy prum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipsis quàm eorum equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Postquam uero in Cyprum passagium incolume applicasset per dei gratiam, & per dies aliquos quieuis/ set, si primi passagij peregrini ciuitatem aliquam firmauissent in partibus Sy rianis per breuem uiam, ad illam posset passagium se transferre. Et si forte pri mi passagij peregrini non firmassent ibi aliquod munimentum, oportebit passagium per regnum Armeniæ arripere iter suum, hoc modo uidelicet, quod peregrini in regno Cyprum cum equis suis pacifice requiem sibi darent usque ad festum B. Michaëlis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æstiuo tempore euitetur. Post uero festum prædictum ad regnum Armeniæ secure poterunt se transferre, & ibi inuenirent omnia necessaria affluenter. Verun tamen in ciuitate Tarsensi poterunt commodius permanere, quia ibi est ab/ undantia aquarum & pabulorum, & tamen de regno Turquiæ, cui uicina est, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia necessaria habere po terunt abundanter. Post hæc autem ueris tempore ueniente, passagium po terit per terram dirigere gressus suos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ, quæ distat à regno Armeniæ solummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terrestris maris na uigio appropinquabit. Obsessa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ captiuabi tur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requiescere in eadem,

eadem, et inimicorum terras undiq; deprædari, ac interea scire et cognoscere in eadē. Sunt præterea in illa regione Christiani sagittarij ualde boni, qui sine dubio ad exercitum Christianorum uenirent, et multa possent passagio impertiri. Post hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per litora maris uersus ciuitatē Lyciæ, et illa uia esset breuior et melior, et semper nauigium exercitui appropinquaret. Veruntamen prope castrum Margati in maris litore, est quidam transitus magnæ genti, plurimum tædiosus, quem quidē transitū si non haberent, possent absq; discrimine Antiochiã reuolare, & incedere per uiam Fenich uersus Cæsaream, per litora cuiusdam fluminis ascendendo, quod flumen Kenel uulgariter appellatur, & per illam uiam inuenirent aquas & pascua, & terras inimicorum abūdantes frugibus, uictualibus, & alijs bonis, ex quibus Christiani prædas caperent, & exercitui necessaria ministrarent, & sic possent per uiam illam ire de Antiochia usq; ad ciuitatē Hamam, quæ est ciuitas opulenta, & per potentiam passagij cum auxilio dei faciliter caperetur. Et si forte Soldanus se opponeret Christianis resistēdo ne caperent ciuitatem, tunc Christiani in illo loco magnam haberent prærogatiuam si prælium iniretur. Et si per dei gratiam peregrini possent debellare Soldanum, nullam postmodum resistantiam inuenirent, unde recto tramite possent ire ad ciuitatem Damasci, quæ cum cæteris conditionibus libenter se redderet Christianis. Nam postq; ciues Damasci scirēt debellationem Soldani, resistendi audaciam non haberent, imò fauerent in omnibus Christianis, sicut fecerunt Haolono & Casano, qui Damasci dominium habuerunt absq; labore aliquo post debellationem Soldani. Et postquam Christiani occupassent Damascum, residuum regni faciliter obtinerent. Et si forte Soldanus prælium euitando nõ ausus contra Christianorum potentiam belliger apparere, Christiani recedentes inde ad Tripolim possint ire, & ibidem in quatuor dierum spatio peruenirent, ibiq; etiam posset nauigiū applicare, unde posset Tripolitana ciuitas reparari, & magnum possent peregrini habere subsidiū & iuuamen, per Christianos qui in monte libano sunt degētes, & per hunc modū ciuitatem Tripolitanam acquirerent & tenerēt, deinde possent regnum Hierosolymitanum occupare, cum auxilio domini nostri Iesu Christi.

De societate Christianorum & Tartarorum, Cap. LX.

DE societate uero Christianorum & tartarorum, uidetur mihi, quod aliqua quantitas Tartarorum, uidelicet circa decem millia, possent multa conferre cōmoda Christianis per uias & itinera incedendo. Nā propter timorē Tartarorū Beduini, neq; Turquiniani essent ausi Christianorū exercitui appropinquare. Præterea uictualia & alia necessaria exercitui procurarent, & uendenda de longinquis partibus deferrent, & inde aliquid lucrarentur. Item per Tartaros posset inuestigari intentio & cōditio inimicorum, quia Tartari sunt agiles ad currendum itinera, bene sciunt unde possunt ingredi & egredi ad eorum

ad eorum liberam uoluntate: in super ad inuadendum inimicos in campo, et ad insultandum ciuitates, castra, seu alia munimēta Tartari necessarij & utiles esse possent, quia ad talia sunt ualde ingeniosi. Si uero Carbāda uel alius loco sui, ingrederetur Aegyptum cum magna multitudine Tartarorum, tūc eorum esset societas euitanda. Nam dominus Tartarorum non dignaretur sequi uoluntatem Christianorum, imò uellet quod Christiani suis parērent mandatis. Præterea Tartari sunt omnes equites, & ualde festināter incedūt, unde Christianus exercitus eos sequi nō posset propter peditum comitiua. Insuper Tartari habent talem modum, quia quando sunt debiliores, mirabiliter se reddunt obsequiosos, humiles, & deuotos. Quando uero sunt fortiores, ualde sunt austeri, tumidi & superbi, & non possent stare, quoniam debilioribus iniurias irrogarēt, quod quidem Christiani nullatenus paterentur, unde posset per hoc materia scandali pullulare. Sed super his posset tale remedium adhiberi, uidelicet quod Tartari per uiam Damasci, sicut consueuerunt, incederent, & per partes illas occuparent, & Christiani ad regnum Hierosolymitanum dirigerent gressus suos. Et hoc modo inter Christianos & Tartaros concors amicitia per utrorumq; distantiam seruaretur, & facilius per duos quā per unum totaliter destrueretur potentia inimicorum fidei Christianæ. Vnum in super reducere audeo ad memotiam P. V. reuerendissimæ, uidelicet quod omnibus modis sagaciter occultetur intentio & consiliū Christianorum, ita quod inimici ignorent Christianorum propositum atq; uelle. Nam quod Christiani noluerūt sua consilia præteritis temporibus occultare, multa dignoscunt incōmoda incurrisse: & econtra inimici propterea multa sibi incumbentiā pericula euitarent, auferēdo Christianis materiam adimplendi eorum uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama passagij generalis, quæ longe lateq; diffundet per orbem, ad nullū tamen potest cedere commodum inimicis, quia eis ab aliquo domino Saracenorū non potest præstari subsidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Christianorum uoluntas uel propositum ad inimicorum notitiā deferatur, aliqua uidelicet uelle facere simulando. Illud uero quod Tartari nequeunt sua consilia occultare, ad magnum incommodum eis cessit. Nā Tartari talem modum obseruant, prima quidem luna Ianuarij consiliū capiunt super his quæ intendunt facere anno futuro: unde si intendant mouere guerras Soldano Aegypti, scitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano significant ea quæ Tartari ordinant, & ipse circa hoc conatur apponere remedia oportuna. Saraceni uero ualde bene faciūt, suum propositum occultando & hoc sapius confert eis. Et hæc dicta sufficiant de passagio terræ sanctæ.

FINIS.

S

MATHIAE A MICHOV MEDI-

CINAE DOCTORIS, ET CANONICI

Cracouiensis Praefatio.

LICET multi fuerint qui orbem & partes eius descripserint, ta-
 men utramq; Sarmatiã transfiliẽtes, nihil fere de ea scripserũt,
 nisi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerũt,
 sed adeo obscure, ut nihil certi hinc colligere possis, quibus si-
 gmenta multa & meras nugas immiscuerunt, dum ultra Sar-
 matiam ad oceanum Septentrionalẽ campos ponunt Elysijs,
 ubi, scilicet, aura sit temperatissima, uita placidissima & pepe-
 tua, omni referta iucunditate: homines uero multorum seculorum confecti atate
 & rãdioſo grauati senio, sponte sese in oceanum præcipitent, quo miseræ senectur-
 tis euadãt molestias. Scripserũt quoq; illic reperiri terranascẽtia ambrosia, succo
 prædulci & odore suauĩ, quibus homines quasi paradisi fructibus diu in uita con-
 seruẽtur: itemq; terrã producere aurũ in magna copia, & nutrire griphones, aues
 horribiles raptu uiuentes, quæ equũ cum sessore in altum leuare queãt, atq; aurũ
 effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic solem & lunam, ceterasq; stel-
 las perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatissimas & iucundissimas consti-
 tuere. Verum hæc omnia conficta sunt, carentq; ueritate. Ponunt etiam moderni
 scriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam esse Asiã Sarmatiã, & à
 seculo Scythiam, inhabitantem, quum tamen cõstet eam esse gentem nouã & ad-
 uenticiã, à partibus orientis mutatis sedibus, paulo plus ab hinc trecentis annis
 Asiã Sarmatiã ingressã, antehac uero incognitam, quemadmodum ab initio
 huius libri indicabo. Sed & montes, Alanos, Hyperboreos & Riphæos in orbe ter-
 rarum uulgatissimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex qui-
 bus nominatissima flumina originem trahere dixerũt, nempe Tanaim, Boristhe-
 nem maiorem & minorem, atq; Volham in gentem fluuium: sed quum id à uero
 alienum sit, hodierna docente experientia, nõ sine causa reijcimus quidquid uete-
 res somniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam scimus & experi-
 entia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boristhenem maiore
 ex Moschouia originem ducere; minore uero Boristhenem, quẽ Aristoteles Dia-
 boristhenidem uocat, ex Russia superiori erumpere, & in maiorem Boristhenem
 transire. Montes autem Hiperboreos, Riphæos & Alanos scimus & uidimus illic
 non esse, nec dicta flumina ex eis, sed ex planicie terre scaturire, id quod sequenti
 libro clarissime indicabimus, nihil nisi quod uerum scimus & experti sumus scri-
 pturi. Immutata quidem sunt prisca regionũ illarũ uocabula, id quod alijs quoq;
 accidit terris & habitationibus: sed nos ea intacta non præteribimus, indicaturi
 quid ueteres senserint, quibusq; usi sint uocabulis, et in quẽ hodie migrarint. Ape-
 ruit nobis rex Portugalliaẽ nauigationibus suis regiones Indicas & Aphricanas
 ad meridiem expositas, & rex Poloniaẽ, qui Tartaris & Moscouitis con-
 finis est, indies patefacit nobis per militiam suã plagã Sep-
 tentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aquĩ-
 lonis sunt expositæ, & extenduntur
 in orientem.

MATHIAE A MICHO V

DE SARMATIA ASIANA ATQVE EV-
ROPEA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatijs in genere, Caput I.

ANTIQUIORES duas Sarmatias posuerūt, unam in Europa, alteram in Asia, sibiñuicem cohærentes & contiguas. In Europiana sunt regiones Russorū seu Rutenorum, Lithuanorum, Moskorum & eis adiacentes, ab occidente flumine Vissæ, & ab oriente Tanai inclusæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Asiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don seu Tanai ab occidente usq; ad mare Caspiū ab oriente cõtenta. Horum imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudoq; terrarū, flumina & circumcirca adiacentiã in subscribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum, Caput II.

ANNO domini M. CCXI. apparuit grandis cometes in diebus mensis Maij, octodecim diebus durans, & supra Poloucos, Taniã ac Russiam gyrans, caudamq; in occasum porrigens, & aduentum Tartarorū significans: unde sequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiso ut fertur proprio rege Dauid, de submontibus Indiæ, confluisq; pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci siquidem fuerunt gentes secundū latus Septentrionale Euxini maris cõmanentes, ultra paludes Meotidis, quos aliñ Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorū sonant & interpretantur uenatici seu rapaces, quia sæpenumero inuadentes eos spoliabant, & bona ipsorū rapiabant atq; abducebāt, quemadmodum & Tartari hisce temporibus faciunt. Itaq; Tartaris ingredientibus, terras Poloucorum, postularūt per ambasiatam, ipsos principes Rutenorū, ut uniuersis copijs & potentijs se adiuuarent, quoniã par exitiū & discrimen eos sicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autē & Tartarorū nuntij denuntiantes ducibus Russiæ, ne immiscerent sese bello & adiutorio Poloucorum, sed potius exterminium eorū tanq; aduersariorum procurarēt. Russiæ uero immaturo usi consilio, nuntijs Tartarorū comprehensis & occisis, perrexerūt exercitualmente Poloucis in adiutorium, terra maricq; uidelicet Mscislaus Romanouic cum militia Kiouien. Mscislaus Mscislaui cum militia Halicien. Item cæteri duces Russiæ Vlodimir, Rurikouicz: duces Cirneouien. & duces Smolnenses, Iunctiq; exercitui omniū Poloucorum peruenerūt in Protolce, & abinde singuli ascensis equis, uenerunt duodecim statiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari castra metati fuerunt, & illico respirandi spatio non dato, Tartari in

S 2 eos

eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum dissi-
 ciuntur. plurimaq; cæde peracta bini duces Mscislaus Kiouien. & Cirneo-
 uien. captiuantur. Reliqui fugientes (abominabile dictu) à Poloucis socijs,
 per quorum terrâ fugam maturabant trucidabantur. Equites quoq; propter
 equos, pedites propter uestes occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa
 ergo die Ruteni in pessimum horrendumq; inciderunt periculum, quale in
 terris Russiæ nunquam auditum est. Ea q; prima clades extitit quam Ruteni
 à Tartaris pertulerunt. Mscislaus autem Mscislauc Halicien. dux dum ad
 naues fugiendo peruenisset, superatis fluuijs persequutionem Tartarorum
 ueritus naues abrumpi præcepit, abindeq; fugax in Halic pauore & trepida-
 tione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurikouic fuga & ipse saluatus in
 Kiou perueniens, sedem accepit Kiouien. Alia uero omnis multitudo Rute-
 norum dum ad naues fugiendo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in ince-
 rorem uersa, dum undas tranare non posset, fame contabescens illic consum-
 pta est præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios
 traiecerunt. Præterea anno domini millesimo ducentesimo uigesimo octauo,
 in maxima multitudine Tartari Russiam ingredienti, uniuersam terrâ Re-
 nescanica uastauerunt, ducem occiderunt, senes & impuberes necauerunt, re-
 liquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, castra incenderunt. Iterum
 hyeme eiusdem anni uenerunt Tartari in terram Susdalorum, & ea uniuersa
 uastata, ducem Georgium & filios eius, pluresq; alios Susdalorum prin-
 cipes interfecerunt, castrum Rostou incenderunt, captiuos & prædâ proli-
 bito abduxerunt. Sequenti quoq; anno in Smolnensem & Cirnycouien. re-
 giones uenientes, eas crudelissima cæde nulli ætati parcentes peruastauerunt,
 castra & fortalitia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incende-
 runt, & onusti captiuorum multitudine in terras suas redierunt.

De crudeli uastatione Poloniae & Hungariæ per Tar-
 taros, Caput III.

Kiou metro-
 polis Russiæ

Post prædicta, Tartarorum horreda uastatio ex ordine narrationis sub-
 nectenda est. Anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo pri-
 mo. Tartari in Russiam uenerunt, & Kiou amplissimam urbem & metropo-
 lim Rutenorum magnifice constructam funditus deleuerunt. Habuit liqui-
 dem præfata urbs portas & turres firmiter adificatas, & aliquarum portarum
 tecta deaurata & splendentia, habuit & usq; nunchabet Metropolitanum
 de ritu Rutenorum seu Græcorum, plurimis Vladicis & episcopis à Danu-
 bio per Moldauiam, Valachiam, Russiam, & Moskouiam præsidentem, in
 Kiouia iam post destructionem non residentem. Habuit insuper ecclesias
 supra trecentas ornatissimas, quarum aliqua in campis inter uepres & ar-
 busta in hanc diem permanent, & stant desolatae pro latibus ferarum: ex qui-
 bus binæ

bus binæ ecclesiæ, uidelicet sanctę Marię & sancti Michaelis aliquas laminas
 tecti adhuc tenet deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inspicien-
 tes altim bassina uocant: altim bassina, id est, aureum caput habentes, quia
 partem tecti deaurati habent. Hac uero tempestate in monte ubi olim ca-
 strum Kiouicn. stabat, Lithuani domini illius loci, fortaliciũ amplum de ro-
 boribus & lignis extruxerunt & tenet. Itaque tota Russia cum sua metropoli
 & Podolia omni quaque pessundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens
 Hungariam ingredi, misit ducem Petam nomine cum magno exercitu ua-
 statum Poloniam. Aiunt Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam,
 Slesiam, Morauiam uastasse: uerius tamen historia eorum, sicut & chroni-
 ca Hungarorum referunt, Bathum non fuisse in Polonia, sed duces ipsius,
 qui trucidatis tyrannis & principibus Rutenorum, receptaq; præda, in op-
 pidum Lublin & Zauichost, uicinijsq; eorum, reduxerunt eam in Russia,
 festinanterq; redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum castro. Illicq; oc-
 ciderunt abbatem Pokrzyunicen cum fratribus eius, & magnum numerum
 utriusq; sexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conser-
 uandum uitam Sandomirię collectorum. Inde exeuntes per Vissicam, in
 Skarbiniriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Russia.
 Dumq; statua tenerent ad fluuium Zarna, apud uillam quę maior Thur-
 sko uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouicn. palatinus cum militibus
 Cracouiensibus. Vbi inter pugnadum omnis captiuorum multitudo diffu-
 giens, in propinquas syluas se recepit: superati tamen sunt pauci à multis,
 Vlodimirus palatinus Cracouicn, cum suis à Tartaris. Verum strage suoru
 perculsi Tartari, per syluam Stremech in Russia recesserunt, & in supple-
 mentum accersitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redie-
 runt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenien-
 tes, bifariam diuiserunt eum, minoremq; exercitum in Lancitiam, Sirad-
 iam & Kuiuiam destinarunt cum principe Cadano, quem Poloni Caydanum
 nuncupant, qui nullo obice apparente uastauerunt crudelissime illos tractus
 cadibus atque igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit
 Peta Tartarorum princeps uersus Cracouiam iuit, omnem oram transitui
 propinquã cede & incendio peruastans. Occurrunt ergo ei in uilla Chmelik
 prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemens Castellanus Cra-
 couicn. Pacoslaus palatinus, Iacobus Raciborouic Castellanus, Sandomiri-
 en. cum nobilibus & militibus Cracouicn. & Sandomiriēn. Et factò con-
 flictu cum una turma Tartarorum, ipsaq; attrita pedem referente, & ad
 alteram præstantiorem turmam sese diuertente, Poloni certamine priori
 fessi, pauci à plurimis aduerso pectore confossi ceciderunt: reliqui uero in fu-
 gam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ceciderunt in eo conflictu deside-

Polonorum
 clades

derati Christinus Sulkouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Siatotic, Zementa, Grampina, Sulislaus, milites strenui, & alij plures ualidi. Ex quorum strage tantus pauor irrepfit, ut alij in alias regiones fugerent: agrestes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & syluas, & in inuia se conderent. Sed & Boleslaus Pudicus dux Cracouia & Sandomiria cum Grzimislaua matre, & Kinga coiuge sua primum uersus Hungariam in castrum Pieninide prope oppidum Sandecz, postea uero in Morauiam ad monasterium Cisterciensium effugit. Tartari autem post cladem apud Chmelik peractam, Cracouiam in die cinerum peruenerunt, & eam uacua hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias & domus incendio sauerunt. Ecclesiam uero sancti Andreae tunc extra muros Cracouiensem, extantem, uallantes oppugnabant, expugnare tamen non ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine se & sua illic defendentibus, irrito coepto recesserunt, & in Vratislauiam perrexerunt, eam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus, sed & conflagratam habitationibus reperientes. Ciues enim Vratislauiensem, pauore consternati, fere omnibus relictis, pretiosioribus duntaxat festine raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes descenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducentes, urbem cum tectis eius flammis exusserunt. Et Tartari in urbe nihil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionem soluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Cessai prioris ordinis praedicatorum & fratrum eius in castrum admissorum depulsi, recesserunt. Interimque feria secunda pascae Tartaris qui Kuiauiam uastauerunt, superuenientibus simul iuncti in Leguiczam profecti sunt. Dux etenim Henricus secundus sanctae Heduuys filius per illud tempus ibi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quam agrestes maioris Poloniae & Slesiae. Aduenerant & principes cum suis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opoliensis, Boleslaus filius Depoldi marchionis Morauiae expulsi, qui Syepiloka cognominatus est, & Pompo de Hosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis, insuper & cruci signati plures. Quicumque ex oppido Legnicensem, duceret agmina, & ea obequitarer, lapis de summitate ecclesiae beatae Mariae decidit, parumque absuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infaustum omne fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicensis praetergressus, quatuor acies instruxit & ordinauit. Primam de cruce signatis uoluntariis, & de auri fossoribus oppidi Goltberck, aliisque peregrinis militibus: hanc Boleslaus Syepiolka filius marchionis Morauiae ducebat. Altera acies fuit militum Cracouiensium & maioris Poloniae, hanc Sulislaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouiensis circa Chmyelik occisi ductauit. Tertia aciem gubernauit Myeczlaus dux Opoliensis, in qua erant milites Opolienses, & Pompo magister Prussiae cum fratribus

tribus & militia sua. Quartam aciem ipsemet dux Henricus ex præstantioribus militibus Slesia, & maioris Polonia, ac pretio conductis militibus rexit. Totidem erant Tartarorum agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes partes lato uterque exercitus quinto idus Aprilis, alias feria secunda post octavas pasce conuenit. Primumque cruce signatorum & aurifossorum exercitus cum Tartaris magno impetu congressus, uelut teneræ aristæ à grandine percussæ, à sagittis Tartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Opoliensis consistentia, pugnare cum tribus Tartarorum agminibus ingressi, ualidam in Tartatis stragem ediderunt, ita ut pedem referrent, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cursu circa utrunque exercitum discurrens, terribili uoce clamauit. Byegayce bye gayce, quod sonat, fugite fugite, Polonis terrorem incutiens. Quam uocem Myeczlaus dux Opoliensis audiens, deserto prælio fugit, & secum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiscens dixit, Gorze se nam stalo, id est, peius & moleste nobis accidit: inducensque suam quartam aciem fortissimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum dissectas prostrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum suo duce Peta superueniens, horribili impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utrosque durauit, magnaque ex parte Tartaris cæsis, & in fugam spectantibus, quidam Tartarorum uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo chi litera Græca depicta erat, talis X, & in summitate hastilis imago tererimi & nigerrimi coloris cum barba proluxa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuersus, acies eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Bolelaus filius marchionis Morauia dictus Syepiolka, & Pompo magister cruce signatorum de Prussia cum multis insignibus militibus necati sunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circumfusus est, ut à tergo & fronte caderetur, iam que suis omnibus unà pugnantibus prostratis, ad extremum circa eum non nisi quatuor milites uersabantur. Sulislai frater olim Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis. Conradus konrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt uicini & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum disponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat. Tartari igitur ne Henricus euaaderet, ueloci cursu consequutū cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne

Iuanouicz ab eis segregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore decertabat. Ioannes uero Iuanouic equum recentem à Rosissao aulico ducali receptum, penetratis hostium cuneis duci administrauit. Quo ascenso dux sequebatur Ioannem Iuanouic, uiam per medios hostes ei parantē. Ipsoq; in cursu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipit, & tertio circumualatur: dumq; audacissime contra Tartaros dimicaret, & manu sinistra eleuata, Tartarum sibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea sub ascella transfixus, ex equo demisso brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti strepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quantum esset geminus balistæ iactus pertractum, framea caput absciderunt, corpusq; insignibus omnibus despoliatum nudum reliquerunt. Occisa est in eo prælio multitudo nobilium Poloniae, inter quos clari & insignes fuerunt Sulislaus frater Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Cōradus Konrathouic, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreae de Peltznica, Thomas Pyotrkouic, Petrus Kussa & cæteri. Corpus ducis Henrici post cladem in sexto digito sinistri pedis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori ecclesiae sancti Iacobi apud fratres minores Vratislaviae sepultum est. Pomponis uero magistri Prussiae, & militum insigniorum supra expressorum, in eodem monasterio sancti Iacobi Vratislaviae corpora tumulata sunt. Boleslai autem filij Marchionis Morauiae funus in Lubens in choro conuersorum humatum est, super cætera corpora fidelium in loco prælij sepulta. Ecclesia in hanc diem durans constructa est. Maxima uictoria de duce Henrico & Polonis Tartari potiti, lectis spolijs unicuique interemptorum unam auriculam absciderunt, & nouem saccos grandes ad sciendum numerum occisorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exustum fuerat) applicuerunt, mandantes ut duce eorum occiso, castrum eis aperirent. Castrensibus conuenienter respondentibus, quod pro uno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Illi uero circa Legnicz uastatis & incensis uillis, in Othmuchou se receperunt, ubi quindecim diebus statiuam continuando, omnē regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiborieñ. oram adeuntes, in Bolefisko octo diebus commorati, in Morauiam secesserunt, & Vuenceslao rege Bohemię in castris se continente, eam plus quam uno mense incendijs & cædibus uastauerunt: ab Olomunc septimis castris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipsius Bathi quæ Hungariam intrauerat sese consociauerunt.

De cruenta

Nobilium Polonorum strages

De cruenta uastatione Hungariæ per Bathi Imperatorem
Tartarorum, Caput IIII.

BAthi uastata & ad nihilū redacta Russia, Hungariam cum quinquiescentum millibus ingredi contēdebat. Resistentē ergo inter montes Sarmaticos, & in clausa dicta Russiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ a Bela quarto rege Hungariæ cum gentibus missum præfatus Bathi obruit & expugnauit, festinanterq; exurendo oppida & uillas ad Titiam fluuium qui uulgariter Cisa appellatur, ex montibus Sarmaticis uersus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorum excurrentes, Vatiā cum sua cathedrali ecclesia uastauerunt & incenderunt. Ad Pest quoq; ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout est mos pugnandi Tartaris. Quumq; copiosum exercitum, tam ex nobilibus quàm spiritalibus rex Bela coadunauerat, aduersus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & castra metatus est, adhibitaq; custodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non transire fluuium, quoniam altus est, limosus multum, & impermeabilis. Tartari autē qui multo maiores fluuios transierant, inuento uado Titiam noctu transitarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undiq; circudederunt, missisq; densis, & quasi infinitis sagittis, uelut quum grandæ nebulosus ac densus cum fragore descendit, Hungaros perturbarunt, multos occidendo, plurimos uero uulnerado. Hungari ergo ueluti impræparati, & absque ordine contrauenientes cadebant. Quod alij uidentes, meticulosam discedebant & fugiebant. Tartari uero tanquā astuti, sinebant eos per medium sui transire. Vnde Colomannus frater regis sic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaserunt. Reliquos uero cōclusos Tartari crudelissime ad unum necauerunt. Inter quos spiruales maiores ceciderunt, Mathias Strigoniensis archiepiscopus, Vgolinus Colocēn. archiepiscopus, Georgius episcopus Iauriēn. Reynaldus episcopus Transsylvaniēn. & ecclesiæ Nitriensis episcopus, Nicolaus Scibiniēn. præpositus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachiensis, magister Albertus Strigoniēn. archidiaconus. De alijs autem secularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occisi sunt: & qui fugerāt consequuti in uñs necati iacuerunt. In Pest etiam multi plebani collecti in ore gladij superuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Austriæ, ubi captus & detentus fuit per ducem Austriæ: tandem dimissus ad reginā coniugē suam perueniens, secessit in Slauoniam, illic usq; ad persecutionē Cadan cōmoratus. Vastata itaq; Hungaria ex una parte Danubij, in hyeme p̄xima gelato Danubio in partem alterā penetrauerunt, & sedes inter Iaurinū & Strigoniū fixerunt, ubi in hāc diē fossæ & tumuli habitationis eorū cernunt. Ex quo loco præfatā trans Danubium

Danubium regionem spolijs, incendijs & occisionibus crudelissime afflixerunt. Quumq; in Tartariam secedere proponerent, diuiso exercitu, princeps Cadan aduersus regē Belā in Sclauoniā diuertit. A cuius facie territus rex, ad mare, tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi constituerat, pertransiit & uastatis Bosna, Seruia & Bulgaria, substitit circa Danubium, donechorda Imperatoris Bathi superueniret. At Bathi post discessum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempestate nobilem, cuius incolæ erant uarij mercatores, Almanj, Gallici & Italici: & quia thesauros quos Tartari expetebant iu terra suffoderant & oculuerant, idcirco omnes necauerunt, nulli sexui nulliq; ætati parcetes: destructaq; Strigonio, secus Danubium transeuntes ad exercitū principis Cadan opperientem & expectantē peruenierunt. Tandem iuxta paludes Maotidis uia priori in Tartariam abierunt. Tempus autem quo Tartari Hungariam afflixerunt, & multimode uastauerunt, erat ferè biennium.

Quomodo Innocētius papa quartus misit ad Cham Tartarorū.
ne Christianos persequeretur: & quomodo fidem Mahumeti suscepit,

Caput v.

Discedentibus Tartaris tota Europa contremuit, & principes Christianorum timore perculsi, ne redirent consulebant inuicem. Innocentius quoq; papa quartus ex consilio Lugdunē, fratrem Ascelinum ordinis prædicatorum cum pluribus fratribus eiusdem & aliorū ordinum ad eos misit, anno domini M. C. C. XLVI. qui per Almaniā & Bohemiā in Vratislauriam uenit, exceptusq; & ueneratus est à Boleslao Slesie & Vratislaurie duce. Exinde transiens ad Lanciciā peruenit, à Conrado duce Mazouie cum suis relictus & hospitatus. Dehinc ad Crocuiam deductus, à Boleslao pudico, genitriceq; eius Grimislaua, & à Prandotha ordinario loci benigne suscepti et habitati sunt, pluribus pellibus subtilibus puisi, supra id quod proprio ære potuerunt emere, quoniā principes Tartarorū sine munere adire ne phas est. Tulit autem fortuna, ut esset apud Boleslaum pudicum principem Crocuiæ atque Sandomiriæ, Vasilko princeps Russiæ, nepos matris suæ huic itaq; commendati, in Russiam per ipsum deducti sunt: ad Kiouia uero uenientes, equos acquisuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualentes, qui pedibus aquam & pabulum sub niuibus sibi quærent. Tandem ex Kiou procedentes, plures duces Tartarorum pertransierunt donec ad Cham seu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini Papæ Innocentij quarti exposita, postulauerunt ut deum uniuersorum agnosceret atq; coleret, & eum quem misit Iesum Christum: ut que gentem Christianam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia, Hungaria & Morauia non perderet. Et accepto responso, quod Cham per quinquennium gentem Christianam non inuaderet, per eandem uiam ad dominum apostolicum cum

cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in speculo historiali Vincentij libro xxxij. hanc historiam, quam caute legas necesse est, quoniã in aliquibus superstitiosa est. Post discessum legatorum Christianorum peruenerunt legati Saracenorum, persuadentes Tartaris, ut sectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquã faciliore & tolerabiliorem, uoluptatibus plenam, uirisq; belligeris competentiore, Christianorum autem religionem confutando dicebant esse otiosorum, imbecillium, & idololatrarum imagines colentiũ. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atq; uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum uis & armis expugnatricem, ut superbos debellaret, humiliatis uero tributũ constitueret. Placuit barbaris & ipsi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & sensualibus persuasio Saracenorum, ideo illam & non alteram susceperunt. Et quum dicant Eissa Rocholla, id est, Iesus est spiritus domini: Mahumet uero Rossolai, id est, Mahumet est iustitia dei, noluerunt spiritum dei Iesum benedictum spiritualiter uiuere docentem acceptare: sed iustitiam dei, hoc est Mahumet carnaliter & tanquam bestiam sensualem in spurcitijs uolutantẽ, ab omnipotenti deo iuste in lacu pœnarum die ac nocte cruciandam amplexati sunt. Itaq; extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes sequuntur. Pentateucho Moysi obediunt, circumciduntur, & legalia obseruant, campanis carent: sed quotidie lahi illo illoloh, quod in latino sonat, Non est deus nisi unus deus, clamant: ingenue se profitentur Ismaelitã, quia de Ismael ortos: Christianos uero dzintis, id est paganos, & gaur, id est infideles, & sine religione appellãt. Celebrãt uelut alij Saraceni, tria in anno festa, primum kuiram, id est oblationis pasca in memoriam oblationis Isaac, quando Abraam multarũ gentiũ pater præcepto dei ipsum necare & offerre proposuerat. In isto festo offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud festũ colunt pro animabus, tunc uisitant sepulchra suorum maiorũ, operibus misericordiã insistant, & alunt pauperes. Tertium festum agunt pro se suaq; salute. Pro primo festo rite paragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno mense, pro tertio duodecim diebus.

Vincentij historia fabulosa

Religio Tartarorum

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra
eorum Caput VI.

Tartari sunt homines ut frequenter staturã mediã, pectore, & scapulis ampli, facie lati, naso simi, colore tetri & deformes, robusti uiribus & fortes, famem, frigus & æstum facile patientes. equitatu ab ineunte ætate & arte sagittandi gaudentes. Omnia sua secum ducunt, uagi & instabiles loco cum uxoribus, pueris atq; pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caspiũ diuertũt, quoniã illic ratione maris temperiẽ aëris inueniunt. Ad æstatem in suam regionẽ redeunt. Aliqui eorũ unam porcã, duas, tres ue in longũ per iugera tria,

tria, quatuor & ultra sulcāt, arant, & millio seminant, inde cibos & bairam, id est, pastas faciunt. Non habent frumentum, nec aliquod aliud legumen, pecora & pecudes plurimas tenent, præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruoremq; & per se & cum millio uorant: carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt etiam semi crudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos exciso loco apostemato perlibenter comedunt. Bibunt aquam, lac, & ceruisiam ex millio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su: interdum Tartari dicunt Suha, & est aqua. Ceruisiam aut milliarem seu ex millio factam, buzam nomināt, eandem Ruteni Braha uocant. Laudant lac, præsertim komiz, id est acetosum, eo quod stomachum eorum confortet, & medicinam purgatiuā faciat. In conuiujs & cum hospitibus aduenisq; bibunt Araka, quod est lac sublimatum, quod mirabiliter & cito inebriat. Nō furantur, neq; fures inter se partuntur, raptō tamen uiuere uicinos spoliando periucundum & deificum est apud eos. Nō sunt artificia inter eos, nec pecuniæ, sed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhensi, inceperunt aspros, id est, argenteos obolos Turcorū accipere & tenere. In borda uero Prekopen. ducatos acceptant. In horda Nohaiska res pro rebus dant, uasri & perfidi sunt exteris, sibijnui cem uero & suis omnibus fidelissimi. Indumenta sæpenumero ex filtro & lana alba grosse & plane facta gerunt. *Oponce* plurimum diligunt, in expressione huius nominis præponunt literam i, ioponce, & nō oponce nuncupantes, & est pallium album spissum inconsutile pro imbribus & fluuijs bene utile. Terra eorum terra plana & absq; montibus, absq; lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias nō habet, neq; nauigia, sed per dies iter suum computāt, ut terra Zauolhensium Tartarorū citissimæ equitationis à flumine Volha ad mare Caspium est quasi triginta dierū: equitāt una die uiginti milliaria magna Germanica, pedibus nō gradiuntur nec itinerāt. *snak animal* Feræ apud eos reperiūtur, cerui, damæ, dorcæ, & snak, quod est animal quātū tatis ouis, in terris alijs non uisum, lana griseum, duo parua cornua habens, cursu uelocissimum, & esu carniū eius suauissimum. Et dum grex snak in aliquo campo inter gramina cōspicitur, Cham seu Imperator Tartarorum cum suorum multitudine equestres uadunt, & omniq; circundāt in altissimis graminibus delitescētes. Dumq; tympanis incipiunt sonare, tūc snak tanq; metu percussæ, rapidissime hinc atq; illinc ab una parte circumstantiū ad alterā procurrunt, & iterum atq; iterum decursando uadunt, usquequo fatigati deficient, tunc irruentibus Tartaris cum damore occiduntur.

De finibus & metis Tartarorum Zauolhensium, Cap. VII.

Clauditur terra Cham & Tartarorū Zauolhensium ab ortu solis maris Caspio seu Hircano. A' Septentrione cāpis longissime latissimeq; protensis. Ab occasu fluminibus Tanai & Tolha. A' meridie partim mari Euxino seu

no seu ponto, partim altissimis montibus Iberiæ & Albanæ. Mare Caspium uocant Ruteni Chualens ke more: & est mare non ab oceano, sed à fluminibus illic defluentibus congestum. Fluunt multa ac magna flumina in aluearum illius maris, de ripis altis impetuose & quasi per saltum ex alto in medium decidentibus, & iuxta ripas sub ipsas transeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi in æstate à Persis & Medis refrigerium quaratur: & in hyeme ratione euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & post ad orientem, ut Ruteni proferunt, sunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nunc cupant, quoniam ritum Mahumeticum non colunt, nec crines capitis abradunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adolescentes, qui raso coma binos radios crinium ab aure dextra, & alium à sinistra usque in brachia prominentes, in signum innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occasu sunt flumina Tanais & Volha. Tanaim Tartari Don appellant, qui secundum fontes suos ex ducatu Resensco à duce Moscouiæ occupato, uersus septentrionem fluit. Post hæcitur in meridiem, & tribus ostijs paludes Mæotidas ingreditur: imò ipse paludes Meotidas causat. Sunt iam circa Tanaim arbores pomarum & alij fructus: sunt & mellificia quercina nonnulla, & pauciora de pinis. Inde est quod Tartari sanctum Don dicunt: quia iuxta illum, uictum ex fructibus, melle & piscibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nuncupatus, ex Moscouia profluit, ex fontibus septentrionalioribus & occidentalioribus quam Tanais: qui quum ad septentrionem flueret, longo Tanaim circuiens interuallo, deflectitur in orientem & meridiem, & uiginti quinque ostijs seu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Distat Tanais à Volha quinque hebdomadarum itinere, ad minus ueloci cursu trium hebdomadarum equitatione, uel plus. Et est Volha triplo maior quam Don. Viginti quinque autem partitiones, seu particularia flumina ipsius Volhæ sunt magna: minora autem ex eis sunt tanta, quantus Tyberis Romæ, aut Vissa post Cracouiam. Sunt multum piscosi præfati fluuij, ita quod framea Tartaricæque transeuntibus in ripa stando pisces cum aqua decurrentes secant & tollant. Est iuxta hos fluuios Tanaim & uolha air, id est, calamus aromaticus, qui & brostuorce dicitur, in maxima copia. Ibidem reuponticum, quod Tartari nominant cinireuent, crescit: & cinireuent nomen est Persicum. Item cucilabuca, uel ut alij exprimunt hilcabucha: & in Latino sonat oculus cornicis: & est multæ calefactionis. De ortu horum fluminum Don & Edel, quum de Moscouia tractauero clarius dicam. Quoties autem Tartari Zauolhenses in terras nostras spoliatum ire uadunt, & per hæc & alia flumina absque nauigio, alligatis sarcinis desuper, coniugibusque & pueris in dorsis equorum sedentibus, ipsimet caudas caballorum tenentes transnatant, & rapinas crudelitatesque plurimas inferunt. Ad meridiem uersus mare Caspium sunt montes Iberiæ & Albanæ, quos Rutenia gente Piachorsci Circaci, quasi quinquemontani Circaci uocant. Inter illos

Tartari criniti

Don flu.

Edel flu.

alio

mab ulv

T ter illos

ter illos siquidem montes sunt Gazarorum gentes, quas ut Morauica legenda depromit, sanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaëlem imperatorem Constantinopolitanum missi, ad fidem Christi conuerterunt, & usque nunc fidem & ritum Græcorum profitentur: sunt homines bellicosi, in tota Asia & Aegypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenses tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominant, & vicinæ iuxta illos sunt gentes Circassi & Mengrelli, omnes de ritu Græco per beatum Cirillum in fidem Christi reductæ. Inde sanctus Cirullus rediens ex mari Euxino seu pontico (in quo omnipotens deus mirabilis & gloriosus in sanctis suis, dederat habitaculum & ecclesiam marmoream per manus angelorum sancto Clementi structam, quam singulis annis in festo sancti Clementis & septem diebus, mari recedente & siccato, secure circumsiti incolæ aggredi ebantur, sanctum dei uenerando, collendo & extollendo) sustulit corpus sancti Clementis, & in Morauiam prædicatus Christum dominum secum tulit & asportauit. Deinde Romam euocatus, & per papam Nicolaum citatus, prædictum corpus sancti Clementis Romam detulit, & in ecclesia sancti Clementis honorifice deposuit. Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadem basilica beati Clementis Romæ sepulti: sed non reperta ossa illorum, quantumlibet summe desiderata in eadem basilica quæsitæ. Ex montibus Circassorum piachorski, seu quinque montium fluit magnus fluuius Tirck in Tartarico nuncupatus, rapidissimo cursu lapides secum uoluens, & multos pisces, in mare Caspium defluit. Post hunc ex eisdem montibus fluuius Cohan, minor quàm Tirck, in prænominatum mare Caspium descendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentium, Caput VIII.

Quatuor sunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem, scilicet horda Zauolhensium, horda Precopensium, horda Cosanensium, & quarta horda Nohacensium, quintam quæ addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eam Cazacca: de his inferius dicitur. Horda in Tartarico multitudinem significat. Principalis ergo horda est Czahadaiorum siue Zauolhensium, quæ Tak Xi, id est, capitalem hordam, uel homines principales & liberos sese nominat, tum quia nulli subijcitur, tum quia ab ipsa cæteræ hordæ propagatæ sunt. Ob hoc & Moscouitæ magnam hordam Zauolhensium hordam appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xilingua ipsorum, hoc est, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod sonat magnus dominus, siue magnus imperator: ulu enim magnus, cham uero dominus & imperator est. Eundem aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati sunt: quia Vlu cham non significat magnum canem: cham etenim cum aspiratione dominum & imperatorem: & cam sine aspiratione cruorem & nunquam canem sermone Tartarorum designat. Produunt itaque & referunt

Tartari

Tartari, quod quædam uidua concepit & peperit filium nomine Cinkis, & quum filij ipsius tanquam adulteram necare uoluerunt, finxit & excusauit se non ab homine, sed à radijs solis concepisse. Cui figmento filij credentes matrem liberam dimiserunt. Natus ergo eius Cingos uel Cinkis, homo sortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem: & is fuit primus propagator & sator imperatorum Czahadaiorum seu Zauolhensium. Huius filius fuit Iocucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zaincham tertium imperatorem, qui in orbe terrarum, & maxime in Polonia, Hungaria & Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiam & Russiam, & uastauit Poloniam, Slesiam, Morauiam & Hungariam, prout à principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem sectam Mahumeti persuasus cum Tartaris suscepit, quam in hanc diem tenent & sequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: temir felix, & cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historijs celebratus, qui totam Asiam uastauit, & usque ad Aegyptum pertransijt. Iste imperatorem Turcorum Pesaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & post in breui dimisit. Iste habuit exercitum duodecies centena millia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acsac Cutlu, quod in Latino sonat claudus, uel claudum ferrum: quoniam claudus erat, sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, & ciuitatem magnam in terra Czahadaï, id est, Tartarorum Zauolhensium, nomine Cumumedczar, expugnando desertauit, & in solitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacua, & ecclesiæ olim Gothorum trecentæ in ritum Mahumeticum & Mesquitas absque habitatoribus redactæ. In castro illius ciuitatis fit sepultura imperatorum Zauolhensium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temir Gzar. Iste dicitur, per Witoldum ducem Lithuanie & Vladikaum regem Poloniae in auxilium contra cruciferos Prussiae euocatus fortiter pugnâs ferro occubuisse. Sextus imperator ex Temirczar genitus fuit Macmetczar. Ex isto genitus est Achmetczar septimus imperator: & achmet sermone Tartarorum exponitur cõponibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorem. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet: & Tartari cognominant ipsum Siachmet, quod est martyrizatus achmet: quia per Lithuanos captus detinetur, in Couno incarceratus. Iste euocatus per Albertum regem Poloniae, & per Alexandrum magnum ducem Lithuanie in solatium contra Mendligeri imperatorem Procopensium Tartarorum anno domini millesimo quingentesimo uenit sub hyemem cum sexaginta milibus pugnatorum: mulieres uero & pueri fuerunt supra cõtum millia: & quia hyems fuit horrida intensiq; frigoris, coniunx eius per imperatorem Procopensem clam uocata, frigus & inedia non ferens, in Precopa Siachmet marito suo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminu-

Catalogus im-
peratorum
Tartarorũ

tus, & intensissimo frigore pressus, per Mendligeri Precopensem oppugnatus, disiecto eius exercitu conflictus est, & cum trecentis equis uersus Baizetum Turcorum imperatorem fugit. Quumq; in Bialigrod, quod sonat albu castrum iuxta mare ponticum peruenisset, intellexit se captiuandum mandato imperatoris Baizet: idcirco præpeti cursu retro cum quinquaginta equis fugit, & in campos prope Kiou euasit. Capitaneus uero Kiouiensis per exploratores de ipso certior redditus, circumdedit eum cum suis & captiuauit, in Vilnamq; Lithuanis misit, unde aliquoties fugerat, & consequutus, comprehensus & reductus est. Alexandro autem rege Poloniae & magno duce Lithuaniae conuentionem generalem in Bresce Rutenorum agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna, & magnifice per regem Alexandrum ad unum miliare obuiam sibi eunti susceptus est: deinceps in Radom per Polonos, ut reduceretur in Tartariam trans Volham, conductis aliquot millibus armatorum leuis armaturæ, decretum est: & ut competentior reductio, & à suis laudabilior susceptio fieret, præmiserunt Cazac Soltan fratrem germanum Szachmet: qui trans Volham peruenit, & cum albugerim Czar patruo Szachmet in Czahadai terra eorum cognata moratur. Sachmet uero pro expeditione armatorum in Lithuaniam transiens, ad suggestionem Mendligeri Precopensis imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos, & in Couno, quod est castrum iuxta mare Balteum, detrusus ac incarceratus est, uere Sachmet, id est martyrizatus, à suis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ sunt & semper rapaces, Cap. ix.

Non possunt Tartari in quiete uiuere, quin semper uicinos impetant ac inuadant, prædamq; ex spolijs hominum ac pecorum abigant & reportent, & hoc commune est omnibus hordis Tartarorum, ab exordio & ingressu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto ingens Tartarorum exercitus ex multis legionibus conflatus, & per gētes Rutenorum atque Lithuanorum adauctus, cum ducibus Tartarorum Nogay & Thelebuga post festum sancti Andree in terram Sandomiriensem aduenit, transiensq; per glacies induratas fluuij Wislæ, tam ciuitatem quam ecclesias eius incendit, castrumq; in quod uniuersa Sandomiriensium regio cū uxoribus, pignoribus, ac fortunis cofugerat cinxit, & illud nocte ac interdium expugnauit: sed quum non præualuisset, duces Russiæ Vasilco & Leo filij Danielis regis Russiæ dolose suaserunt omagium & subiectionem præstituros propter securitatem, quod Sandomiriensi fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concursu inuecti in castrum, omnes crudelibus supplicijs truculentissime enecauerunt, fluxitq; sanguis occisorum de colle arcis tanquam quidam riuus in Wislam. Alios uero homines occidere fastidientes, tanquam gregem cumulatōs in Wislam impulerunt & submerserunt, effusiq; è Sandomiria Tartari ducatum

Tartarorum
perfida se
uitia

ducatum præbentibus Rutenis, in Cracouiam uenientes, & eam uacua[m] habitatoribus reperientes, in tecta & ualetudinarios sæuierunt, tribusq[ue] mensibus grassati, nullam resistẽtiam passi, onusti præda in Tartariam reuersi sunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix semestris (mirabile dictu) articulatâ uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præcisuros prædixit. Cunctis timentibus interrogatus, an ipse etiam Tartarorum aduentum timeret, respondit plurimum sese timere, quum inter alios suum caput essent præcisuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus & densissimis niuib[us] ferocissima gens Tartarorum famem sedatura, ducibus Nogay & Thelebuga primum in Lublienses & Mazouia, ex post in Sandomiriensium, Siradiensium & Cracouiensium oras in numero locustarum uenit. A castro & ciuitate Sandomiriensium, cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erant, strenue tutantibus repulsi, plures ecclesias, monasteria & munitiones obtinuerunt & incederunt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Christi applicantes, & eam expugnare adorti, aliquot insignes eorum amiserunt, ululatuq[ue] edito ab ea discesserunt, & depopulationem cum spolijs longius extenderunt. Dux Lesco niger de uiribus suorum militum diffidens, in Hungariam cum Griffina sua cõiuge secessit. Et Tartari grassantes ad alpes Pannonias & ad Slesiam peruenerunt. Terris itaq[ue] prædictis spoliatis, sacerdotibus, lactantibus, & senibus trucidatis, cum ingenti præda hominum ac pecorum abscesserunt, quam apud Vladimiriã Russiæ parentes uiginti unum millia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorum & sceminarum poterit æstimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos inducti, Hungariam cædibus & spolijs usq[ue] ad Pest uastauerunt, & in ea ab octaua epiphaniarum usque ad festum paschæ commorati sunt. Item eodem anno Tartari imperium Constantinopolitanum inuaserunt, & pluribus hominibus trucidatis, multa loca desertauerunt. Vnde ex his liquet, quod Tartari nunquam sine spolijs uiuunt, & quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti istis annis Tartari Precopenes sæpenumero Valachiam, Russiam, Lithuaniam & Moscouiam affligunt. Tartari uero Nohaienses & Cofanenses Moscouiam inuadunt, & spolijs atq[ue] cædibus implent.

Quæ gens, quæ ue natio habitet in Scythia, Cap. x.

Quum sint trecenti & sex anni, quod Tartari ingressi occupauerunt Sarmatiam Asiaticam seu Scythiam, pulsaret forsã quempiam dubitatio, quanam gentes inhabitarent præfatam Sarmatiam Asiaticam, & nunc & prius temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile est secundum historias respondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduentus & ingressionis Tartarorum incoluerunt, à uicinis Polouci nûcupati, quod sermone Sclauorum, Rutenorum & Mosconitarum rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uena-

T 3 tici

prodigium

prodigium

prodigium

prodigium

afib

tici uicinas inuadentes nationes molestabant ac spoliabant. Sed altius exor-
 diendo dicamus quod secundum Ptolomæum Pheludianum in secundo qua-
 dripartiti, angulus Aquilonis septentrionalis, ubi nunc resident Tartari, est
 de partitione trianguli signorum septentrionalium auctorum: dominaturque
 in eo Saturnus cum signo aquarii, qui reddit præfatum angulum ferocem &
 horrendum secundum incolas eius: sic enim inquit idem Ptolomæus: Qui in
 confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Ascardæ conuersantur, Aquario &
 Saturno assimilantur: unde maioris sunt crudelitatis, qualitatesque animarum
 suarum ferocissimæ. Hæc ille. Malignæ siquidem est influentiæ ille falcifer
 Saturnus, & humano generi infestissimus, suis contrarijs qualitatibus fri-
 giditatis & siccitatis semper contrarius. Ex illo ergo angulo consurrexerunt,
 & usque in hanc diem insurgunt nationes rigida & crudeles, humanum ge-
 nus perturbantes, secundum quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aqu-
 lone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. Quod cui pla-
 ceret examinare, manifestissimum & uerum, quia diuinum oraculum, appa-
 rebit. Ibi enim historiæ, & Ptolomæus in loco præallegato tradunt mulieres
 quæ Amazones dicuntur, habitasse, illis temporibus terror mundi: nam fra-
 gilitate sexus abiecta, plures terras uexauerunt, Asiamque minorem occupa-
 uerunt, & Ephesum famosam urbem construxerunt. His deletis & extermi-
 natis successerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terra-
 rum ut plurimum molesti. Tandem superuenerunt Gothi, qui & Gethæ uo-
 cantur, quorum captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus &
 Dacus, tanquam Sclauis & seruis tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tem-
 pore possederunt illas terras, ciuitatesque & castra mutauerunt: præda ut semper
 uixerunt, donec ex Iuhra à finibus septentrionalis Scythiæ superuenerunt
 Iuhri, qui postea Hugui, deinde Hungari sunt dicti. Hi Gothos sui multitu-
 dine presserunt & expulerunt. Ciuitates tamen & quadam castra non obti-
 nuerunt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerunt: primumque Alanos, Roxola-
 nos, Rutenos & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare ponti commorati,
 Bulgariam, Thraciam, & imperium Constantinopolitanum inuasērunt,
 quos Zeno imperator perhorrescens & suspectos habens, ad Italiam liberan-
 dam de manibus Odoacri Eruli misit, prout infra dicetur. Vandalis uero & A-
 lani uagi, à Constantino magno sedem petierunt, & pro mansione Pannoni-
 as acceperunt. De his specialiter inferius tangetur. Iuhri autem multiplicati
 per flumina magna transeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam sequentes
 ducti & animati, terras Russorum intrauerunt, & Pannoniam prope ag-
 gressi sunt: præficientesque eis Attilam in ducem, ferè toti Europæ molesti fue-
 runt. Deinceps Gothi qui super remanserant, pace oblata multiplicati sunt,
 & Tartaros inuasores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis
 diximus, acceperunt. Hæc summarie de habitatoribus Sarmatiæ Asiaticæ
 dicta

Amazones

Geta

Hungari

Iuhri

dicti sunt. In sequentibus autem amplius & particularius dicitur.

De Gothis,

Cap. XI.

Gothi de Scythia pulsi partim in Taurica insula, & iuxta eam, iuxtaque mare ponti commorati sunt: partim uero cum Ragaso rege eorum plus quam ducenta millia Italiam inuasertunt: & quum Roma tremere, & tantam potentiam expauesceret, multitudo eorum in aspero montis Fesulani iugo inedia consumpta est: captusque & in uincula coniectus est Ragasus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes dissectus, trucidatus, & uenundatus est. Hi autem qui circa Tauricam & pontum sederunt, bifariam diuisi sunt, & qui cum duce Alarico ad occasum in Italiam & Galliam profecti sunt, Visigothi, id est occidentales Gothi uocati sunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis suis ad mare ponti permanserunt, Ostrogothi, hoc est orientales Gothi sunt appellati. Exinde apertum & manifestum est, unde ostrogothi & Visigothi dicti sunt. Patet etiam, quod Gothi sub rege Dacia in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Ostrogotorum & Visigothorum appropriant, quum non de ipsis, sed de his quos diximus circa pontum & Mysiam commorantibus, & illis ad Gallias transeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum sit. Illi autem in Gothia, in septentrione ad oceanum in terra algidissima, haud in oriente degunt: maleque & absurde aliena nomina eis usurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo sexto, capite secundo. Orientales quoque Gothi Mysiam & Thraciam, ceterasque Constantinopolitani imperii prouincias ingressi sunt quos imperator expauescens, & ab imperio Constantinopolitano semouere cupiens, cum Theoderico rege eorum ad liberandam Italiam contra Odoacrum misit. Hi per Seremium & Pannoniam gradientes, quum prope Aquileiam circa fluuium Sontium se suaque iumenta reficerent & pabularerent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clausas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: quem Theodericus obsidione cinxit, & post triennium cum eo compositione facta, dolo occidit, totique Italiae dominatus est. Qui autem reges Gothorum in Italia, Gallia, & Hispania fuerunt, de facili ex historicis colliges: quoniam de his non est mihi intentio principalis scribendi. Iuhris autem, siue Hungaris, de Sarmatia Asiana in Pannoniam abeuntibus, reliquiae Gothorum auctae & multiplicatae sunt, quas Tartari ab oriente superuenientes in toto deleuerunt: sed & ciuitates castraque demoliti sunt, ut solum in Taurica insula residui reperirentur. Verum Ianuenses ex Italia Theodosiam seu Cassam urbem famosam in Taurica insula sub ipsis obtinuerunt, & coloniam fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorum, de quibus infra dicitur, per portam septentrionalem in insulam ingressi,

T 4 totam

totam cum oppidis, pagis & campis occupauerunt, ducibus de Mancup, qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat castrum Mancup retinentibus. Postremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam insulam comprehendit, Cassam expugnauit, Tartaros Precopenfes seu Vlanos cum toto Cheroneso omagiales sibi fecit, & ultra insulam ad septentrionem, castrum Azau in ripa Tanais in castrum lauit, & in hunc diem Turci tenent. Binos quoque duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagii superstites, ad spem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percussit & castrum Mancup possedit. Sicque Gothi penitus tam circa Sarmatias, quam in Italia, Hispania, & Gallia extincti sunt, nec eorum genelaogia amplius comparet.

De Alanis, Vandalis & Sueuis,

Cap. XII.

ALANI fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ, flumini Tanai contigua & contermina: & est regio plana, sine montibus, paucas simositates & colles habens: caret colonis & habitatoribus, quoniam ab inuasoribus eieci & dispersi, in alienis prouincijs consumpti & extincti sunt. Stant campi Alaniæ late profusi, tam Alanis quam aduenis possessoribus orbati ac deserti: duntaxat interdum Cazac eam pertranseunt, quærentes, ut moris eorum est, quem deuorent. Cazac Tartaricum nomen est, Cozac uero Rutenicum, ualens in lingua Latina seruilem stipendiarium, grassatorem seu reyteronem: spolijs enim uiuunt, nulli subiecti, gregatim latissimos & uacuos campos tres, sex decem, uiginti, sexaginta & c. numero percurrentes. Crescit in illa terra calamus aromaticus uberrime, tartarskiezele à Polonis nomine à Tartaris mutuato nuncupatus: quoniam non longe à Tartarorum regione crescit & multiplicatur. Ast uandali sunt & fuerunt populi Germaniæ, ut suis traditionibus celebrant Plinius, Suetonius Tranquillus, & Cornelius Tacitus, secus flumen Vandalum à regina eorum in libamen & sacrificium dijs suis pro uictoria ex inimicis adepta, sponte in ipso submersa appellatum. Hoc flumen Istula & Wisla uocatur. Ut autem de Vandalis completior historia referatur, accipiendum est quod Sclauus ex Iauan filio Iaphet per Helisam procreati sunt. Noë siquidem genuit Sem, Cham, & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Ægaum Græcos edidit & multiplicauit, simul & Helladicos & Æolios Sclauos que per filium suum Helisam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictum est. Hebræi quoque Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc est sententia Iosephi de filijs Noë. Sclauus itaque mox post Græcos ad occidentem tetras possederunt, Seruiam, Rasciam, Dalmatiam, Mysiam, Bulgariam, Bosnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes, de femore Helisæ descendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & ue-

loce

locem determinatas, forte cum cognatione & familijs eorum inhabitantes, regiam locumq; principalem suæ residentia in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla usq; in hodiernum diem cum suo nomine Psari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, nostro æuo etiam lingua Sclauonici habens. Castrum uero demolitum solas ruinas & fundamenta arcis demonstrat. Quum autem ex multiplicatione hominum & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas non comprehenderet, se penumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando pessima facinora, parricidia & mortes hominum animo concordi & consilio salubri, collectis rebus & gentibus eorum, per familias & colonias cum tota suppellectile, quantulacunque tunc habebatur, relictis sedibus natiuis, ad occidentales diuerterunt regiones exploratum ire & percontari nouas sedes. Sciebant nanque orientales meridionalesq; regiones colonis & habitatoribus occupatas atque refertas: & idcirco frustra eas aggrediendas & quærèdas. Profecti itaq; peruenere in Morauiam & Bohemiam, & iustrata uniuersa illa regione, uasta quidem & nondum culta, perspecta & aura eius salubri, & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur: cœpitq; Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano suo Lech plurimis instantijs petere terras Morauia et Bohemia in hæreditatem suam posterorumq; suorum perpetuandas et populandas. Lech autem ad obeundam et nutriendam beneuolentiam fraternam, consensit uotis petitionibusq; Cech, et ualedicēs processit cum suis uersus orientem et septentrionem, deueniensq; in terras incultas, à nemine uquam habitatas, Slesia et maioris Polonia, suos suaq; omnia exposuit et firmavit: multiplicatiq; Lechita, qui et Poloni, in his locis maioris Polonia et Slesia, creuerunt deo uolente in maximo numero, et impleuerunt Vandaliam, id est Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Wisla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Cassubiam, et totam regionem secus mare Germanicum, ubi nunc est Marchia, Lubec et Rostoc usque ad Westualiam, sortitiq; sunt uarias nominationes secundum uarietatem locorum quæ inhabitantur: et hi qui penes fluuium Sueuum, nunc in Teutonico Spre seu Spreua dictum commorati sunt, Sueui nuncupati: et alij iuxta eos Burgundi, à casis et aceruis, quos lingua sua Polonica brogi uocant, appellati sunt: sicq; de reliquis, Dreuiania et Trauiana à copia lignorum et graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Augusti, ut refert Bergomenis in supplemento Burgundorum, octuaginta millia ex septentrione uenientes, ripas Rheni infederunt, quos Drusus et Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Orosius, expulerunt, et repedare in cognatas sedes compulerunt. Tandem Drusus Rhenum et Albim fluuios transeundo pugnauit. Albis fluuius est per Bohemiam et Misnam usque in mare Germanicum decurrens

Bohemi et
Poloni ex
Sclauis

Sueuus flu.

Albis flu.

decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos incidit, quibus cum cruentissimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Druſus in eodem prælio per ferocissimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus sepultus quieuit. Exinde Cæſar Octauianus, ut miterent sub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Augſta in honorem imperatoris Auguſti ſtructa eſt: qui tranſlati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atque Sclauorum, nominantur, ipſaque urbs Auguſta, Vindelicorum Auguſta dicitur. Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in ſua Martiniana parte ſecunda, ſub deſcriptione Cæſaris Auguſti: tamenſi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum ſita, educti fuerunt: alij tamen Poloni. Vindelici & Sclauj ſubintrauerunt, & illam regionem repluerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Oroſius & Bergomensis in ſupplemento, Burgundi iterum ex ſeptentrione de terra Vindelicorum ſurgentes, ad Rhodanum fluuium pertranſierunt. & quia pacifice illas terras coluerunt, à uicinis eorum intacti Burgundiam ex ſuo nomine uocatam conſtituerunt, Sed Vindelicos circa Lubec, Roſtoc, Mekelsburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Chriſtum colere nolentes expugnaverunt, ſicq; ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque hiſtoria Henrici tertij, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus feſtis & diebus coronationis ſuæ, lebetes & caldaria in ignominiam eorum ad coquinam eius ferebant. Et uerum quidem eſt, quod uſque in hodiernam diem perdurant Vindelici ſeu Sclauj in illis locis circa Lubec, Roſtoc, Miſnam & Marchiam, non in urbibus, ſed in pagis & uillagijs, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur. permanent & nomina Polonorum arque Vindelicorum præſca in nominatione locorum, caſtrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Roſtoc, Mekelsburg &c. nomina ſunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis, Cap. XIII.

EXpulſi Alani è ſuis ſedibus ad Vandalos declinauerunt, & ſimul Panoniam intrauerunt, ipſamq; quaſi ſexaginta annis inhabitauerunt: poſt ea republicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt hiſtorici, ad Vandaliam ſeu Poloniam redierunt, & uſque ad tempora Stiliconis commorati ſunt: intuleruntq; ut ex quibuſdam ſignis conſicio, immenſam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & ſuperſcriptio oſtendit. Quam monetam in hanc diem eſt reperire apud Polonos ſecus decurſus aquarum, & illuuiæ pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocantq; eam ruricolæ denarios ſancti Ioannis Baptiſtæ, propter expreſſam imaginem capitis & colli ad ſimilitudinem

litudinem capitis sancti Ioannis in disco. Tempore autem Honorij imperato-
 ris Stilicon comes Romanus cupiens filio suo Eucherio apicem & culmen im-
 petij conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad arma,
 & ad perturbandum dominium Romanorum. Qui in Gallijs debacchantes,
 diuina & humana pessundarunt atq; destruxerunt. Deinde Gothis cedentes
 Hispanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixerunt.
 Deinceps ad Aphricam occupandam per Bonifacium principem Rom. euo-
 cati transferunt, & illam ferro & igni uastantes conquisiuerunt. Primo itaque
 anno Gratiani, puta anno domini tricentesimo octuagesimo primo, & dein-
 cept super Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigisilus annis
 triginta. Post hunc filius eius Gundericus in Hispanijs annis sedecim: hic
 capta Hispali quum manus in ecclesiam ipsius ciuitatis extendisset, à dæmo-
 ne correptus interiit: cui Gensericus frater successit, ut refert Paulus Diaconus,
 ab Hispanijs ad Aphricam transiens, cunctam penè Aphricam ferro,
 flamma, rapinis crudelissime deuastauit, fidem catholicam impietate Ariana
 infectus subuertit, episcopos profligauit. Sub hoc turbine, teste eodem
 Paulo Diacono & Possidonio beatus Augustinus episcopus Hipponensis,
 ne suæ ciuitatis ruinam cerneret, expletis annis uitæ suæ septuaginta sex mi-
 grauit ad Christum. Deinde Gensericus Carthaginem inuadit: atque capit
 cum ualidissimo exercitu: ex Aphrica aduectus Romam spoliât, multa mil-
 lia captiuorum cum regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginem duxit,
 quam Trasamundo filio suo in matrimonium copulauit, Campaniam
 & Appuliam flammis consumpsit, Capuam & nolam pari ruina strauit. Inter
 has procellas uir pijsissimus Paulinus Nolanæ urbis Episcopus, pro cuiusdam
 uiduæ filio sese in seruitutem tradidit. Regnauit Gensericus annis quadragin-
 ta octo. Eo mortuo successit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius
 quam CCCXXIII catholicis episcopis, & ecclesijs eorum clausis, plebem
 uarijs supplicijs affecit, & quidem innumeris manus & linguas abscidit: illis
 tamen expeditissime loquentibus, ut refert beatus Gregorius in tertio libro
 Dialogorum, & Paulus Diaconus in gestis Romanorum. Tandem iudicio
 dei percussus, scatenens uermibus miserabiliter expirauit. Post hunc Guntamū-
 dus nouem annis regnauit. Post quem Trasamundus, qui ducentos & uiginti
 episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingentesi-
 mo uigesimo regnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani
 imperatoris à Gensericò captiuata genitus. Hūc pater Trasamundus ad mor-
 tem ueniens, sacramenti nodis astrinxit, ne unquam in regno suo catholicis
 consuleret. Qui mox patre mortuo antequam regnum susciperet, omnes ca-
 tholicos ab exilijs iussit reuocare, & episcopis ecclesias reformare. Regnauit
 annis octo: Hunc Gilimer perimens, annis quinque post eum regnauit, qui
 tantæ crudelitatis fuit, ut nec parētib; parceret. Tandem Belisarius patricius
 à Iustinia

*Gensericus cras
delitas*

à Iustiniano imperatore missus est ad Aphricam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regemq; eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iustiniano Constantinopolim misit. Sic uandalorum regnum in Aphrica destructum est. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniae, à locis Poloniae, quæ inhabitauerunt, appellationem & nomina sortiti, linguam & sermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes secundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatae neq; Schythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali, & cæteri antiquiores, in Cocinne & iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia insula, sed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Aphricam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia insula, quum Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad orientem: Scandia uero, siue Scandinauia fuit & est ad occasum solis post mare Germanicum in septentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ possidet, multis millibus passuum à Scythia distans. Valde ergo indistincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaniq; Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exisse, quum in ea nunquam fuerint, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorum post diluuium in hanc ætatem in suis sedibus & cognatis regnis permanet, & non aliunde superuenerunt. Nec est uerum quod falsus est Blondus (salua uenia tanti historici, in alijs doctissime scribentis, & modernorum sequacium que eorum) quod Sclaui à Tanai & Bosphoro ascenderunt in Illyricum, Dalmatiam & Croaciam. Lech quoque & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum post egressum ipsum in Gallias intrauerunt, quum Sclaui in ipsorum prouincijs, & in principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuiò in nostram ætatem permanerunt, permanent, & deo fauente permanebunt. Veruntamen Ruteni cum suis principibus ascenderunt eo tempore & alijs de Russia & Bosphoro in Illyricum & Croaciam, & spolia referebant pingua, nec illic manserunt. Etiam exeunt de Vandalia seu Polonia armigeri sexaginta millia, nonnunc centum millia ad oppugnandum hostes: nec per hoc desertatur regnum Polonorum, quum ciues, mercatores & coloni agrorum in oppidis & uillagijs intacti permanent absq; desolatione, & sic quod non sint loca ingrediendi & occupandi exteris: sicut fuit & tempore Honorij Cæsaris, quando Vandali pugnatore duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquitur histori, quod regressi Vandali, qui primum Gallias affligebant, sedes eorum in Vandalia inhabitauerunt: ergo alij ipsas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagium Sclauorum amplissimum est & diffusum, plurimas terras & prouincias possidens, ueluti sunt Seruij, Mylij, Rasci seu Bulguri, Bosnenses, Turco hac tempestate

scandiae situs

Lingua Sclauorum latiss.

pestate subiugati, uelut sunt Dalmatae, Croatae, Pannonij, Slaui, Carni, Bohemi, Morauj, Slesita, Poloni maiores & minores, Mazouita, Pomerani, Cassubita, Sarbi, Ruteni, Moscouita: hi omnes Sclauj & Vindelici sunt, per ampla regna inhabitantes. Sed & Lituani iam sclauonizant: Nugardi quoque Plescouienses, Smolnenses & Ohulici. Vide chronicas eorum & cosmographias. Collige sexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, consumpti & exterminati sunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis, & Vindis seu Vindelicis adhuc manentibus, ut expressum est supra.

De Iuhris,

Caput XIII.

Iuhri de Iuhra terra Scythiae septentrionalissima & frigidissima, iuxta oceanum septentrionis, a Moscouia ciuitate Moscorum ad orientem & septentrionem quingentis miliaribus magnis germanicis distante, ascenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorum in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaenses seu Zauolhenses degunt, presseruntque suam multitudinem, & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Quumque coaluissent, & penes in infinitum multiplicati fuissent, audientes a uenatoribus, qui ceruam sequentes transierant flumina Volhae & Tanais, quod esset terra Sarmatarum Europae fertilior & aerae mitioris, coaceruatim praefata flumina transnatantes, Sarmatas et Rutenos conflixerunt, Gothosque insequentes cum eis in Mysia et Thracia bellarunt, et eos superarunt: intrantesque Pannoniam solo uino & regionis ubertate delectati, mansionem in ea fixerunt. Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorum gentibus aggressi conflixerunt, & Materno occiso Detricum in fugam uerterunt: praeterea regem elegerunt, & supra se constituerunt uirum uasrum, animosum & strenuum, Attilam nuncupatum, quem Hungari suo idiomate Ethele uocant. Is aduocatis & recessitibus multis regibus & gentibus, Gallias ingressus, eas tyranniter & crudeliter uastauit. Et quum ad campos Cathalaunicos longe lateque patentes deuenisset, Aetius patritius cum Romanorum cohortibus, cum Theodorico rege Gothorum, multisque alijs gentibus aduersus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruspices de uictoria consuluit, qui inspectis extis superatum iri inferiorumque ipsum in illo bello fore dixerunt, adijcetes quod maior de inimicis occideretur: putabatque Attila quod Aetius supremus dux partis aduersae caderet, aliquo modo de morte ipsius gaudens (terribilis enim uisa est ei potentia Aetij) acies ordinauit & instruxit, cauteque ad uesperum, non in meridie tubas canere iussit & congregari. Vbi numerosissimus populus caesus est, et Theodoricus rex Gothorum, non Aetius, quod Attila optabat, cecidit et occubuit. Attila uidens se uictum, se et suos inter currus in medium castrorum recepit: nox enim aderat: praecipitque a sellis equitum in struem congeatis focum accendere, ut si impeteretur praecipitaret sese in ignem, et arderet potius quam in manus hostium deueniret. Altera autem die Theorismundus filius

V Theodorici